

საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია

ოჯახში და ქალთა მიმართ ძალადობის ამტყუალური საკითხები

თბილისი 2019

USAID
ამერიკელი ხალხისგან

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE

კანონის უზენაესობის მხარდაჭერა
საქართველოში (PROLoG)

საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია

**ოჯახში და ქალთა მიმართ
ძალადობის აქტუალური
საკითხები**

თბილისი
2019

**ავტორები: გვანცა საკანელაშვილი
მერი დაუშვილი
მერაბ ქართველიშვილი**

**კვლევის მე-7 თავის ავტორები: თამარ ბოჭორიშვილი
ბეჟა თაკალანძე**

რედაქტორი: ხათუნა ყვირალაშვილი

ტექ. რედაქტორი: ირაკლი სვანიძე

**გამოცემაზე პასუხისმგებელი: სულხან სალანძე
მერაბ ქართველიშვილი**

აიწყო და დაკაბადონდა
საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციაში.
ჯ. კახიძის ქ. 15 თბილისი 0102 საქართველო
(+995 32) 295 23 53, 293 61 01
ვებ-გვერდი: www.gyla.ge
ელ-ფოსტა: gyla@gyla.ge

აკრძალულია აქ მოყვანილი მასალების გადაბეჭდვა, გამრავლება ან გავრცელება კომერციული მიზნით, ასოციაციის წერილობითი ნებართვის გარეშე

სარჩევი

შესავალი	5
მეთოდოლოგია	6
ძირითადი მიზნები	7
1. საერთაშორისო და ადგილობრივი საკანონმდებლო ჩარჩო	10
2. ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის მიმართულებით არსებული მდგომარეობა	12
3. ოჯახში ძალადობის ფაქტებზე პირველადი რეაგირება და შემაკავებელი ორდერის გამოცემასთან დაკავშირებული საკითხები.....	13
4. დამცავი ორდერის გამოცემასთან დაკავშირებული საკითხები	15
5. დამცავი და შემაკავებელი ორდერის აღსრულების მონიტორინგი	17
6. ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის ფაქტებზე გამოძიების დაწყება	18
7. ოჯახში ძალადობის ფაქტებზე გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიების სახეები	21
8. დაზარალებულის ჰოზიტია ოჯახში ძალადობის საქმეებში	26
9. ძალადობის ფაქტებზე სასამართლოს მიერ მიღებული განაჩენები.....	29
9.1. გამოყენებული სასჯელები	29
9.2. სასჯელის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებების გამოკვლევა.....	32
9.3. საქმის არსებითი განხილვის გარეშე განაჩენის გამოტანა.....	34
10. დისკრიმინაციული მოტივის გამოკვეთის საკითხი	35
11. საერთაშორისო ინსტანციებში ნანარმოები საქმეები	37
12. კვლევის შედეგად იდენტიფიცირებული სხვა პრობლემები.....	38
დასკვნა და რეკომენდაციები.....	40

შენაშნა

ოჯახში ძალადობა, ოჯახური დანაშაული და ქალთა მიმართ ძალადობა საქართველოში ერთ-ერთი აქტუალური და მნიშვნელოვანი საკითხია. ამ ტიპის ძალადობის მიმართ განსაკუთრებით ტოლერანტულ გარემოს პატრიარქალური დამოკიდებულებები და გენდერული სტერეოტიპები ქმნის.¹

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს სტატისტიკის თანახმად, ოჯახში ძალადობის საქმეებზე საკმაოდ მაღალია როგორც შემაკავებელი ორდერების გამოცემის, ასევე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 126¹-ე (ოჯახში ძალადობა) და მე-11¹ მუხლებით (ოჯახური დანაშაული) გათვალისწინებული რეგისტრირებული დანაშაულების მაჩვენებელი.² რეგისტრირებული დანაშაულის შესახებ სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით, 2017-2018 წლებში ოჯახში ძალადობა ყველაზე გავრცელებულ დანაშაულთა კატეგორიაში ექცევა. ასევე მნიშვნელოვანია, რომ ყოველ წელს, წინა წელთან შედარებით, იზრდება სსკ-ის 126¹-ე მუხლით რეგისტრირებულ დანაშაულთა რიცხვი, რაც, შესაძლოა, განპირობებული იყოს მათ შორის ამ ტიპის ძალადობის გამოვლენის მაჩვენებლის ზრდით.³

ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლა განსაკუთრებით აქტუალური გახდა საქართველოს მიერ „ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ“ ევროპის საბჭოს კონვენციის (შემდგომში: სტამბოლის კონვენცია) რატიფიცირების შემდგომ. აღნიშნული საერთაშორისო ინსტრუმენტის რატიფიცირებას არაერთი საკანონმდებლო ცვლილება თუ სახელმწიფოს მხრიდან ვალდებულების აღება მოჰყვა, თუმცა, საინტერესოა, რამდენად შესაბამისობაშია დღევანდელი სასამართლო პრაქტიკა თუ სამართალდამცავი ორგანოების რეაგირება საერთაშორისო სტანდარტებსა და საქართველოს კანონმდებლობასთან.

წინამდებარე კვლევის მიზანია, საიას საქმეების, რელევანტურ უწყებებსა და პირებთან ჩაღრმავებული ინტერვიუების ჩატარებისა და სასამართლოს მიერ გამოტანილი განჩინებებისა და განაჩინების ანალიზის საშუალებით გამოიკვლიოს ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის ფაქტებზე სახელმწიფოს რეაგირების ეფექტიანობა. ეფექტიანობის კვლევა, თავის მხრივ, მოიცავს როგორც ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის საქმეებზე სამართალდამცავი ორგანოების რეაგირების, ასევე პროკურატურისა და სასამართლოს მიდგომების, მოძალადეებისა და ძალადობის მსხვერპლთათვის სახელმწიფოს მიერ შეთავაზებული სერვისების შეფასებას. სახელმწიფომ მსგავს საქმეებზე რეაგირების გაუმჯობესების მიზნით არაერთი ქმედითი ნაბიჯი გადადგა, მათ შორის, გამკაცრდა სისხლის სამართლის პოლიტიკა, თუმცა, კვლავაც იკვეთება მთელი რიგი ხარვეზები და გამოწვევები.

კვლევამ აჩვენა, რომ 2018 წელს, 2017 წელთან შედარებით, გაზრდილია იმგვარი ძალადობის ფორმის გამოვლენის მაჩვენებელი, როგორცაა სისტემატური შეურაცხყოფა, შანტაჟი და დამცირება, თუმცა, ზემოხსენებული კვლავ გამოწვევად რჩება. ასევე, რიგ შემთხვევაში პრობლემას წარმოადგენს შემაკავებელი ორდერის არამიზნობრივად გამოცემა, რაც გამოიხატება აღნიშნული მექანიზმის გამოყენებაში არა მსხვერპლის დაცვის მიზნით, არამედ – მის წინააღმდეგ. ეს ბაძებს განცდას, რომ ორდერის გამოცემა ხდება საკითხის სიღრმისეული შესწავლის გარეშე, ფორმალურად. გამოწვევად რჩება დამცავ ორდერებში ძალადობის ტიპის, განმეორებითობისა და ძალადობის წინარე ისტორიის შესახებ არასაკმარისი ინფორმაციის ასახვა, ასევე, სამართალდამცავი ორგანოების მხრიდან რეაგირება, როდესაც მსხვერპლი არ ადასტურებს ძალადობას ან/და თავს იკავებს ძალადობის შესახებ ინფორმაციის მინოდებისგან. აგრეთვე, არანაკლებ პრობლემას წარმოადგენს: ოჯახში ძალადობის

¹ ქალთა მიმართ ძალადობის, ძალადობის მიზეზებისა და შედეგების შესახებ სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში საქართველოში ვიზიტის შესახებ, პ.9.

<http://www.parliament.ge/uploads/other/75/75719.pdf>

² შინაგან საქმეთა სამინისტრო, საჯარო ინფორმაციის გამოთხოვნაზე პასუხი MIA 1 18 00411948.

³ შინაგან საქმეთა სამინისტრო, რეგისტრირებულ დანაშაულთა სტატისტიკა, 2017 წლის იანვარი-დეკემბერი,

<http://bit.ly/2o0l0so>.

შინაგან საქმეთა სამინისტრო, რეგისტრირებულ დანაშაულთა სტატისტიკა, 2018 წლის იანვარი-დეკემბერი, <https://info.police.ge/uploads/5c595f186e358.pdf>

მსხვერპლის მიერ პოზიციის შეცვლა და სასამართლო განხილვის დროს ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა; ოჯახში ძალადობის გენდერული დისკრიმინაციის ჭრილში აღქმა და შესაბამისი კუთხით სასჯელის დამძიმება; სასამართლოების მხრიდან აღკვეთის ღონისძიების შესახებ განჩინებების და მიღებული განაჩენების დასაბუთებულობის ხარისხი.

აეთოლოგია

ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის კვლევა მოიცავს ორ განსხვავებულ პერიოდს, კერძოდ – 2017 და 2018 წლებს. ამ პერიოდში შინაგან საქმეთა სამინისტროში შეიქმნა ადამიანის უფლებათა დეპარტამენტი, რომლის ერთ-ერთი მთავარი მიზანია აღნიშნული ტიპის დანაშაულებზე გამოძიების ეფექტიანობის გაზრდა.

კვლევის მიზნებისთვის გაანალიზდა 2017 წლის იანვრიდან 2018 წლის დეკემბრის ჩათვლით საიას წარმოებაში არსებული როგორც სისხლის, ისე ადმინისტრაციული სამართლის საქმეები – ჯამში 36 საქმე.⁴ ასევე შესწავლილი იყო საიას მიერ საერთაშორისო დონეზე წარმოებული 3 საქმე.⁵ საიას ადვოკატების წარმოებაში არსებული საქმეების ანალიზი განხორციელდა როგორც საქმეში არსებულ დოკუმენტაციაზე დაყრდნობით (ადვოკატებისგან გამოთხოვნილი იყო ყველა რელევანტური საქმის მასალა: შუამდგომლობები, გადანყვეტილებები, განჩინებები, განაჩენები, ორდერები, საჭიროების შემთხვევაში – სხდომის ოქმები), ისე ადვოკატებთან მნიშვნელოვან საკითხებზე გასაუბრების გზით.

საქმის მასალები გაანალიზდა ცალკეულ ეტაპებად, კერძოდ: ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის ფაქტებზე ოპერატიული რეაგირების, გამოძიების და სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელების და სასამართლოში საქმის განხილვის ეტაპების მიხედვით. ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა ის პრობლემური საკითხები, რომლებიც მეტ-ნაკლებად მსგავს საქმეებში ტენდენციის ამსახველია. ასევე, ყურადღება გამახვილდა ინდივიდუალურ, თუმცა, საინტერესო საქმეებსა და საკითხებზე.

კვლევის მიზნებისთვის ქვეყნის დიდი ქალაქების სასამართლოებიდან გამოთხოვნილი და გაანალიზებული იყო ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის საქმეებზე სასამართლოს მიერ აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების შესახებ მიღებული განჩინებები, ასევე, შემაჯამებელი განაჩენები. სასამართლოების ნაწილმა ან საერთოდ არ გასცა მოთხოვნილი ინფორმაცია, ან გასცა არასრულად. საბოლოოდ, შესწავლილ იქნა 2017 წლის პერიოდის 102, ხოლო 2018 წლის პერიოდის 131 გადანყვეტილება.⁶ აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების თაობაზე სასამართლოების მიერ მონოდებული განჩინებებიდან შემთხვევითობის პრინციპით შესწავლილი იყო 2017 წლის 54 და 2018 წლის 77 განჩინება⁷ (მონოდებული განჩინებების 40-50%).

⁴ გაანალიზებული 36 საქმიდან 18 იყო სისხლის სამართლის, 16 - ადმინისტრაციული სამართლის საქმე, ხოლო 2 საქმე ორივე მიმართულებით იყო ნაწარმოები.

⁵ საერთაშორისო დონეზე ნაწარმოები საქმეებიდან ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში 2017 და 2018 წელს საიამ გაგზავნა თითო საქმე, ხოლო გაეროს ქალთა დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტში ერთი საქმე გაგზავნილია 2017 წელს.

⁶ კვლევაში გაანალიზებულია შემდეგი სასამართლოების განაჩენები: 2017 წლის პერიოდი - თბილისი, ფოთი, გორი, ზუგდიდი, ახალციხე, გურჯაანი, ზესტაფონი, სამტრედია, საჩხერე და თელავი. ქუთაისისა და რუსთავის საქალაქო სასამართლოებმა საიას უარი უთხრეს სასამართლო გადაწყვეტილებების მოწოდებაზე იმ მოტივით, რომ მოთხოვნილი ინფორმაციის დამუშავება (მათი სიმრავლის გამო) გამოიწვევდა სასამართლოების პარალიზებას, რაც არ წარმოადგენდა სასამართლოს საქმიანობისთვის აუცილებელ საჭიროებას. 2018 წლის პერიოდი - ფოთი, გორი, ზუგდიდი, ახალციხე, გურჯაანი, ზესტაფონი, სამტრედია, საჩხერე და თელავი. თბილისის საქალაქო სასამართლომ საიას უარი უთხრა 2018 წლის პერიოდის განაჩენების მოწოდებაზე. აღსანიშნავია, რომ თელავის სასამართლომ საიას ამ პერიოდის მხოლოდ 4 განაჩენი მიაწოდა.

⁷ გაანალიზებულია 2017 და 2018 წლების თელავის, ზუგდიდის, სამტრედიის, ზესტაფონის, გურჯაანის, ახალციხის, საჩხერის რაიონული და ფოთის საქალაქო სასამართლოს ოჯახში ძალადობის საქმეებზე მიღებული განჩინებები. ასევე - 2018 წლის გორის რაიონული სასამართლოს მიერ მიღებული განჩინებები. გორის რაიონულმა სასამართლომ 2017 წლის ოჯახური დანაშაულის შესახებ მიღებული განჩინებები საიას არ მიაწოდა.

საიამ ქვეყნის მსხვილი ქალაქებიდან/რაიონებიდან გამოითხოვა დამცავი ორდერის გამოცემის თაობაზე სასამართლოების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები. სასამართლოების ნაწილმა მოთხოვნილი მასალები სრულად არ წარმოადგინა, თუმცა, საბოლოოდ, მონიტორინგის ჯგუფმა შეისწავლა და გაანალიზა სასამართლოების მიერ მიღებული 35 გადაწყვეტილება.⁸

დამატებითი პრობლემებისა და ხარვეზების იდენტიფიცირების მიზნით ჩატარდა ჩაღრმავებული ინტერვიუები ძალადობის მსხვერპლებთან (13 მსხვერპლი) და ძალადობის მსხვერპლების ადვოკატებთან (7 ადვოკატი). ინტერვიუები და ფოკუს-ჯგუფები ჩატარდა ასევე პროკურორებთან (15 პროკურორი), შსს-ს წარმომადგენლებთან (შსს-ს 9 წარმომადგენელი) და მოსამართლეებთან (18 მოსამართლე).⁹

ასევე გაანალიზდა როგორც ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის სფეროში არსებული ეროვნული საკანონმდებლო ჩარჩო, ასევე რელევანტური საერთაშორისო სტანდარტები. პროკურატურიდან, შინაგან საქმეთა სამინისტროდან და ადამიანთა ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დაცვისა და დახმარების სახელმწიფო ფონდიდან საიამ გამოითხოვა და შეისწავლა რელევანტური საჯარო ინფორმაცია.

ძირითადი მიგნებები

ოჯახური დანაშაულისა და ოჯახში ძალადობის გენდერულ ასპექტებთან დაკავშირებული მიგნებები:

- ძალადობის მსხვერპლებთან ინტერვიუმ აჩვენა, რომ ძალადობის გამომწვევი მიზეზი ხშირად არის მოძალადეთა მხრიდან მსხვერპლის ქცევის კონტროლის სურვილი, მოძალადეების ნებასთან შეუსაბამო მოქმედება და ოჯახში არსებული დაქვემდებარებული და სტერეოტიპული როლები;
- მსხვერპლები ძალადობის ძირითად მაპროვოცირებელ გარემოებად მიიჩნევენ მოძალადეზე მატერიალურად დამოკიდებულებას, საზოგადოების მხრიდან მორალური მხარდაჭერის არარსებობას, ტრადიციულ და სტერეოტიპულ მიდგომებს და ოჯახის საქმეებში ნათესავების ჩარევას;
- ინტერვიუებმა, განაჩენებისა და საქმეების ანალიზმა ცხადყო, რომ უმრავლეს შემთხვევაში მოძალადე მამაკაცია, ხოლო მსხვერპლი – ქალი. ძალადობა ძირითადად ხდება მეუღლეებს/პარტნიორებს შორის;
- კვლევის ფარგლებში მსხვერპლების ადვოკატებთან ჩატარებულმა ინტერვიუებმა და შესწავლილმა განაჩენებმა ცხადყო, რომ დისკრიმინაციული მოტივის გამოკვეთა პრობლემური საკითხია. 2017 წლის პერიოდში შესწავლილი 102 გადაწყვეტილებიდან, პროკურატურის მხრიდან მხოლოდ 2 (2%) შემთხვევაში იყო გამოკვეთილი გენდერული დისკრიმინაციის მოტივი. რაც შეეხება 2018 წელს, შესწავლილი 131 გადაწყვეტილებიდან 3 (2%) შემთხვევაში მოხდა დისკრიმინაციული მოტივის გამოკვეთა ბრალდების მხარის მიერ;
- სასამართლო განაჩენების ანალიზმა გამოავლინა, რომ სასამართლომ არცერთ შემთხვევაში არ გაიზიარა პროკურორის არგუმენტაცია დანაშაულის დისკრიმინაციულ მოტივთან დაკავშირებით. შესაბამისად, სასჯელის დამამძიმებელ გარემოებად გენდერული ნიშნით დანაშაულის ჩადენა არ გამოყენებულა.

⁸ გაანალიზებულია ზუგდიდის, ფოთის, გორის, გურჯაანის, ახალციხის, ზესტაფონის სასამართლოების მიერ მოწოდებული გადაწყვეტილებები. თელავის სასამართლომ საიას მიაწოდა მხოლოდ ერთი გადაწყვეტილება. საჩხერის სასამართლოში მიმართვა დამცავი ორდერის გამოცემის მოთხოვნით 2017-2018 წლებში არ შესულა. თბილისის საქალაქო სასამართლოს საიამ ორჯერ მიმართა თხოვნით, გაეცა საჯარო ინფორმაცია დამცავ ორდერებთან დაკავშირებით, თუმცა, სასამართლომ ინფორმაციის მოწოდებაზე უარი განაცხადა.

⁹ ინტერვიუები ჩატარდა 2017 წლის დეკემბერი - 2018 წლის მარტის პერიოდში.

ძალადობაზე პირველად რეაგირებასთან დაკავშირებული მიგნებები:

- ინტერვიუებმა აჩვენა, რომ მსხვერპლები მოძალადეებთან თანაცხოვრების განმავლობაში ნაკლებად მიმართავენ სამართალდამცავ უწყებებს. ასევე, მიმართვა, როგორც წესი, ხდება არა პირველივე, არამედ მხოლოდ სისტემატური და ინტენსიური ძალადობის შემდგომ;
- საიას წარმოებაში არსებული საქმეების შესწავლამ აჩვენა, რომ შემაკავებელ ორდერს სამართალდამცველები, უმეტესწილად, გამოსცემენ, თუმცა, იკვეთება შემთხვევები, როდესაც ორდერი არ გამოიცა ან გამოიცა არასწორად – არა მსხვერპლის დაცვის მიზნით, არამედ მის სანინალმდეგოდ;
- როგორც საიას წარმოებაში არსებული საქმეების, ისე მონიტორინგის ფარგლებში შესწავლილი სასამართლო გადაწყვეტილებების ანალიზმა აჩვენა, რომ დამცავ ორდერებში მხოლოდ ზოგადი მითითებაა ძალადობის შესახებ და არ არის აღნიშნული მნიშვნელოვანი ფაქტობრივი გარემოებები, რაც ხელს უშლის როგორც ძალადობრივი წინარე ისტორიის შესწავლას, ისე ძალადობის რისკის სათანადოდ შეფასებას;
- საიას წარმოებაში არსებული საქმეების ანალიზის მიხედვით, როდესაც ოჯახურ კონფლიქტში მონაწილე ორივე მხარე აცხადებს, რომ დაექვემდებარა ძალადობას, იკვეთება პოლიციის მხრიდან მსხვერპლის იდენტიფიცირების პრობლემა. მსგავს შემთხვევებში შემაკავებელი ორდერი გამოიცემოდა როგორც მოძალადის, ისე მსხვერპლის მიმართ, რაც მიუთითებს პოლიციის მიერ მოძალადისა და მსხვერპლის გარჩევის სირთულეზე;
- ინტერვიუებმა ცხადყო, რომ შემაკავებელი და დამცავი ორდერების მონიტორინგის მიზნით, არ ტარდებოდა პროაქტიული ღონისძიებები სამართალდამცავთა მხრიდან. ორდერის პირობების დარღვევის გამოვლენა უმეტესად მსხვერპლის ინიციატივაზე იყო დამოკიდებული. მართალია, 2018 წლიდან შსს-ში დაინერგა ორდერების მონიტორინგის მექანიზმი, თუმცა, მოთხოვნის მიუხედავად, აღნიშნულის თაობაზე საიას ინფორმაცია არ მიენოდა. სასამართლოებიდან გამოთხოვნილი გადაწყვეტილებების (დამცავი ორდერის გამოცემის შესახებ) ანალიზის, ასევე, შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიერ გამოქვეყნებული სტატისტიკის მიხედვით, ხშირია განმეორებითი ძალადობა შემაკავებელი ან დამცავი ორდერის ვადის გასვლის შემდეგ;¹⁰
- მსხვერპლებთან, შსს-ს წარმომადგენლებსა და მოსამართლეებთან ჩატარებული ინტერვიუები აჩვენებს, რომ ძალადობის შემსწრე ბავშვებს არ აქვთ მსხვერპლის სტატუსი და მათ მიმართ არ გამოიყენება დამცავი მექანიზმები. განსხვავებული ვითარებაა მაშინ, როდესაც არასრულწლოვანი შვილები თავად არიან ძალადობის პირდაპირი მსხვერპლები. ასეთ დროს, როგორც წესი, მათ მიმართაც მოქმედებს დამცავი მექანიზმები;
- ინტერვიუებმა და გამოთხოვნილმა საჯარო ინფორმაციამ ცხადყო, რომ გამონვევაა ძალადობის მსხვერპლთათვის თავშესაფრით ეფექტიანად სარგებლობა. რიგ შემთხვევაში მსხვერპლებს უწევთ სხვა ქალაქში წასვლა თავშესაფრის მისაღებად, რადგანაც კონკრეტულ ქალაქში არ არის თავისუფალი ადგილი. ცალკეულ შემთხვევებში მსხვერპლთათვის საცხოვრებელი ადგილის შეცვლა, თუნდაც დროებით, სამსახურის ან/და არასრულწლოვანი შვილების გამო შეუძლებელია;
- პრობლემას წარმოადგენს, დამცავი ორდერის საფუძველზე, მოძალადეებისთვის ძალადობრივი დამოკიდებულებისა და ქცევის შეცვლაზე ორიენტირებული სასწავლო კურსის გავლის დავალდებულება სარეაბილიტაციო ცენტრების ან/და მსგავსი სერვისის არარსებობის გამო.

სამართალდამცავი ორგანოების საქმიანობასთან დაკავშირებული მიგნებები:

- განაჩენების ანალიზმა ცხადყო, რომ ოჯახური დანაშაულების ჩადენისას, ძირითადად, განაჩენი დგება ფიზიკური ძალადობის ფაქტებზე. დადებითად აღსანიშნავია, რომ 2018 წელს, წინა წელთან შედარებით, გაზრდილია ფსიქოლოგიურ ძალადობაზე რეაგირების სტატისტიკა, თუმცა, კვლავ გამონვევად რჩება მსგავსი ტიპის ძალადობის იდენტიფიცირება და მასზე ეფექტიანი გამოძიების ჩატარება;

¹⁰ <https://police.ge/adamianisuflebebi/index.html#p=8>

- შსს-ს წარმომადგენლებთან ინტერვიუებმა გამოავლინა, რომ კვლავ პრობლემად რჩება სამართალდამცავი უწყების მხრიდან ეფექტიანი რეაგირება, როდესაც მსხვერპლი თავს იკავებს ძალადობის თაობაზე ინფორმაციის მიწოდებისგან ან/და აქვს გამოძიების დაწყებისადმი უარყოფითი დამოკიდებულება;
- სასამართლო განჩინებების შესწავლამ აჩვენა, რომ ბრალდების მხარე ძირითადად ითხოვს აღკვეთის ღონისძიების მკაცრი სახის გამოყენებას. კერძოდ, 131 საქმიდან ბრალდების მხარემ პატიმრობის გამოყენება მოითხოვა 115 (88%) შემთხვევაში, დანარჩენ 16 (12%) შემთხვევაში კი – გირაო. მიუხედავად ამისა, პროკურატურის შუამდგომლობების გარკვეული ნაწილი (131-დან 27 (21%)) იყო მხოლოდ ფორმალურად და შაბლონურად დასაბუთებული და არ იყო საქმის ფაქტობრივი გარემოებებით გამყარებული;
- სასამართლო განჩინებების შესწავლამ აჩვენა, რომ 2018 წელს კიდევ უფრო გამკაცრდა პროკურატურის პოლიტიკა აღკვეთის ღონისძიების მოთხოვნის ნაწილში. კერძოდ, 2017 წელს შესწავლილი 54 განჩინებიდან 12 (22%) შემთხვევაში მოითხოვა პროკურატურამ გირაო, ხოლო 2018 წელს – 77 საქმიდან მხოლოდ 4 (5%) შემთხვევაში;
- საიას წარმოებაში არსებულ საქმეთა უმრავლესობაში პროკურატურის მხრიდან მოხდა შემაჯამებელი გადაწყვეტილების მიღება, რაც გამოიხატა ბრალის წაყენებაში, თუმცა, საქმეთა ნაწილზე, გონივრული ვადის გასვლის მიუხედავად, არ დგება კონკრეტული შედეგი;
- სასამართლო განჩინებების ანალიზმა ცხადყო, რომ მიუხედავად ნაადრევ ქორწინებასთან დაკავშირებით სახელმწიფოს მხრიდან გაცხადებული მკაცრი პოლიტიკისა, სსკ-ის 11¹ (140) მუხლით ბრალდებულ ყველა პირთან გაფორმდა საპროცესო შეთანხმება შეღავათიანი პირობებით.

სასამართლოს მიდგომებთან დაკავშირებული მიგნებები:

- სასამართლო უმეტეს შემთხვევაში აკმაყოფილებს მსხვერპლის განცხადებას დამცავი ორდერის გამოცემის თაობაზე, თუმცა, ხშირად მოსამართლეები არ ასაბუთებენ დამცავი ორდერის მოქმედების ვადის განსაზღვრას. უმეტესად გადაწყვეტილებიდან არ იკითხება, რატომ იყენებს მოსამართლე დამცავი ორდერის მოქმედების კონკრეტულ ვადას – იქნება ეს კანონით გათვალისწინებული მაქსიმალური თუ ნაკლები ვადა;
- სასამართლო განჩინებების შესწავლამ აჩვენა, რომ მოსამართლეთა მხოლოდ მცირე ნაწილმა (36%) გამოიყენა არასაპატიმრო აღკვეთის ღონისძიებასთან ერთად მოძალადეების მიმართ დამატებითი ვალდებულებები, როგორცაა მსხვერპლთან მიახლოების აკრძალვა, კომუნიკაციის შეზღუდვა და სხვა;
- პროკურორებსა და მოსამართლეებთან ინტერვიუებმა, ასევე, სასამართლო განჩინებების გაანალიზებამ აჩვენა, რომ პრობლემაა სისხლის სამართლის სამართალწარმოების დროს დაზარალებულის მხრიდან პოზიციის შეცვლა ან/და ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა, რასაც ხშირად ბრალდებულის მიმართ გამამართლებელი განაჩენის დადგომა მოსდევს;
- ინტერვიუებმა ცხადყო, რომ მოსამართლეთა ცალკეულ ნაწილში დაბალი მგრძობელობა და გენდერული თანასწორობის საკითხების არასაკმარისი ცოდნა კვლავ მნიშვნელოვან პრობლემად რჩება. აღნიშნული, მათ შორის, გამოიხატება მოსამართლეთა ნაწილის სტერეოტიპულ წარმოდგენებში ოჯახში მეუღლეთა როლებთან დაკავშირებით. მოსამართლეებთან ჩატარებულმა ინტერვიუებმა და განაჩენების ანალიზმა აჩვენა, რომ გამოკითხულ მოსამართლეთა სრული უმრავლესობა საქმეებში ვერ ხედავს გენდერულ მოტივს და მიუთითებს, რომ ძალადობა ძირითადად ყოფითი საკითხებიდან გამომდინარე ხდება;
- სასამართლო განჩინებების ანალიზმა ცხადყო, რომ ოჯახში ძალადობის და ოჯახური დანაშაულის საქმეებზე სასამართლოს მიერ დაუსაბუთებელი ან/და არასაკმარისად დასაბუთებულია 131-დან 43 (33%) განჩინება. განჩინებებში არ იკითხება სასამართლოს მოტივაცია აღკვეთის ღონისძიების ამა თუ იმ სახის გამოყენებასთან დაკავშირებით; ასევე, დაუსაბუთებელია განჩინებები გირაოს შეფარდების თაობაზე, როდესაც სასამართლოს არ აქვს შესწავლილი ბრალდებულის ფინანსური მდგომარეობა;

- სასამართლოს განაჩენების ანალიზმა აჩვენა, რომ არ ხდება სასჯელის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებების თაობაზე სრულყოფილი მსჯელობა. შესწავლილი 233 განაჩენიდან 30 საქმეზე ქმედება სსკ-ის მე-11¹ მუხლით (პასუხისმგებლობა ოჯახური დანაშაულისთვის) იყო დაკვალიფიცირებული, თუმცა, სასამართლომ მხოლოდ ერთ მათგანზე გამოიყენა სსკ-ის 53¹-ე მუხლის დამამძიმებელი გარემოება – დანაშაულის ჩადენა ოჯახის წევრის მიმართ;
- სასამართლო გადაწყვეტილებებში (იქნება ეს ადმინისტრაციული თუ სისხლის სამართლის საქმე) იშვიათად ხდება მითითება საერთაშორისო ინსტრუმენტებსა თუ პრაქტიკაზე. გამოყენების შემთხვევაშიც, სასამართლო ძირითადად უთითებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ისეთ გადაწყვეტილებებზე, რომლებიც შინაარსობრივად არ მიესადაგება კონკრეტულ საქმეს და ზედმეტ, არასაჭირო ინფორმაციას წარმოადგენს;
- სასამართლო განაჩენების ანალიზმა ცხადყო, რომ 2018 წელს, 2017 წელთან შედარებით, შემცირებულია ოჯახურ დანაშაულებსა და ოჯახში ძალადობის საქმეებზე ბრალდებულთან საპროცესო შეთანხმების გაფორმების პროცენტული მაჩვენებელი. კერძოდ, 2017 წელს 98 გამამტყუნებელი განაჩენიდან 36 (37%) შემთხვევაში ბრალდებულთან გაფორმდა საპროცესო შეთანხმება, მაშინ როდესაც 2018 წელს საპროცესო შეთანხმება 124-დან მხოლოდ 17 (14%) შემთხვევაში გაფორმდა. აღნიშნული მაჩვენებელი ოჯახური დანაშაულების მიმართ სახელმწიფო პოლიტიკის გამკაცრებაზე მიანიშნებს.

1. საერთაშორისო და ადგილობრივი საკანონმდებლო ჩარჩო

სხვადასხვა საერთაშორისო ხელშეკრულების გათვალისწინებით, 2011 წლის 11 მაისს შეიქმნა „ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ“ ევროპის საბჭოს კონვენცია, რომლითაც მოხდა ქალთა მიმართ ძალადობის დისკრიმინაციის ფორმად აღიარება. კონვენცია ხელშემკვრელ მხარეებს ავალდებულებს, განახორციელონ შესაბამისი საკანონმდებლო ცვლილებები და დაანერგონ კონკრეტული ეფექტიანი მექანიზმები და სერვისები.

ქალთა და ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა უფლებების დასაცავად შექმნილი ამ მნიშვნელოვანი დოკუმენტის რატიფიცირება საქართველომ 2017 წელს განახორციელა, რითაც სახელმწიფომ აიღო ვალდებულება, მიიღოს ყველა საჭირო საკანონმდებლო და სხვა ზომა ქმედითი, კომპლექსური და კოორდინირებული პოლიტიკის გასატარებლად, აღნიშნული კონვენციის მოქმედების სფეროში შემავალი ძალადობის ყველა ფორმის პრევენციისა და აღკვეთის მიზნით.¹¹

საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობის მიზნით, არსებულ კანონმდებლობაში შევიდა არაერთი მნიშვნელოვანი ცვლილება. კერძოდ, შემაკავებელი და დამცავი ორდერების გამოყენება შესაძლებელი გახდა არა მხოლოდ ოჯახში ძალადობის, არამედ ქალთა მიმართ ძალადობის გამოვლენის შემთხვევებშიც; ძალადობისგან დაცვის ეფექტიანობის უზრუნველსაყოფად, შემაკავებელი ორდერის ძალაში შესასვლელად გაუქმდა სასამართლოში მისი წარდგენის ვალდებულება, შესაბამისად, შემაკავებელი ორდერი ძალაში შედის პოლიციელის მიერ გამოცემისთანავე; მოხდა მოძალადისთვის იარაღის ტარების უფლების შეზღუდვა; იძულებითი სტერილიზაცია, ქალის გენიტალიების დასახიჩრება და ადვენება კრიმინალიზებულია; ორ წლამდე გაიზარდა თავისუფლების აღკვეთის ვადა დამამძიმებელი გარემოებების გარეშე ჩადენილ ოჯახურ ძალადობასთან (სსკ-ის 126¹-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი) დაკავშირებით; სისხლის სამართლის კოდექსის სხვადასხვა მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულს დამამძიმებელ გარემოებად დაემატა დანაშაულის ჩადენა გენდერული ნიშნით და დანაშაულის ჩადენა ოჯახში;¹² ოჯახური ძალადობის მსხვერპლების მსგავსად, სახელმწიფო თავმესაფრით სარგებლობის უფლება მიეცათ ძალადობის მსხვერპლ ქალებსაც; საქართველოს მოქალაქეობის არმქონე ან სხვა ქვეყნის მოქალაქე ძალადობის მსხვერპლ ქალს შესაძლებლობა აქვს,

¹¹ „ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ“ ევროპის საბჭოს კონვენცია, მხ. 7 - <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3789678?publication=0>

¹² სსკ-ს 53¹ მუხლი; <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/16426?publication=205>

მიიღოს დროებითი ბინადრობის ნებართვა და სამართალწარმოების დასრულებამდე ქვეყნიდან მისი გაძევება არ მოხდება. ასევე მნიშვნელოვანია, რომ 2017 წელს მთავრობის დადგენილებით დამტკიცდა გენდერული თანასწორობის, ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის საკითხებზე მომუშავე უწყებათაშორისი კომისიის დებულება, რომლის საფუძველზეც აღმასრულებელ ხელისუფლებაში პირველად შეიქმნა გენდერული თანასწორობის საკითხებზე მომუშავე ინსტიტუციური მექანიზმი.¹³

აღნიშნული საკანონმდებლო რეგულაციები საკმაოდ მნიშვნელოვანი წინგადადგმული ნაბიჯია ქალთა მიმართ და ოჯახში ჩადენილი დანაშაულების პრევენციისა და მათზე სათანადო რეაგირების განხორციელებისთვის. ამასთან, აღსანიშნავია ამ კუთხით სახელმწიფო უწყებების აქტიური მუშაობა, თუმცა, სამწუხაროდ, ქართულ კანონმდებლობაში ამ დრომდე არსებობს ისეთი სერიოზული ხარვეზი, როგორცაა, მაგალითად, სექსუალური შევიწროების ფაქტზე პასუხისმგებლობის არარსებობა. სექსუალური შევიწროება არის ქალთა დისკრიმინაციის ერთ-ერთი ყველაზე დაფარული ფორმა, რომელიც ქალებს აყენებს მამაკაცებთან შედარებით დაქვემდებარებულ მდგომარეობაში, ლახავს მათ ღირსებას, ხელს უშლის მათი პოტენციალის სრულ განვითარებასა და შრომითი ურთიერთობების შენარჩუნებას. სტამბოლის კონვენციის მე-40 მუხლის მიხედვით, მხარეებმა უნდა მიიღონ ყველა საჭირო საკანონმდებლო ან სხვა ზომა იმის უზრუნველსაყოფად, რომ სექსუალური ხასიათის ნებისმიერი ფორმის არასასურველი სიტყვიერი, არასიტყვიერი ან ფიზიკური ქცევა, რომელიც მიზნად ისახავს ან იწვევს ადამიანის ღირსების შელახვას მისთვის დამამინებელი, მტრული, დამამცირებელი, შეურაცხმყოფელი ან აგრესიული გარემოს შექმნის გზით, დაექვემდებაროს სისხლის სამართლის ან სხვა სახის სამართლებრივ სანქციებს. სექსუალური შევიწროებისთვის შესაბამისი პასუხისმგებლობის დანერგებას, არაერთი წელია, ითხოვს საქართველოს სახალხო დამცველი,¹⁴ ასევე, საქართველოში მოქმედი ყველა წამყვანი არასამთავრობო ორგანიზაცია.¹⁵

2019 წლის 19 თებერვალს საქართველოს პარლამენტმა მესამე მოსმენით მიიღო კანონი „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე. აღნიშნული ცვლილებით კანონმდებლობაში გაჩნდა სექსუალური შევიწროების ცნება.¹⁶ ამასთან, საქართველოს პარლამენტში შესულია კანონპროექტი, რომლის მიღების შემთხვევაში სექსუალური შევიწროება გახდება ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა ოქმის შედგენისა და დამრღვევი პირისთვის ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის დაკისრების საფუძველი.¹⁷ აღნიშნული საკანონმდებლო რეგულირების შემოღება ხელს შეუწყობს ქალთა უფლებრივი მდგომარეობის გაუმჯობესებას, სექსუალური შევიწროების შემთხვევების პრევენციას, სავარაუდო დარღვევების გამოვლენას და შესაბამისი პასუხისმგებლობის დაკისრებას.

¹³ <https://matsne.gov.ge/document/view/3698004?publication=1>

¹⁴ საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ბრძოლის, მისი თავიდან აცილებისა და თანასწორობის მდგომარეობის შესახებ 2016, გვ. 17-18.

საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ბრძოლის, მისი თავიდან აცილებისა და თანასწორობის მდგომარეობის შესახებ 2017, გვ. 13-14.

¹⁵ <https://gyla.ge/ge/post/sakhelmtsifom-seqsualuri-shevitsroeba-dasjadi-unda-gakhados#sthash.sL8fxiE0.dpbs>

<https://gyla.ge/ge/post/saia-stambolis-konvenciis-srulyofil-ratificirebas-itkhovs#sthash.iOMa8NJ2.dpbs>

<https://gyla.ge/ge/post/koalicia-tanastorobistvis-moitkhovs-seqsualuri-shevitsroebis-faqtebze-satanado-reagirebas-da-qalebs-samartlebrivi-sashualebebis-gamoyenebisen-moutsodebs#sthash.vpcHcTZm.dpbs>

¹⁶ <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/214836?> სექსუალური შევიწროება არის სექსუალური ხასიათის ნებისმიერი არასასურველი სიტყვიერი, არასიტყვიერი ან ფიზიკური ქცევა, რომელიც მიზნად ისახავს ან იწვევს პირის ღირსების შელახვას ან მისთვის დამამინებელი, მტრული, დამამცირებელი, ღირსების შემლახველი ან შეურაცხმყოფელი გარემოს შექმნას.

„დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ საქართველოს კანონის, მუხლი 2, პ.3¹

¹⁷ <https://info.parliament.ge/#law-drafting/17345>; კანონპროექტის ავტორია საქ. პარლამენტის გენდერული თანასწორობის საბჭო. საკანონმდებლო ინიციატივის წესით წარმოდგენილია საქართველოს ორგანული კანონების პროექტები: „საქართველოს ორგანულ კანონში „საქართველოს შრომის კოდექსი“ ცვლილების შეტანის შესახებ“, „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ საქართველოს ორგანულ კანონში ცვლილებების შეტანის თაობაზე“ და საქართველოს კანონების პროექტები: „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ და „საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“.

2. ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის მიმართულებით არსებული მდგომარეობა

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი¹⁸ და „ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონი¹⁹ ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის სხვადასხვა ფორმას ითვალისწინებს. ძალადობის მსხვერპლებთან ჩატარებული ინტერვიუების შედეგად დადგინდა, რომ ძალადობის სხვადასხვა ფორმიდან მსხვერპლები ყველაზე ხშირად განიცდიდნენ სისტემურ ფიზიკურ და ფსიქოლოგიურ ძალადობას. ფსიქოლოგიური ძალადობის ფორმად მოძალადეთა მხრიდან გამოყენებულია ხშირი სიტყვიერი შეურაცხყოფა და სიცოცხლის მოსპობის მუქარა,²⁰ ხოლო რაც შეეხება ფიზიკურ ძალადობას, მსხვერპლები მიუთითებენ მოძალადეთა მხრიდან ცემაზე.²¹

ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტის მიერ ჩატარებული კვლევის მიხედვით, 2017 წელს ძალადობის ჩამდენი უმეტესად მამაკაცი, ხოლო მსხვერპლი ქალია.²² საიას საქმეების ანალიზი, ჩატარებული ინტერვიუები, აგრეთვე, გაანალიზებული განჩინებები და განაჩენები ცხადყოფს, რომ ოჯახში ძალადობა ძირითადად ხდება მეუღლეებს/ყოფილ მეუღლეებს შორის და მოძალადეს უმეტეს შემთხვევაში წარმოადგენს ქმარი/ყოფილი ქმარი.²³ შედარებით იშვიათად მოძალადეებად ფიქსირდებიან ასევე დედამთილი და მამამთილი.²⁴ იშვიათად მსხვერპლებად ფიქსირდებიან ასევე მშობლები, შვილები ან დედმამიშვილები.

ძალადობის მსხვერპლებთან ინტერვიუებით იკვეთება, რომ უმეტეს შემთხვევაში ძალადობის ფაქტებზე სამართალდამცავი უწყებებისთვის მიმართვას მსხვერპლთა მხრიდან ადგილი აქვს არა პირველივე, არამედ მხოლოდ ინტენსიური ძალადობისა და მეუღლესთან თანაცხოვრების შეწყვეტის შემდეგ. ძალადობის მსხვერპლთა განცხადებით, აღნიშნული სხვადასხვა მიზეზით არის განპირობებული.²⁵

¹⁸ სისხლის სამართლის კოდექსი, მუხლი 126¹.

¹⁹ „ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ კანონი მხ. 3, 3¹.

²⁰ ფსიქოლოგიური ძალადობა ცალკეულ შემთხვევებში გამოიხატებოდა კუთხეში დაყენებაში, მშობლებსა და ახლობლებთან კონტაქტის აკრძალვასა და გამუდმებულ დამცირებაში.

²¹ მსხვერპლი საუბრობს ფიზიკური ძალადობის ისეთ მძიმე ფორმებზე, როგორცაა შეშინება, დანის გამოყენებით ჭრილობების მიყენება, გახურებული რკინით დაშანთვა. ერთ-ერთი მსხვერპლი ასევე იხსენებს, რომ მოძალადე მას მძიმე ფიზიკურ შრომას აიძულებდა, როგორცაა არმატურის თრევა, უროთი მუშაობა და სხვა. წინააღმდეგობის გაწევის შემთხვევაში კი, ფიზიკურად უსწორდებოდა.

²² ოჯახში ძალადობის სტატისტიკა, <https://idfi.ge/ge/domestic-violence-statistics-in-georgia>

²³ კვლევის ფარგლებში გამოკითხულ მოსამართლეთაგან მხოლოდ ერთი მიუთითებს, რომ ჰქონდა საქმე, სადაც დაზარალებული იყო კაცი, ხოლო ბრალდებული - ქალი. ასევე საიას სისხლის სამართლის პროცესების N12 ანგარიშის მიხედვით, საიას მიერ დამონიტორინგებული ადვოკატების ღონისძიების 71 სხდომიდან, რომლებიც ოჯახში ძალადობას ეხებოდა, ყველა შემთხვევაში დაზარალებული იყო ქალი: 71 შემთხვევიდან 60 შემთხვევაში - მეუღლე/ყოფილი მეუღლე; 5 შემთხვევაში - არასრულწლოვანი შვილი; 3 შემთხვევაში - დედა; 2 შემთხვევაში - ბებია; 1 შემთხვევაში - რძალი. ბრალდებულთაგან 70 (99%) იყო კაცი.

²⁴ ის ფაქტი, რომ ოჯახში ძალადობის მსხვერპლს ძირითადად ქალი, ხოლო მოძალადეს მამაკაცი წარმოადგენს, ცალსახად მიანიშნებს, რომ ძალადობას უთანასწორობის მაღალი ხარისხი ახასიათებს და მისი შედეგები არაპროპორციულად ვრცელდება ქალებზე.

²⁵ თანაცხოვრების დროს ძალადობის ფაქტების პოლიციისათვის შეუტყობინებლობა, მსხვერპლთა განცხადებით, განპირობებულია ბავშვების ინტერესების დაცვით, ოჯახისა და ნათესავების მხრიდან ზეწოლის აცილებით, ფინანსური დამოუკიდებლობის არქონით. მსხვერპლთა ნაწილი ყურადღებას ამახვილებს ასევე საკუთარი უფლებების შესახებ ინფორმაციის უქონლობაზე. ერთ-ერთ მნიშვნელოვან შემადგენელ გარემოებას ასევე წარმოადგენს მოძალადის მიმართ შიში, რომ იგი პოლიციისთვის მიმართვას არ აპატიებს და შეიძლება სავალალო შედეგი დადგეს. ცალკეულ შემთხვევაში მსხვერპლთა მხრიდან ძალადობის შეუტყობინებლობა განპირობებულია უიმედობის განცდით, რომ მაინც არაფერი შეიცვლება.

3. ოჯახში ძალადობის ფაქტებზე პირველადი რეაგირება და შემაკავებელი ორდერის გამოცემასთან დაკავშირებული საკითხები

საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, მსხვერპლის დაცვისა და მოძალადის გარკვეული ქმედებების შეზღუდვის უზრუნველსაყოფად, შესაძლებელია დროებითი ღონისძიების სახით გამოიცეს შემაკავებელი ან დამცავი ორდერი, რომლებითაც განისაზღვრება მსხვერპლის დაცვის დროებითი ღონისძიებები.²⁶ ოჯახში ძალადობის საქმეები გამოირჩევა საკმაოდ სპეციფიკური ბუნებით, ამიტომ მათზე ოპერატიული რეაგირება სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია.

საიას წარმოებაში არსებული საქმეების ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა, რომ ოჯახში ძალადობის ფაქტებზე 2 შემთხვევაში საერთოდ არ გამოიცა შემაკავებელი ორდერი, მაშინ როდესაც ორივე შემთხვევაში იმავე ფაქტზე მსხვერპლმა მიმართა სასამართლოს, რომელმაც დამცავი ორდერი გამოსცა. ეს ფაქტები, შესაძლოა, მიუთითებდეს იმაზე, რომ პოლიციის თანამშრომელთა მხრიდან არ მომხდარა შემთხვევის სრულყოფილი გამოკვლევა და შესაბამისი შეფასება. 1 შემთხვევაში შემაკავებელი ორდერი გამოიცა არასწორად, რაც გამოიხატებოდა ორდერის გამოცემაში არა მსხვერპლის დაცვის მიზნით, არამედ მის წინააღმდეგ.²⁷ რეაგირების არაეფექტიანობა შესაძლებელია გამონვეული ყოფილიყო არასაკმარისი პროფესიონალიზმით, რაც ცალკეულ შემთხვევაში გამოიხატება რეალური მსხვერპლისა და მოძალადის იდენტიფიცირების პრობლემაში. აღნიშნულ საქმეში მსხვერპლმა ქალმა, რომლის ყოფილი მეუღლეც ბრალდებულია მის მიმართ ფიზიკური ძალადობის ჩადენისთვის, საკუთარი სოციალური ქსელის საშუალებით გამოაქვეყნა სტატუსი, რომელშიც იხსენებდა წლების მანძილზე ყოფილი მეუღლის ოჯახის მხრიდან გადატანილ ძალადობის ფაქტებს. აღნიშნული სტატუსი პოლიციამ მიიჩნია მოძალადის ოჯახის წევრებზე ფსიქოლოგიურ ძალადობად და გამოსცა სამი შემაკავებელი ორდერი ყოფილი მეუღლის ოჯახის სხვადასხვა წევრის მიმართ. მსხვერპლის მიმართ პოლიციის მიერ გამოცემული შემაკავებელი ორდერი გასაჩივრდა პირველი ინსტანციის სასამართლოში, რომელმაც ორდერები ძალაში დატოვა. აღნიშნული ორდერებიდან ერთი გაუქმდა სააპელაციო სასამართლოს მიერ, ხოლო ორი კვლავ ძალაში დარჩა. ზემოხსენებული ქმედებით სამართალდამცავმა ორგანოებმა, ასევე ორი ინსტანციის სასამართლომ შექმნეს სარისკო და მსხვერპლის ინტერესების სანაღმდეგო პრეცედენტი, რომლითაც მსხვერპლს გაუმართლებლად შეეზღუდა გადატანილ ძალადობრივ ფაქტებზე საჯარო სივრცეში საუბრისა და მოსაზრებების დაფიქსირების უფლება. აღნიშნული გადანყვეტილებით მოხდა მსხვერპლის მოძალადედ მიჩნევა და ძალადობის მსხვერპლი ქალისთვის განცდილ ძალადობაზე საჯარო სივრცეში საუბრის აკრძალვა. მოცემულ შემთხვევაში, როგორც სამართალდამცავმა ორგანოებმა, ისე საქალაქო სასამართლომ სრულიად არამიზნობრივად გამოიყენეს ორდერი – არა რეალური, იმნუთიერი და/ან სამომავლო ძალადობის აღკვეთის, არამედ მსხვერპლისთვის საჯარო სივრცეში გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვისა და განცხადებების გავრცელების უპირობო აკრძალვის მიზნით.

შინაგან საქმეთა სამინისტროს წარმომადგენლებთან ჩატარებული ინტერვიუების ფარგლებში სამართალდამცავები მიუთითებდნენ, რომ ადგილზე მისვლისას პირველ რიგში ხდებოდა სიტუაციაში გარკვევა, კერძოდ, ადგილი ჰქონდა ოჯახში ძალადობას თუ უბრალო ოჯახურ კონფლიქტს და აღნიშნულს სამართალდამცავები უმეტესად საკუთარი შეხედულებების შესაბამისად წყვეტდნენ.²⁸ ოჯახში და ქალთა მიმართ ჩადენილ დანაშაულთა სპეციფიკურობა მოითხოვდა, რომ სამართალდამცავებს ჰქონოდათ ამგვარი ძალადობის შემთხვევების ადეკვატურად შეფასების კრიტერიუმები, რათა გადანყვეტილების მიღების დროს გათვალისწინებული ყოფილიყო ყველა რელევანტური გარემოება. სწორედ ამ მიზნით, შინაგან საქმეთა სამინისტრომ, მათ შორის საიას მონაწილეობით, შეიმუშავა ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის რისკის შეფასების ინსტრუმენტი, რომელიც 2018 წლის სექტემბერში ამოქმედდა.²⁹ აღნიშნული ინსტრუმენტი იძლევა ძალადობის

²⁶ „ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონი მხ.10.

²⁷ არაეფექტიან რეაგირებასთან გვაქვს საქმე, როდესაც, მაგალითად, შემაკავებელი ორდერის გამოცემის ნაცვლად სამართალდამცავები მოძალადეს მხოლოდ ახსნა-განმარტებას ართმევენ, რომელიც არც ადმინისტრაციული და არც სისხლის სამართლის კანონმდებლობით არ არის გათვალისწინებული და არანაირ დამცავ მექანიზმს არ წარმოადგენს მსხვერპლისთვის.

²⁸ აღნიშნული ინტერვიუ ჩატარებულია რისკების შეფასების დოკუმენტის შექმნამდე.

²⁹ <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4262664?publication=0>

ფაქტისა და მასში მონაწილე პირების შესახებ სრულყოფილი ინფორმაციის შეგროვებისა და მოძალადესგან მოსალოდნელი რისკების უკეთ იდენტიფიცირების საშუალებას. შემაკავებელი ორდერის გამოცემასთან დაკავშირებული ცვლილებები მნიშვნელოვანია, თუმცა, პრაქტიკაში მისი ეფექტურობის შეფასება გონივრული პერიოდის გასვლასა და დამატებით კვლევას საჭიროებს.

შსს-ის თანამშრომლებთან ჩატარებული ინტერვიუები ცხადყოფს, რომ პრობლემაა მსხვერპლის მიერ ძალადობის ფაქტის უარყოფის შემთხვევაში შემაკავებელი ორდერის გამოცემა. პოლიციელთა ნაწილი მიიჩნევს, რომ შეუძლებელია ასეთ დროს ორდერის გამოცემა. საია იზიარებს იმ პოლიციელთა შეხედულებებს, რომლებიც ფიქრობენ, რომ შემაკავებელი ორდერის გამოცემა შესაძლებელია მსხვერპლის მიერ ძალადობის დაუდასტურებლობის შემთხვევაშიც. მსხვერპლი სხვადასხვა საფუძვლით შეიძლება უარყოფდეს ძალადობას, მაგალითად, მოძალადის მიმართ შიშის, განცდილი ფსიქოლოგიური სტრესიდან გამომდინარე მოძალადეზე მიჯაჭვულობის გამო და ა.შ. მხოლოდ მსხვერპლის თანხმობაზე არ უნდა იყოს დამოკიდებული სამართალდამცავთა რეაგირება, რადგან მსხვერპლის მდგომარეობის გათვალისწინებით, იგი შეიძლება მოვლენებს ადეკვატურად ვერ აფასებდეს.

ჩატარებულ ინტერვიუებში ცალკეული მსხვერპლები პრობლემად ასახელებენ სამართალდამცავთა მხრიდან ოჯახში ძალადობის საქმეების მიმართ ნაკლებ მგრძობელობას, განსაკუთრებით მაშინ, თუ აშკარა ფიზიკურ ძალადობას არ აქვს ადგილი. სხვა სახის ძალადობა, მათი შეფასებით, არ მიიჩნევა არც დანაშაულად და არც სერიოზულ ქმედებად. ასევე, მსხვერპლების ნაწილი ინტერვიუებში საუბრობს შემაკავებელი ორდერის დაგვიანებით ან არა პირველივე გამოძახებისას გამოცემაზე.

რაც შეეხება ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხზე შემაკავებელი ორდერის გამოცემას, ინტერვიუების შედეგად გამოიკვეთა, რომ სერიოზული პრობლემაა დისკრიმინაციული ნიშნის იდენტიფიცირება და შემაკავებელი ორდერის გამოცემა. სამართალდამცავთა ნაწილი მიუთითებდა, რომ პრაქტიკაში არ ჰქონიათ გენდერული მოტივით ქალის მიმართ ჩადენილი ძალადობის შემთხვევა, არც ორდერის გამოცემის კონტექსტში და არც გამოძიების ფარგლებში. სამართალდამცავები ასევე მიუთითებდნენ, რომ მათთვის ძალიან რთულია გენდერული ნიშნით ჩადენილი ძალადობის იდენტიფიცირება და ამ მიმართულებით სათანადო ცოდნას არ ფლობენ.³⁰

საიამ წერილობით მიმართა შინაგან საქმეთა სამინისტროს ანალიტიკურ დეპარტამენტს და მოითხოვა როგორც ქალთა მიმართ ძალადობაზე გამოცემული ორდერების შესახებ სტატისტიკური ინფორმაცია, ასევე ინფორმაცია, გამოცემული ორდერებიდან რამდენ შემთხვევაში მოხდა გენდერული მოტივის გამოკვეთა. წერილის პასუხად შინაგან საქმეთა სამინისტრომ მიუთითა, რომ ორდერი გამოიცემა არა დისკრიმინაციის, არამედ ძალადობის ფაქტზე და, შესაბამისად, მათთვის ცნობილი არ იყო, თუ რამდენ შემთხვევაში ჰქონდა ადგილი გენდერული ნიშნით ძალადობას.³¹ აღნიშნული განმარტება ცალსახად ეწინააღმდეგება კანონმდებლობას, რომლის მიხედვით, ქალთა მიმართ ძალადობის შემთხვევაში მხოლოდ გენდერული ნიშნით ჩადენილ ძალადობაზე შეიძლება ორდერის გამოცემა.³² შინაგან საქმეთა სამინისტროს პასუხი მიანიშნებს, რომ უწყებაში სათანადო ყურადღება არ ეთმობოდა გენდერულ თემატიკას და არ ხდებოდა ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის საქმეების გენდერული ნიშნით დისკრიმინაციის ქრილში დანახვა. შსს-ს ადამიანის უფლებათა დეპარტამენტის შექმნის შემდგომ ქალთა მიმართ ძალადობის ფაქტებზე გენდერული ნიშნის იდენტიფიცირების კუთხით მდგომარეობა გაუმჯობესებულია. კერძოდ, ზემოაღნიშნული დეპარტამენტის 2018 წლის საქმიანობის ანგარიშში ასახულია გენდერული ნიშნით გამოცემული შემაკავებელი ორდერების ოდენობა.³³ მართალია, გენდერული ნიშნით ჩადენილი ძალადობის ფაქტზე გამოცემული შემაკავებელი ორდერების

³⁰ ინტერვიუები ჩატარებულია შსს-ს ადამიანის უფლებათა დეპარტამენტის შექმნამდე.

³¹ შინაგან საქმეთა სამინისტროს პასუხი 10/11/2017 - N MIA 9 17 02714147.

³² „ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ კანონი, მ. 3¹ (1), „ქალთა მიმართ ძალადობა გულისხმობს საზოგადოებრივ თუ პირად ცხოვრებაში ქალების მიმართ გენდერული ნიშნით ჩადენილი ძალადობისათვის დამახასიათებელ ყველა ქმედებას, რომელთაც შედეგად მოჰყვება ან შეიძლება მოჰყვეს ქალებისთვის ფიზიკური, ფსიქოლოგიური ან სექსუალური ტანჯვის ან ეკონომიკური ზიანის მიყენება, მათ შორის, ასეთი ქმედებების ჩადენის მუქარა, ქალების იძულება ან მათთვის თავისუფლების თვითნებური აღკვეთა.“

³³ <https://police.ge/adamianisuflebebi/index.html#p=7>

ოდენობა ოჯახში ძალადობის ფაქტებზე გამოცემულ შემაკავებელ ორდერებთან შედარებით მცირეა (გამოცემული ორდერების მხოლოდ 6%), თუმცა, აღნიშნულ ფაქტებზე შემაკავებელი ორდერების გამოცემა და შესაბამისი სტატისტიკური მონაცემების წარმოება ნამდვილად წინ გადადგმული ნაბიჯია.

საქმეების ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა, რომ არც შემაკავებელი ორდერებიდან და არც ორდერების ოქმებიდან სრულად არ ჩანდა საქმის ფაქტობრივი გარემოებები. ზემოაღნიშნული დოკუმენტები არ იძლეოდა საკმარის ინფორმაციას ძალადობის ფორმის, მოტივის და განმეორებითობის შესახებ, რაც ხელს უშლიდა განმეორებითი ძალადობის შემთხვევების გამოვლენას, ძალადობის პრევენციის შესწავლასა და სათანადო პრევენციული ღონისძიებების დაგეგმვას, ასევე, ძალადობის თაობაზე საჭირო სტატისტიკური მონაცემებისა და ინფორმაციის მოგროვებას/აღრიცხვას, რაც ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ სახელმწიფო პოლიტიკის სწორი დაგეგმვისა და საჭიროებების განსაზღვრისთვის მნიშვნელოვანია.³⁴ საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის 2018 წლის 13 ივლისის ბრძანებით,³⁵ ზემოაღნიშნული პრობლემა საკანონმდებლო დონეზე აღმოფხვრილია. კერძოდ, შემუშავებულია შემაკავებელი ორდერის და შემაკავებელი ორდერის ოქმის ფორმები, აგრეთვე, განსაზღვრულია მათ შედგენაზე უფლებამოსილი პირები, თუმცა, უცნობია პრაქტიკაში აღნიშნული ბრძანების შესრულების ხარისხი და ეს საკითხი დამატებით კვლევას საჭიროებს.

2017-2018 წლებში ერთ-ერთ სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენდა არასრულწლოვანთა საკითხი ოჯახში ძალადობის საქმეებში. მშობლებს შორის ძალადობის შემსწრე არასრულწლოვანი შვილები, კანონის მიხედვით, ირიბ მსხვერპლებად მიიჩნევიან, თუმცა, როგორც წესი, ისინი სისტემისთვის უხილავნი არიან და შესაბამისი რეაგირების გარეშე რჩებიან. მნიშვნელოვანია, რომ ძალადობის შემსწრე ბავშვისთვის მოხდეს როგორც მსხვერპლის სტატუსის მინიჭება, ისე დამცავი მექანიზმებისა და შესაბამისი სერვისების შეთავაზება. მსხვერპლებთან ინტერვიუები ცხადყოფს, რომ თითქმის ყველა შემთხვევაში არასრულწლოვანი შვილები შეესწრნენ ძალადობას და, ოჯახში არსებული სისტემატური ძალადობრივი გარემოს გამო, შიშის ქვეშ უწევდათ ცხოვრება.

როგორც მსხვერპლებთან, ისე შინაგან საქმეთა სამინისტროს წარმომადგენლებსა და ადმინისტრაციული კოლეგიის მოსამართლეებთან ჩატარებული ინტერვიუები აჩვენებს, რომ ძალადობის შემსწრე ბავშვებს, როგორც წესი, არ აქვთ მსხვერპლის სტატუსი და მათ მიმართ არ გამოიყენება დამცავი მექანიზმები. განსხვავებული ვითარებაა მაშინ, როდესაც არასრულწლოვანი შვილები თავად არიან ძალადობის პირდაპირი მსხვერპლები. ასეთ დროს, როგორც წესი, მათ მიმართაც მოქმედებს დამცავი მექანიზმები.³⁶

4. დამცავი ორდერის გამოცემასთან დაკავშირებული საკითხები

საიას წარმოებაში არსებული საქმეების ანალიზმა აჩვენა, რომ სასამართლოები უმრავლეს შემთხვევაში გამოსცემენ დამცავ ორდერებს, თუმცა ხშირად მოსამართლეები არ ასაბუთებენ დამცავი ორდერის მოქმედების ვადის განსაზღვრას. უმეტესად, გადაწყვეტილებიდან არ იკითხება, რატომ იყენებს მოსამართლე დამცავი ორდერის მოქმედების კონკრეტულ ვადას, იქნება ეს კანონით გათვალისწინებული მაქსიმალური თუ ნაკლები ვადა. საიას მიერ სასამართლოში წაწარმოები 12 საქმიდან 11 საქმეზე სასამართლომ დააკმაყოფილა მსხვერპლის განცხადება დამცავი ორდერის გამოცემაზე. აქედან, 8 შემთხვევაში დამცავი ორდერი გამოიცა მაქსიმალური, 6 თვის ვადით. 3 საქმეზე სასამართლომ მხოლოდ ნაწილობრივ დააკმაყოფილა მსხვერპლის მოთხოვნა და გამოსცა ორდერი, თუმცა, არა მაქსიმალური ვადით.

³⁴ იხ. ასევე სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში: „ოჯახში ძალადობისგან დამცავი მექანიზმების შეფასება“, გვ. 5.
³⁵ <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4262664?publication=0>
³⁶ აღნიშნულ საკითხზე იხ. ასევე სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში: ოჯახში ძალადობისგან დამცავი მექანიზმების შეფასება, გვ.10.

სასამართლოებიდან გამოთხოვნილი და გაანალიზებული გადაწყვეტილებების მიხედვით გამოიკვეთა, რომ სასამართლოებში წარდგენილი განაცხადებიდან (35 განაცხადი) 6 თვის ვადით დამცავი ორდერი გამოიცა 19 საქმეში, 6 თვეზე ნაკლები ვადით გამოიცა დამცავი ორდერი 9 შემთხვევაში, განუხილველად დარჩა 3 განაცხადი, ხოლო დამცავი ორდერის გამოცემის მოთხოვნა არ დაკმაყოფილდა 4 შემთხვევაში. აღსანიშნავია, რომ გადაწყვეტილებებში არ იკითხება დასაბუთება, თუ რატომ გამოიცემა სასამართლოს მიერ დამცავი ორდერი 6 თვის ან 6 თვეზე ნაკლები ვადით.³⁷

საიას წარმოებაში არსებულ ერთ-ერთ საქმეზე მოსამართლის მხრიდან გამოიკვეთა მსხვერპლის მიმართ არაეთიკური დამოკიდებულება და ძალადობასთან მიმართებით არასათანადო მგრძნობელობა.³⁸ იქმნებოდა შთაბეჭდილება, რომ მოსამართლე მოძალადეს უფრო თანაუგრძნობდა და მისი ადვოკატის როლს ითავსებდა, ითხოვდა პასუხებს ისეთ საკითხებზე, რომლებიც წარმოადგენს არა ადმინისტრაციული, არამედ სამოქალაქო სამართლის დავის საგანს.

დადებითად უნდა აღინიშნოს ერთი საქმე, რომელიც ეხებოდა ქალთა მიმართ განხორციელებულ ძალადობას. აღნიშნულ საქმეში მოსამართლემ გაიზიარა საიას მოსაზრება და ადევნებაზე, როგორც ფსიქოლოგიური ძალადობის ერთ-ერთ სახეზე, გამოსცა დამცავი ორდერი.

ინტერვიუებში მოსამართლეთა ნაწილმა აღნიშნა, რომ დამცავი ორდერის გამოცემისთვის მთავარია ძალადობის ფაქტის დადასტურება, რაც დგინდება მხარეთა ახსნა-განმარტებების და მტკიცებულებების საფუძველზე. თუ მოძალადეები ადასტურებენ ძალადობის ფაქტს, ეს საკმარისია დამცავი ორდერის გამოცემისთვის. ხოლო, თუ მოძალადეები არ ეთანხმებიან, მაშინ სასამართლო დამატებითი ინფორმაციის მოძიებას ცდილობს, იქნება ეს მონმეთა ჩვენებები, ძალადობის შემცველი მოკლე ტექსტური შეტყობინებები თუ სხვა.³⁹

მოსამართლეთა უმრავლესობა მიუთითებს, რომ მხოლოდ მსხვერპლის ახსნა-განმარტებით, როგორც წესი, არ კმაყოფილდება დამცავი ორდერის გამოცემის მოთხოვნა, თუმცა, ერთ-ერთი მოსამართლე იხსენებს შემთხვევას, როდესაც პროცესზე მოძალადე იმდენად აგრესიული იყო მსხვერპლის მიმართ, რომ ერთმნიშვნელოვნად დასტურდებოდა ძალადობა. კიდევ ერთი მოსამართლე მიუთითებს, რომ, თუ მსხვერპლის მიმართ რისკი იკვეთება, შეიძლება ორდერი მხოლოდ ახსნა-განმარტების საფუძველზეც გამოიცეს. ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს პროცესს, ხშირად პროცესზე იქმნება ისეთი განწყობები, რომლებიც მოსამართლეს მიაღებინებს გადაწყვეტილებას დამცავი ორდერის გამოცემასთან დაკავშირებით.⁴⁰

რაც შეეხება დამცავი ორდერის გამოცემაზე უარის თქმას, მოსამართლეების ნაწილი მიუთითებს, რომ, როდესაც შემთხვევითი ორდერი ძალაშია ან წარსულში უკვე არის გამოცემული და ხელახალ ძალადობას ადგილი არ ჰქონია, მხოლოდ მომავალი ძალადობის პრევენციის მიზნით დამცავ ორდერს არ გამოსცემენ, რადგან ერთი ფაქტის გამო არ შეიძლება რამდენიმე ორდერის გამოცემა და პირისთვის

³⁷ დამცავი ორდერები ასევე შეიცავს მხოლოდ ზოგად მითითებას ძალადობის სახესთან დაკავშირებით, რის გამოც მნიშვნელოვანი ფაქტობრივი გარემოებები, როგორებიცაა ძალადობის შინაარსი, მისი მოტივი, განმეორებითობა და სხვა, ხშირად გადაწყვეტილების მიღმა რჩება. გაანალიზებული გადაწყვეტილებებიდან ძალადობრივი ქმედების ჩადენის მოტივი 35 საქმიდან იკვეთება მხოლოდ 4 საქმეში.

³⁸ მოსამართლე ძალადობის მსხვერპლს მიმართავდა კითხვებით და აკეთებდა დასკვნებს: - „თქვენ რომ წახვიდეთ იმ სახლიდან? თქვენ რატომ ინიჭებთ უპირატესობას, ის ხომ თქვენი არ არის? თქვენ რატომ გაქვთ უპირატესობა იმ სახლში, ვიდრე წ.-ს?“, „ძალადობის მსხვერპლი რომ ხართ, წადით მაშინ თავშესაფარში. თქვენი თავშესაფრები არსებობს. მოძალადედ დასახელებული პირის თავშესაფრები არ არსებობს“, „თქვენ რა გინდათ ეხლა? თქვენ არ ძალადობთ იმით, რომ გინდათ, მოგაცილოთ ის ადამიანი და დარჩეთ მარტო იმ სამ ოთახში? ეს არ არის ძალადობა?... ადამიანს უნდა ფართი, სადაც იცხოვრებს“, „ბოროტად ნუ გამოიყენებთ იმ უფლებას, რომ... შეურაცხყოფა მოგაყენათ და ამის გამო დამცავი ორდერი უნდა გამოვეთ... და აღარ მოხდეს მისი საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფა“.

³⁹ საიას წარმოებაში ჰქონდა ერთი საქმე, როდესაც სასამართლომ არ გამოსცა დამცავი ორდერი მიუხედავად იმისა, რომ საქმეში არსებობდა როგორც მსხვერპლის ახსნა-განმარტება, ასევე მუქარის შემცველი მოკლე ტექსტური შეტყობინებები. სასამართლომ აღნიშნული მტკიცებულებები არ მიიჩნია საკმარისად ძალადობის დასადასტურებლად.

⁴⁰ სასამართლომ ერთ საქმეში დადასტურებულად მიაჩნია დ.ს.-ს მხრიდან შვილის - ნ.ს.-ს მიმართ ფსიქოლოგიური ძალადობის, სიტყვიერი შეურაცხყოფის მიყენებისა და იძულების, მუქარის ფაქტი, მიუხედავად იმისა, რომ ამ ფაქტის დამადასტურებელი მტკიცებულება სასამართლო სხდომაზე არ წარმოდგენილა.

მუდმივად მოძალადის სტატუსის მიკერება.⁴¹ მოსამართლეების არგუმენტაციით, დამცავი ორდერის გამოცემაზე უარის თქმა ასევე შეიძლება განპირობებული იყოს მტკიცებითი სტანდარტის დაუკმაყოფილებლობით, ან როდესაც პროცესზე იკვეთება, რომ ორდერის გამოცემის მიზანი არა რეალური ძალადობის აღკვეთა, არამედ სხვა საფუძველია, მაგალითად, კრიზისულ ცენტრში ვადის გაგრძელება, ოჯახური დავის გადაწყვეტისას (ბავშვის მეურვეობის ან სხვა საოჯახო დავის საკითხი) შესაბამისი მტკიცებულების შექმნა. ერთ-ერთი მოსამართლის მითითებით, თუ სისხლის სამართლის კუთხით ისედაც არის სამართალწარმოება, მაშინ იმავე ფაქტზე აღარ უნდა გავრცელდეს ადმინისტრაციული დაცვის მექანიზმები, რადგან ორივე სამართლის სფეროში არ უნდა მოექცეს ერთი ქმედება.

საიას პოზიციით, დამცავი ორდერის გამოცემისთვის არ არის აუცილებელი ახალი ძალადობის ფაქტი, არამედ საკმარისია ძალადობის განმეორების მაღალი რისკის არსებობა. როგორც შემაკავებელი, ისე დამცავი ორდერების მთავარი მიზანი არა ძალადობის ჩადენის გამო პირისთვის აკრძალვების დაწესება, არამედ იმ რისკების განეიტრალებაა, რომლებიც მსხვერპლის მიმართ ძალადობის განმეორებასთან დაკავშირებით არსებობს. დამცავი ორდერის მიზანი სწორედ პრევენციული ღონისძიების განხორციელებაა და არა განხორციელებული ძალადობისთვის მოძალადის დასჯა.

საია არ იზიარებს იმ მოსაზრებას, რომ სისხლის სამართლის მიმართულებით საქმის წარმოება გამორიცხავს დამცავი ორდერის გამოცემას. შესაძლებელია, რომ ფაქტზე სისხლის სამართლის გამოძიება იყოს დაწყებული, თუმცა, მოძალადე ჯერ არ იყოს პასუხისმგებელი მიცემული ან მის მიმართ გამოყენებული იყოს არასასაპატიმრო აღკვეთის ღონისძიება. ასეთ დროს მსხვერპლის მიმართ ძალადობის განმეორების რისკი რეალურია.

5. დამცავი და შემაკავებელი ორდერის აღსრულების მონიტორინგი

როგორც ძალადობის მსხვერპლებთან, ასევე ადვოკატებთან ინტერვიუები აჩვენებს, რომ შემაკავებელ და დამცავ ორდერებს, როგორც წესი, აქვს შემაკავებელი ხასიათი ფიზიკურ ძალადობასთან მიმართებით. რაც შეეხება ფსიქოლოგიურ ძალადობას, შემაკავებელი და დამცავი ორდერების მოქმედების დროს, ხშირ შემთხვევაში, ფსიქოლოგიური ძალადობა კვლავ გრძელდება, რაც გამოიხატება როგორც სოციალური ქსელების, ისე სატელეფონო შეტყობინების მეშვეობით მუქარაში. მსგავსი დარღვევების სიხშირეს ხელს უწყობს ის გარემოება, რომ მსხვერპლები ასეთ დროს არ მიმართავენ სამართალდამცავებს,⁴² მათთვის ისიც საკმარისია, რომ ფიზიკურ ძალადობას აღარ აქვს ადგილი.

როგორც ძალადობის მსხვერპლები, ისე მსხვერპლთა ადვოკატები მიუთითებენ, რომ არ ხდება შემაკავებელი ან დამცავი ორდერების აღსრულების მონიტორინგი, რაც ასევე შეიძლება ჩაითვალოს განმეორებითი ძალადობის ჩადენის ერთ-ერთ ხელშემწყობ ფაქტორად. მსხვერპლთა განმარტებით, გამოძიებლები მათ, როგორც წესი, არ უკავშირდებოდნენ. მხოლოდ რამდენიმე მსხვერპლი იხსენებს, რომ ერთჯერადად შეეხმინა გამოძიებელი და ჰკითხა დარღვევის შესახებ. მსხვერპლთა ადვოკატების მოსაზრებით, მოძალადეთა მხრიდან შემაკავებელი/დამცავი ორდერის დარღვევა რიგ შემთხვევაში დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად სრულყოფილად უხსნის პოლიციის თანამშრომელი/მოსამართლე მოძალადეს ორდერის არსს და რამდენად აფრთხილებს მისი დარღვევის შემთხვევაში მოსალოდნელი პასუხისმგებლობის შესახებ.

⁴¹ მოსამართლეების მხრიდან გამოთქმული მოსაზრების საპირისპიროდ, გამოთხოვნილი და გაანალიზებული გადაწყვეტილებების მიხედვით, 9 საქმეში დამცავი ორდერი გამოიცა მომავალი საფრთხის თავიდან არიდების მიზნით, ისე რომ დამცავი ან შემაკავებელი ორდერის მოქმედების პერიოდში მის დარღვევას ადგილი არ ჰქონია.

⁴² გაანალიზებული 35 გადაწყვეტილებიდან 27-ში იკითხებოდა, რომ დამცავი ორდერის გამოცემის მოთხოვნამდე მსხვერპლი სისტემატურ ძალადობას ექვემდებარებოდა და მოძალადის მიმართ წარსულში გამოცემული იყო შემაკავებელი ან დამცავი ორდერი.

შსს-ს თანამშრომლებთან ინტერვიუების შედეგად გამოიკვეთა, რომ სამართალდამცავთა მხრიდან არ ტარდებოდა პროაქტიული ღონისძიებები მონიტორინგის მიზნით, არამედ, ძირითადად, შემოიფარგლებოდნენ მსხვერპლთა გაფრთხილებით, რომ მოძალადის მიერ ორდერის პირობების დარღვევის შემთხვევაში პოლიციისთვის ეცნობებინათ. შემაკავებელი ან დამცავი ორდერის დარღვევის ფაქტზე სამართალდამცველებს ზოგჯერ თავად მსხვერპლები მიმართავდნენ და ასეთ დროს ხდებოდა მოძალადის მიმართ ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის გამოყენება. ასევე, შინაგან საქმეთა სამინისტროს წარმომადგენლების ნაწილი უთითებდა, რომ მონიტორინგის მიზნით მსხვერპლებს ტელეფონის საშუალებით უკავშირდებოდნენ.

2018 წელს დამცავი და შემაკავებელი ორდერების დარღვევის მაჩვენებელი, 2017 წელთან შედარებით, შემცირებულია.⁴³ თუმცა, სასამართლოებიდან გამოთხოვნილი გადაწყვეტილებების (დამცავი ორდერის გამოცემის შესახებ) ანალიზის, ასევე შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიერ გამოქვეყნებული სტატისტიკის მიხედვით,⁴⁴ კვლავ ხშირია განმეორებითი ძალადობის შემთხვევები შემაკავებელი ან დამცავი ორდერის ვადის გასვლის შემდგომ.

ზემოაღნიშნული ცხადყოფს, რომ შემაკავებელი და დამცავი ორდერის შესრულების მონიტორინგის მექანიზმი იყო სუსტი და დამოკიდებული იყო მსხვერპლის მიერ ინფორმაციის მიწოდებაზე. რაც შეეხება დღევანდელ მდგომარეობას, შინაგან საქმეთა სამინისტროს განცხადებით, 2018 წელს შეიქმნა ადამიანის უფლებათა დეპარტამენტი, რომელმაც დაწერა შემაკავებელი და დამცავი ორდერის შესრულების კონტროლის მექანიზმი. ასევე, შეიქმნა სასწავლო კურსი, რომელსაც ეტაპობრივად გადიან შინაგან საქმეთა სამინისტროს თანამშრომლები.⁴⁵ კვლევის ფარგლებში შსს-ს ადამიანის უფლებათა დეპარტამენტიდან საიამ გამოითხოვა ინფორმაცია შემაკავებელი და დამცავი ორდერის შესრულების კონტროლის მექანიზმების შესახებ, თუმცა, რაიმე ინფორმაცია ან დოკუმენტი დეპარტამენტისგან საიას არ მიუღია, რის გამოც შეუძლებელია აღნიშნული მექანიზმის ეფექტიანობის შეფასება.

6. ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის ფაქტებზე გამომძიების დაწყება

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიხედვით, დანაშაულის შესახებ ინფორმაციის მიღების შემთხვევაში გამოძიებულს, პროკურორს ვალდებულება აქვთ, დაიწყონ გამოძიება. ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის საქმეებზე გამოძიების დაწყების საფუძველი შეიძლება გახდეს პოლიციელის ოქმი ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის ფაქტისა და მიღებული ზომების შესახებ, რომელსაც წარუდგენს ზედამხედველ პროკურორს.⁴⁶ თუ შემაკავებელი ორდერის გამოცემის საკითხის განხილვისას იკვეთება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული დანაშაულის ნიშნები, განხილვის პარალელურად, საქმის მასალები, ქვემდებარების მიხედვით, ეგზავნება შესაბამის ორგანოს სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებასთან დაკავშირებით გადაწყვეტილების მისაღებად.⁴⁷

კვლევა ცხადყოფს, რომ, როგორც წესი, გამოძიების დაწყების საფუძველი ხდება ფიზიკური ძალადობის ფაქტები და შედარებით ნაკლები ყურადღება ექცევა ძალადობის სხვა ფორმებს, როგორებიცაა

⁴³ <https://police.ge/adamianisuflebebi/index.html#p=8>

⁴⁴ <https://police.ge/adamianisuflebebi/index.html#p=8>

⁴⁵ <https://police.ge/ge/qalta-mimart-da-odjakhshi-dzaladobis-riskebis-shefasebis-instrumenti-da-shemakavebeli-orderis-monitoringis-meganizmi-amogmedda/11956>

⁴⁶ „ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ კანონი, მ. 16, პ.4.

⁴⁷ „ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ კანონი, მ.10, პ.3⁹.

სისტემატური შეურაცხყოფა, შანტაჟი ან დამცირება.⁴⁸ ფსიქოლოგიური ძალადობის ფაქტებზე გამოძიების დაწყების დაბალ მაჩვენებელზე მიუთითებს საქართველოს მთავარი პროკურატურიდან მონოდებული ინფორმაცია, რომლის თანახმად,⁴⁹ 2017 წელს მხოლოდ ფიზიკური ძალადობა განხორციელდა 1099 დაზარალებულის, ხოლო 2018 წელს 1681 დაზარალებულის მიმართ; მხოლოდ ფსიქოლოგიური ძალადობა – 2017 წელს 105 დაზარალებულის, ხოლო 2018 წელს 338 დაზარალებულის მიმართ; ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ძალადობა ერთდროულად – 2017 წელს 356 დაზარალებულის, ხოლო 2018 წელს 736 დაზარალებულის მიმართ.

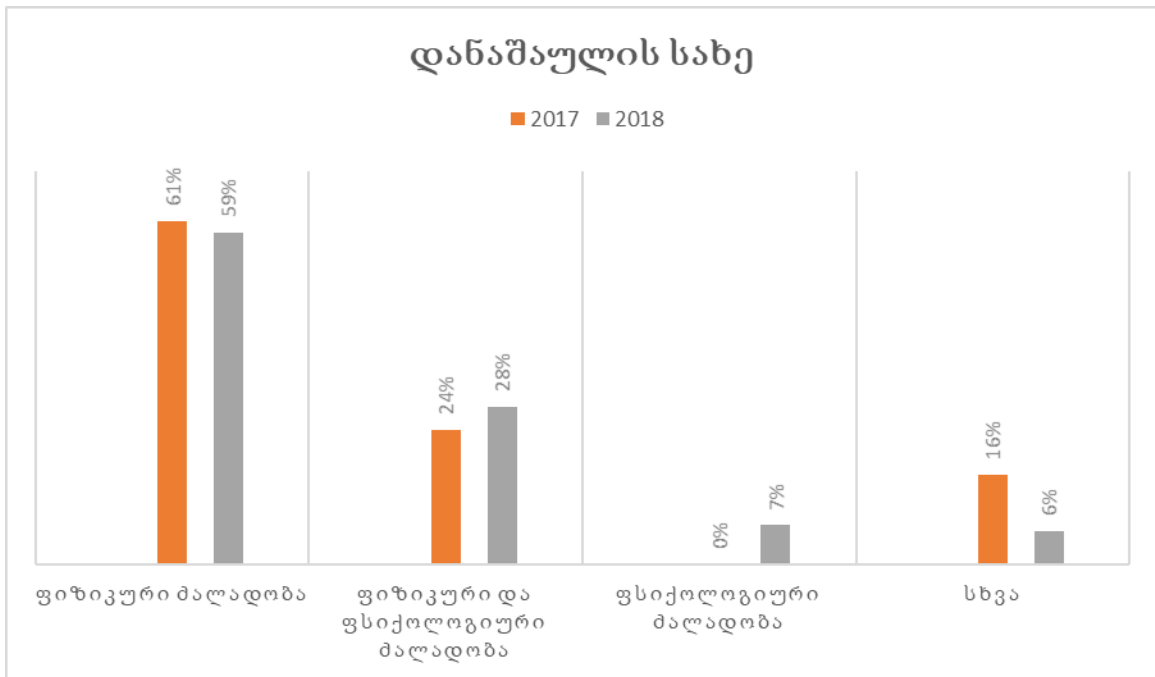
ზემოაღნიშნულს ასევე ადასტურებს ინტერვიუები პროკურორებსა და მოსამართლეებთან, რომელთა უმრავლესობა მიუთითებს, რომ სისხლის სამართლის მიმართულებით საქმის წარმოება ყველაზე ხშირად ფიზიკურ ძალადობაზე ხდება, ხოლო ფსიქოლოგიურ ძალადობაზე შედარებით ნაკლებია გამოძიების დაწყების მაჩვენებელი. თუ ფსიქოლოგიურ ძალადობაზე იწყება გამოძიება, ის ძირითადად კომბინირებულია ფიზიკურ ძალადობასთან. ხოლო როდესაც საქმე მხოლოდ ფსიქოლოგიურ ძალადობას ეხება, სისხლისსამართლებრივ რეაგირებას ძალიან იშვიათ შემთხვევაში აქვს ადგილი.

შესწავლილ 233 სისხლის სამართლის საქმეზე გამოტანილი სასამართლო განაჩენებიდან ირკვევა, რომ შემთხვევების უმრავლესობა (62 (61%) – 2017 წელს; 77 (59%) – 2018 წელს) განეკუთვნებოდა ფიზიკურ ძალადობას. შემთხვევათა ნაწილში, ფიზიკურ ძალადობასთან ერთად, გამოკვეთილი იყო ფსიქოლოგიური ძალადობის ნიშნებიც (24 (24%) საქმე – 2017 წელს, 37 (28%) საქმე – 2018 წელს). შემთხვევათა ნაწილში ფიქსირდებოდა სხვა ტიპის ძალადობა (16 შემთხვევა – 2017 წელს, 8 შემთხვევა – 2018 წელს), რომელშიც გაერთიანებულია წინასწარი შეცნობით 16 წლის ასაკს მიუღწეველთან სქესობრივი კავშირის დამყარება, შემაკავებელი ორდერის დარღვევა, სხვისი ნივთის განზრახ დაზიანება, მუქარა და ა.შ. აღსანიშნავია, რომ დამოუკიდებლად მხოლოდ ფსიქოლოგიური ძალადობის შემთხვევები 2017 წლის განმავლობაში არ დაფიქსირებულა, მაშინ როდესაც 2018 წელს ასეთ 9 (7%) შემთხვევას ჰქონდა ადგილი (ძირითადად, საქმე ეხებოდა სისტემატურ სიტყვიერ შეურაცხყოფას).

⁴⁸ ფოკუს-ჯგუფებში შინაგან საქმეთა სამინისტროს წარმომადგენლები ერთხმად აღნიშნავენ, რომ ფიზიკურ ძალადობაზე ყოველთვის იწყება გამოძიება. რაც შეეხება ძალადობის სხვა სახეს, ადგილზე შექმნილი დოკუმენტაციისა და პროკურორთან კონსულტაციის შემდეგ წყდება გამოძიების დაწყების საკითხი. მათი მითითებით, ძირითადად, სწორედ პროკურორზე დამოკიდებული გამოძიების დაწყება.

⁴⁹ საქართველოს მთავარი პროკურატურის წერილი N13/2905.

დიაგრამა №1

მართალია, ზოგჯერ, ფსიქოლოგიური ძალადობის არსებობის შემთხვევაში, განაჩენში მითითებული იყო, რომ დაზარალებულმა განიცადა ფსიქიკური ტრავმა, თუმცა, რიგ შემთხვევაში, გადანყვეტილებებში არ ხდებოდა იმის აღნიშვნა, ძალადობის მსხვერპლმა სისტემატური შეურაცხყოფის შედეგად განიცადა თუ არა ტანჯვა.

დასკვნის სახით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ოჯახური დანაშაულების შემთხვევებისას ყველაზე ხშირად ვლინდება და განაჩენი დგება ფიზიკური ძალადობის ფაქტებზე. დადებითად აღსანიშნავია, რომ გაზრდილია ფსიქოლოგიურ ძალადობაზე რეაგირების სტატისტიკა, კერძოდ, 2018 წელს, 2017 წლისგან განსხვავებით, დადგა განაჩენები, სადაც მხოლოდ ფსიქოლოგიური ძალადობის შემთხვევებზე მოხდა ბრალის წაყენება და განაჩენის გამოტანა. ასევე აღსანიშნავია, რომ გაზრდილია, ერთობლივად, ფსიქოლოგიურ და ფიზიკურ ძალადობაზე რეაგირების პროცენტული მაჩვენებელი.

ოჯახში ძალადობის საქმეებზე გამოძიების დაწყების კუთხით ადვოკატები უპირველეს პრობლემად ასახელებენ იმას, რომ მსხვერპლი მალავს ინფორმაციას მის მიმართ ჩადენილი ძალადობის შესახებ. ოჯახში ძალადობის შემსწრე პირები არ იძლევიან ჩვენებას და არ საუბრობენ აღნიშნული ძალადობის შესახებ. ცალკეული ადვოკატები საუბრობენ, რომ თავად საგამოძიებო პროცესი და დაყენებული შუამდგომლობები რიგ შემთხვევაში არაეფექტიანი, დაუსაბუთებელი და დაგვიანებულია.

სამართალდამცავთა ნაწილი ინტერვიუებში აღნიშნავს, რომ, როდესაც დაზარალებული შერიგებულია ბრალდებულთან და არ აქვს პრეტენზია, გამოძიების დაწყება უსარგებლო და არაეფექტიანია. საიას შეფასებით, მნიშვნელოვანია, რომ გამოძიება ყველა ისეთ შემთხვევაში დაინდოს, რომელზეც, სავარაუდოდ, იკვეთება დანაშაულის ნიშნები. მათ შორის, მაშინაც, როდესაც მსხვერპლი შერიგებულია მოძალადესთან. ასეთ დროს გამოძიების დასაწყებად მნიშვნელობა არ უნდა მიეცეს დაზარალებულის მხრიდან თანამშრომლობას. ქალთა მიმართ ძალადობის, კერძოდ, ოჯახში ძალადობის მიმართ

ნულოვანი ტოლერანტობის პოლიტიკის გატარება გაეროს ქალთა დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტის ერთ-ერთი რეკომენდაციაა საქართველოს მისამართით.⁵⁰

7. ოჯახში ძალადობის ფაქტებზე გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიების სახეები

20 საქმიდან, რომლებსაც საია სისხლის სამართლის მიმართულებით აწარმოებს, 16 შემთხვევაში მოძალადის მიმართ განხორციელდა სისხლისსამართლებრივი დევნა. 3 საქმეზე ჯერჯერობით არ მომხდარა პასუხისმგებელი პირის გამოვლენა, მიუხედავად იმისა, რომ მიმართვიდან გონივრული ვადა გავიდა.⁵¹ რაც შეეხება კიდევ ერთ საქმეს, რომელიც საიას წარმოებაშია, მართალია, მასზე მოხდა პროკურატურის შემაჯამებელი გადაწყვეტილების მიღება ბრალის წაყენების ფორმით, თუმცა, პასუხისმგებლობა, საიას შეფასებით, დადგა მსხვერპლის და არა მოძალადის მიმართ. კერძოდ, ქალმა, რომელმაც პოლიციას აცნობა მის მიმართ ყოფილი მეუღლის მხრიდან განხორციელებული ძალადობის თაობაზე, თავადვე გახდა ბრალდებული ოჯახში ძალადობისა და ცრუ დასმენის მუხლით. აღსანიშნავია, რომ ბრალდება ძირითადად ეყრდნობა მიკერძოებულ მონმეებს და შეფასების მიღება დატოვებული ძირითადი კონტექსტი, რომელიც საქმეში იკვეთება.

იმ საქმეებში, სადაც დაწყებულია სისხლისსამართლებრივი დევნა, პროკურატურამ აღკვეთის ღონისძიების სახით უმრავლეს შემთხვევაში პატიმრობა მოითხოვა, რაც დაასაბუთა შესაბამისი გარემოებებით. ერთ-ერთ საქმეზე, მართალია, მოხდა აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის მოთხოვნა, თუმცა, მტკიცებულების სახით ბრალდების მხარეს არ წარუდგენია ბრალდებულის მიმართ გამოცემული შემაკავებელი ორდერი, რაც მნიშვნელოვანი მტკიცებულება იქნებოდა პირის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების დასაბუთების ნაწილში.

ზემოაღნიშნული 16 საქმიდან 6 შემთხვევაში მოხდა, აღკვეთის ღონისძიების სახით, პატიმრობის, 9 შემთხვევაში – გირაოს გამოყენება, ხოლო ერთ შემთხვევაში გამოყენებული იყო შეთანხმება გაუსვლელობისა და სათანადო ქცევის შესახებ. იმ საქმეების უმეტესობაში, სადაც სასამართლომ გირაო გამოიყენა, დანაშაული რამდენიმე ეპიზოდად იყო ჩადენილი ან/და დასტურდებოდა ძალადობის სისტემატური ხასიათით.

აღკვეთის ღონისძიების საკითხებთან დაკავშირებით ინტერვიუებში პროკურორები აღნიშნავენ, რომ უმეტეს შემთხვევაში აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენებას ითხოვენ, რადგან სხვა ნაკლებად მძიმე აღკვეთის ღონისძიება ვერ უზრუნველყოფს მოძალადესგან მომდინარე საფრთხის აღკვეთას. თუმცა, ცალკეული პროკურორები მიუთითებენ, რომ მოსამართლეები, მიუხედავად ბრალდების მხარის მოთხოვნისა პატიმრობის გამოყენების თაობაზე, უმეტესად არასაპატიმრო ღონისძიებებს იყენებენ, გარდა ისეთი გამონაკლისებისა, როგორცაა, მაგალითად, ბრალდებულის პირობითი მსჯავრის პერიოდში ყოფნა. პატიმრობას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ასევე მაშინ, როდესაც მოძალადის მხრიდან მსხვერპლის მიმართ სიცოცხლის მოსპობის მუქარა განხორციელდა, აგრეთვე მაშინ, როდესაც არსებობს საფრთხე, რომ მოძალადე მსხვერპლზე „შურს იძიებს“ დანაშაულის შესახებ პოლიციაში გაცხადების გამო. გარდა ამისა, აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისას პროკურორები მნიშვნელობას ანიჭებენ ძალადობის განმეორებად ხასიათს. ერთ-ერთი პროკურორი ინტერვიუში მიუთითებს, რომ სასამართლო სულ უფრო მეტად ავლენს კრიტიკულ დამოკიდებულებას პატიმრობის გამოყენებასთან მიმართებით. აღკვეთის ღონისძიების საკითხთან დაკავშირებით სასამართლო გარკვეულ შემთხვევებში ითვალისწინებს პროკურატურის მოთხოვნას, თუმცა, პატიმრობის გადასინჯვისას იგი ეყრდნობა დაზარალებულის პოზიციის ცვლილებას,⁵² ასევე იმ ფაქტს,

⁵⁰ CEDAW, X. & Y. v. Georgia, Communication No. 24/2009, Para. 11 (b(ii))

⁵¹ საიას წარმოებაში არსებული სისხლის სამართლის სამივე საქმეზე გამოძიების დაწყებიდან გასულია 6 თვე ან მეტი დრო.

⁵² მოსამართლეთა ნაწილი მიუთითებს, რომ, როგორც აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების, ისე სასჯელის დანიშვნის დროს ითვალისწინებენ დაზარალებულის პოზიციას, ვინაიდან ეს კანონით ვგალებათ.

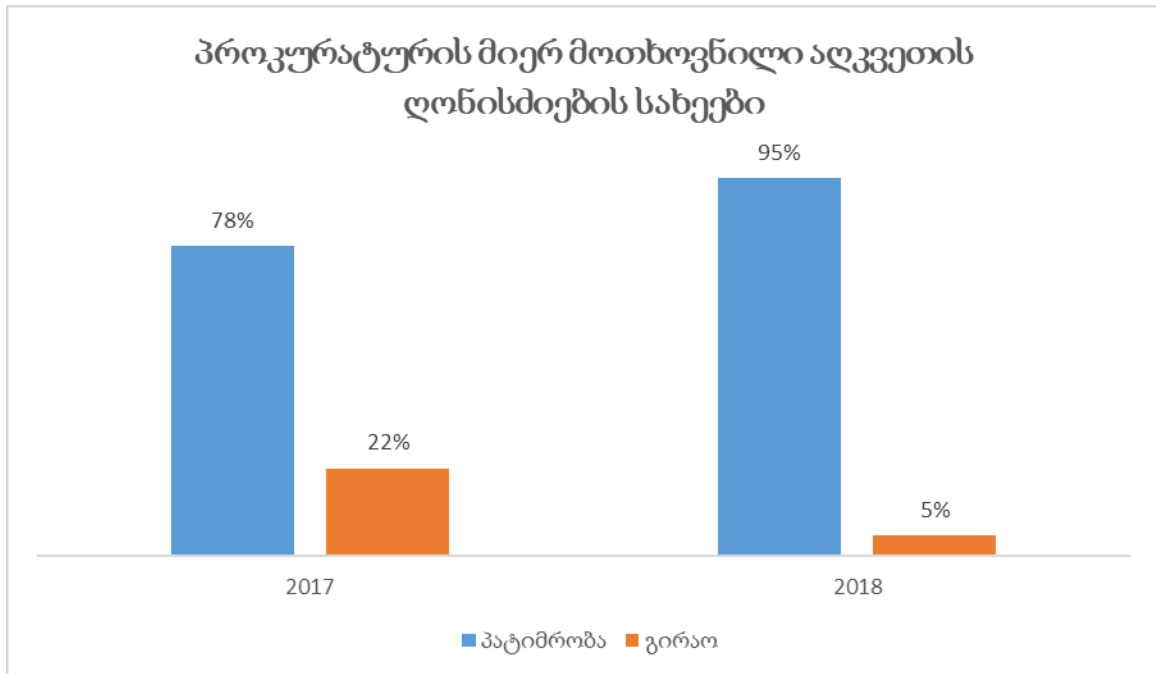
რომ სახეზეა ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაული, შესაბამისად, ხდება პროკურატურის აზრის უგულებელყოფა.⁵³

პროკურორების შეფასებას ადასტურებს საიას მიერ შესწავლილი განჩინებების ანალიზი აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების შესახებ. განჩინებებში იკვეთება, რომ ბრალდების მხარე მხოლოდ ორი სახის აღკვეთის ღონისძიების – გირაოსა და პატიმრობის – შუამდგომლობით შედიოდა სასამართლოში. 131 საქმიდან ბრალდების მხარემ პატიმრობის გამოყენება იშუამდგომლა 115 (88%) შემთხვევაში, დანარჩენ 16 (12%) შემთხვევაში კი, გირაო მოითხოვა.

აღსანიშნავია, რომ აღკვეთის ღონისძიების მოთხოვნის ნაწილში გამკაცრებულია პროკურატურის პოლიტიკა, კერძოდ, 2017 წელს შესწავლილი 54 განჩინებიდან პროკურატურამ გირაო მოითხოვა 12 (22%) შემთხვევაში, ხოლო 2018 წელს – 77 საქმიდან მხოლოდ 4 (5%) შემთხვევაში.

ქვემოთ მოცემულ დიაგრამაზე იხილეთ პროკურატურის მიერ მოთხოვნილი აღკვეთის ღონისძიების სახეები.

დიაგრამა №2

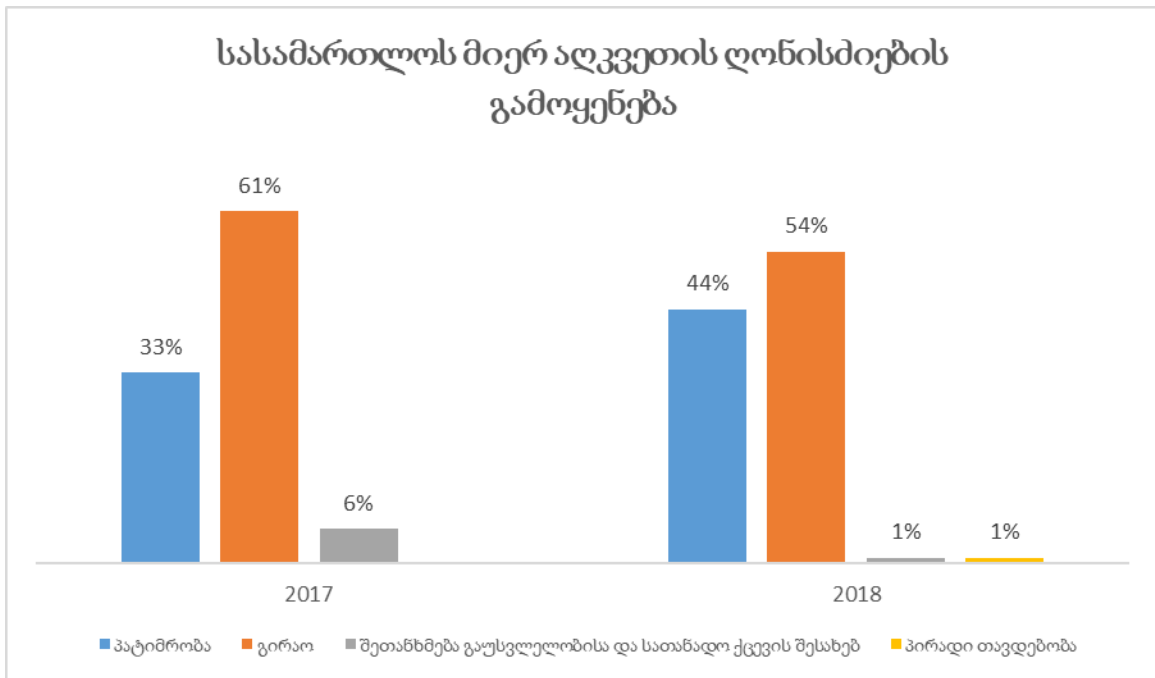

2018 წელს, 2017 წელთან შედარებით, სასამართლოს მხრიდან აღკვეთის ღონისძიების სახედ პატიმრობის გამოყენების მაჩვენებელი 11 პროცენტული ერთეულით არის გაზრდილი. კერძოდ, 2017 წელს სასამართლომ 54 საქმიდან 18 (33%) შემთხვევაში გამოიყენა პატიმრობა, ხოლო 2018 წელს – 77 საქმიდან 34 (44%) შემთხვევაში. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ ყველაზე ხშირად სასამართლო აღკვეთის ღონისძიების სახედ გირაოს იყენებს, თუმცა, ყველა შემთხვევაში სათანადოდ არ აფასებს საფრთხეებს და არ სწავლობს ბრალდებულის ქონებრივ მდგომარეობას.

⁵³ აღკვეთის ღონისძიებების გამოყენებასთან დაკავშირებით, მოსამართლეთა ნაწილი მიუთითებს, რომ ძირითადად იყენებს პატიმრობას. თუმცა, აღნიშნავენ იმასაც, რომ ოჯახური დანაშაული სხვა დანაშაულებსგან განსხვავებული და სპეციფიკურია, რის გამოც, მიდგომაც განსხვავებულია. მოსამართლეთა თქმით, პატიმრობის გამოყენება ხდება მაშინ, როდესაც ძალადობის ხასიათი არის მძიმე, ასევე, როდესაც ადგილი აქვს ინტენსიურ ძალადობას და მოძალადე სრულიად უმიზეზოდ ძალადობს მსხვერპლზე.

ქვემოთ მოცემულ დიაგრამაზე იხილეთ სასამართლოს მიერ გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიებები.

დიაგრამა №3

მართალია, თბილისის საქალაქო სასამართლომ არ მოგვანოდა არც 2017 და არც 2018 წლების განჩინებები, ხოლო გორის რაიონულმა სასამართლომ არ მოგვანოდა 2017 წლის განჩინებები, თუმცა, საიას სისხლის სამართლის პროცესების მონიტორინგის ანგარიში №12 და, ასევე, მიმდინარე მონიტორინგის შედეგები აჩვენებს, რომ ორივე სასამართლოს მკაცრი მიდგომა აქვს ამ ტიპის დანაშაულებზე და მათი მხრიდან ყველაზე ხშირად გამოყენებადი აღკვეთის ღონისძიების სახეა პატიმრობა.⁵⁴

აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების შესახებ სასამართლო განჩინებების შესწავლის შედეგად გამოიკვეთა, რომ პროკურატურის შუამდგომლობა ამა თუ იმ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე ყოველთვის არ არის სათანადოდ დასაბუთებული. შესწავლილი 131 განჩინებიდან 27 (21%) შემთხვევაში პროკურატურის მოთხოვნა აღკვეთის ღონისძიების კონკრეტული სახის შეფარდების შესახებ იყო დაუსაბუთებელი ან არასათანადოდ დასაბუთებული. ასეთ განჩინებებში ბრალდების მხარის მიერ კონკრეტული ღონისძიების მოთხოვნა იყო ფორმალური ხასიათის, შაბლონური და არ ემყარებოდა საქმის კონკრეტულ გარემოებებს. რჩებოდა შთაბეჭდილება, რომ ბრალდების მხარე ავტომატურად მიჰყვებოდა სახელმწიფოს პოლიტიკას ამ მიმართულებით და ითხოვდა აღკვეთის მკაცრი ღონისძიების გამოყენებას, თუმცა, სათანადოდ არ ასაბუთებდა. ეს კი, ზოგჯერ იმის საფუძველი ხდებოდა, რომ სასამართლო ბრალდებულს ნაკლებად მკაცრ აღკვეთის ღონისძიებას უფარდებდა. თავის მხრივ, სასამართლოს მიერ მიღებული 131 განჩინებიდან დაუსაბუთებელი ან არასათანადოდ დასაბუთებული იყო 43 (33%) განჩინება.⁵⁵

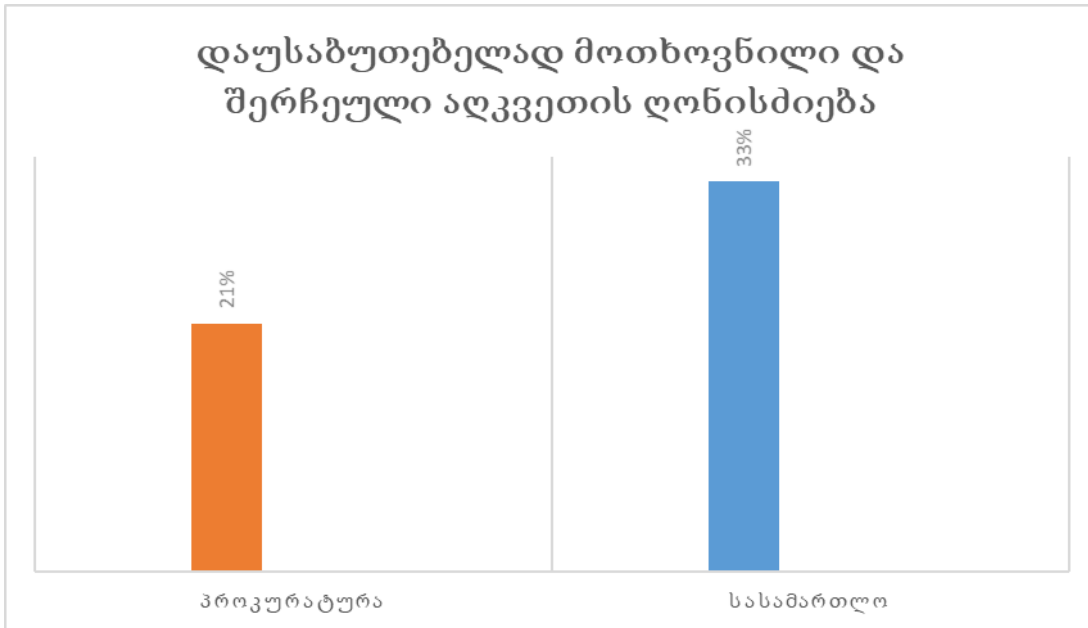
⁵⁴ გორის რაიონული სასამართლო - 2017 წელი: 16 საქმიდან 13 შემთხვევაში - პატიმრობა; 2 შემთხვევაში - გირაო; 1 შემთხვევაში - არცერთი;

თბილისის საქალაქო სასამართლო - 2017 წელი: 19 საქმიდან 12 შემთხვევაში - პატიმრობა; 6 შემთხვევაში - გირაო; 1 შემთხვევაში - შეთანხმება გაუსვლელია და სათანადო ქცევის შესახებ; 2018 წელი: 52 საქმე - პატიმრობა - 35 შემთხვევაში; გირაო - 16 შემთხვევაში; არცერთი - 1 შემთხვევაში.

⁵⁵ საია დაუსაბუთებლად ან არასათანადოდ დასაბუთებულად მიიჩნევს იმ განჩინებებს, რომლებშიც არ იკითხება სასამართლოს მოტივაცია ამა თუ იმ აღკვეთის ღონისძიების სახის გამოყენებასთან დაკავშირებით; განჩინებაში არ არის დასაბუთებული, რატომ მიიჩნევს მოსამართლე, რომ არსებობს მტკიცებულების განადგურების, მოწმეებზე ზეგავლენის თუ

ქვემოთ მოცემულ დიაგრამაზე იხილეთ პროკურატურის მიერ დაუსაბუთებელი შუამდგომლობებისა და სასამართლოს მიერ დაუსაბუთებლად შერჩეული აღკვეთის ღონისძიების პროცენტული მაჩვენებელი.

დიაგრამა №4

სასამართლომ გამოყენებული არასაპატიმრო ღონისძიებების 78 შემთხვევიდან 50 (64%) შემთხვევაში არ გამოიყენა დამატებითი ღონისძიება, დანარჩენ 28 (36%) შემთხვევაში კი, გამოიყენა დაზარალებულთან მიახლოების აკრძალვა და, ზოგჯერ, ამ უკანასკნელთან ერთად, კუმულაციურად, სხვა ღონისძიებებიც, როგორცაა პასპორტის და პირადობის დამადასტურებელი სხვა დოკუმენტის ჩაბარების ვალდებულება, გამოძიების ორგანოში პერიოდულად გამოცხადების ვალდებულება და სხვა. ოჯახური ძალადობის დანაშაულის სპეციფიკიდან გამომდინარე, სასამართლომ უნდა გაიაზროს ე.წ. დამატებითი ღონისძიებების მნიშვნელობა არასაპატიმრო აღკვეთის ღონისძიებების დროს. ამით გარკვეულწილად გაანეიტრალებს (უფრო შეამცირებს) ბრალდებულის მხრიდან დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელების რისკს.

ასევე საინტერესო საკითხია, რამდენად ახდენს სასამართლოს გადანყვეტილებებზე გავლენას ბრალდებულის მიმართ წარსულში შემაკავებელი/დამცავი ორდერის არსებობა ან არაერთგზისობა (წინათ ოჯახური ძალადობისათვის ნასამართლევი პირის მიერ იმავე ტიპის დანაშაულის ჩადენა). არსებული მონაცემებიდან გამომდინარე, 14 შემთხვევაში ბრალდებულის მიმართ წარსულში გამოცემული იყო შემაკავებელი/დამცავი ორდერი. ბრალდების მხარემ 12 (86%) შემთხვევაში პატიმრობის გამოყენება იშუამდგომლა. სასამართლომ 9 (75%) შემთხვევაში ბრალდებულს პატიმრობა განუსაზღვრა, დანარჩენ შემთხვევაში კი – გირაო.

დანაშაულის ჩადენა არაერთგზის იკვეთებოდა მხოლოდ 6 შემთხვევაში. სასამართლომ 3 (50%) მათგანში არ მიიჩნია რეალურ რისკად ბრალდებულთა მიდრეკილება ძალადობრივი დანაშაულის

ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე ან რატომ არის გამოყენებული კონკრეტული აღკვეთის ღონისძიება, როგორც ერთადერთი საშუალება რისკების განეიტრალების კუთხით; ასევე საია დაუსაბუთებლად ან არასაკმარისად დასაბუთებულად მიიჩნეეს განჩინებას, როდესაც სასამართლო იყენებს გირაოს, არ არის შესწავლილი ბრალდებულის ფინანსური მდგომარეობა და შეფარდებული გირაოს ოდენობა აშკარად აღემატება ბრალდებულის მატერიალურ მდგომარეობას. საიას არ შეუფასებია, სასამართლოს რომელი აღკვეთის ღონისძიების სახე უნდა გამოეყენებინა, შეაფასა მხოლოდ განჩინებები დასაბუთებლობის ნაწილში.

ჩადენისკენ (რაზეც თავად უკვე არაერთგზისობის არსი მეტყველებს) და ბრალდებულთა მიმართ გამოიყენა არასაპატიმრო ღონისძიება – გირაო.

კვლევის ფარგლებში ჩატარებულ ინტერვიუებში იკვეთება, რომ ძალადობის მსხვერპლები მნიშვნელოვან პრობლემად ასახლებენ დაუცველობის განცდას. მიუხედავად პოლიციისადმი მიმართვისა, აქვთ განცდა, რომ, შესაძლოა, სახელმწიფომ ისინი სათანადოდ ვერ დაიცვას და განხორციელებულ ძალადობაზე საუბარი მათთვის ძალიან მძიმე შედეგის მომტანი აღმოჩნდეს. მოძალადისა და მსხვერპლის ახლო სოციალური კავშირიდან გამომდინარე, არსებობს დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელების და, მინიმუმ, ფსიქოლოგიური ძალადობის საფრთხე. ამ ფონზე სასამართლოს მიერ არასაპატიმრო აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების დროს მოძალადისთვის დამატებითი ვალდებულებების განუსაზღვრელობა დაუშვებელია. სახელმწიფოს არასათანადო რეაგირებამ შეიძლება მსხვერპლზე მსუსხავი ეფექტი იქონიოს, რაც შეამცირებს მსხვერპლის მხრიდან მასზე განხორციელებული ძალადობრივი ქმედებების გამოაშკარავებას.

მოსამართლეებთან ინტერვიუებში მათი ნაწილი უთითებდა, რომ ოჯახურ დანაშაულზე ავტომატურად პატიმრობის შეფარდება არასწორია და ისინი ძირითადად გირაოს ან სხვა არასაპატიმრო ღონისძიებას იყენებდნენ. მოსამართლეთა თქმით, პატიმრობას უფარდებდნენ მაშინ, როდესაც ქმედებას განმეორებითი ხასიათი ჰქონდა, თუმცა, განმეორებითობა მხოლოდ მსხვერპლის მითითებით არ უნდა ყოფილიყო დადასტურებული, არამედ უნდა არსებულიყო წარსულში გამოცემული ორდერი ან ნასამართლობა.

➤ „...პატიმრობის გამოყენება არ ხდება, როდესაც არის ძალადობის პირველი შემთხვევა, როცა შემაკავებელი ორდერი არ არის წარსულში გამოყენებული ან ნასამართლობა არ აქვს წარსულში. ასევე, მნიშვნელოვანია თავად ძალადობის ხასიათი. როცა ძალადობა ინტენსიური ხასიათის არ არის და, შეიძლება, ერთ გარტყმას ჰქონდა ადგილი, ან მოძალადე ხასიათდება, როგორც დადებითი, მშრომელი პიროვნება და კარგი მამა, აქ შეიძლება წარსულში გამოცემული შემაკავებელი ორდერის გათვალისწინებაც კი არ მოხდეს და გამოყენებული იყოს არასაპატიმრო აღკვეთის ღონისძიება...“

➤ „...როცა მოძალადე აღიარებს და ინანიებს დანაშაულს, უფრო მეტად გირაო გამოიყენება...“

➤ „...თემის აქტუალურობის ან რაიმე სხვა მიზეზის გამო, ოჯახური დანაშაული სხვა დანაშაულებიგან განსხვავებულად არ უნდა შეფასდეს...“

მოსამართლე

საია იზიარებს მოსამართლეთა პოზიციას, რომ პატიმრობის გამოყენება არ უნდა ხდებოდეს ავტომატურად, თუმცა, ვერ დაეთანხმება იმგვარ მსჯელობას, რომ პატიმრობა უნდა გამოიყენებოდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ქმედებას განმეორებითი ხასიათი აქვს და, ამასთან, განმეორებითობა არა მხოლოდ მსხვერპლის მითითებით უნდა დასტურდებოდეს, არამედ წარსულში გამოცემული ორდერი ან ნასამართლობა უნდა არსებობდეს. მსხვერპლებთან ინტერვიუების შედეგად გამოიკვეთა, რომ ქალები სამართალდამცავებს მიმართავენ არა ძალადობის პირველივე შემთხვევაში, არამედ მაშინ, როდესაც ძალადობას ინტენსიური ხასიათი ეძლევა. ამასთან, აღნიშნულ დანაშაულს ახასიათებს განმეორების მაღალი რისკი, რასაც შესაძლებელია მოჰყვეს ისეთი მძიმე შედეგი, როგორცაა დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა. ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, პატიმრობის ნაცვლად გირაოს გამოყენება, მხოლოდ იმ არგუმენტით, რომ ბრალდებულის მიმართ წარსულში არ ყოფილა გამოცემული შემაკავებელი/დამცავი ორდერი ან ბრალდებული არ ყოფილა

ნასამართლევი, დაუშვებელია.⁵⁶ კვლევის ფარგლებში ასევე პრობლემად გამოიკვეთა ის, რომ არასაპატიმრო აღკვეთის ღონისძიების პარალელურად არ ხდება დამატებითი ვალდებულების, მაგალითად, მსხვერპლთან მიახლოების აკრძალვა, სატელეფონო კონტაქტის აკრძალვა და სხვა.

8. დაზარალებულის პოზიცია ოჯახში ძალადობის საქმეებში

ერთ-ერთი ყველაზე სერიოზული პრობლემა, რომელზეც როგორც ძალადობის მსხვერპლთა ადვოკატები, ასევე პროკურორები და მოსამართლეები აქტიურად მიუთითებენ, არის ძალადობის მსხვერპლთა მხრიდან პოზიციის შეცვლა.⁵⁷

- „...დაახლოებით 10 საქმიდან 8 საქმეზე დაზარალებული იცვლის პოზიციას. ამ 8 საქმიდან 5 შემთხვევაში ამბობს, რომ დანაშაული არ მომხდარა, ხოლო 3 შემთხვევაში ფაქტს არ უარყოფს, მაგრამ ითხოვს მოძალადის გამოშვებას. აღნიშნული განპირობებულია იმით, რომ მსხვერპლებს თავიდან აქვთ მოლოდინი, რომ პოლიცია მხოლოდ გაფრთხილებით შემოიფარგლება და მოძალადის მიმართ პატიმრობის გამოყენებას არ ელიან...“
- „...არის ფაქტები, როდესაც დაზარალებული არა მხოლოდ იცვლის პოზიციას, არამედ მის მიმართ ძალადობაში მხილებული ბრალდებულის ინტერესების დასაცავად ადვოკატი აჰყავს და ცდილობს, დაიხსნას პასუხისმგებლობისგან...“

პროკურორი

„...ხშირ შემთხვევაში დაზარალებული ცვლის ჩვენებას ან ამბობს, რომ ჩვენებას არ მისცემს. ამას მზარდი ტენდენცია აქვს. თავიდან უფრო ხშირი იყო ჩვენების შეცვლა, შემდგომ ისწავლეს, რომ უფრო მარტივი და უმტკივნეულო გზა არსებობს ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის სახით და ამ გზას მიმართავენ. ძირითადად ადვოკატები აქტიურობენ ამ მიმართულებით, რადგან შეუძლებელია, ყველა ბრალდებულმა იცოდეს, რომ მისი ახლო ნათესავი ამ უფლებით სარგებლობს...“

მოსამართლე

დაზარალებულთა მხრიდან მსგავსი ქცევის განმარტობებელი მნიშვნელოვანი ფაქტორია მშობლების და საზოგადოების მხრიდან მხარდაჭერის არქონა. რიგ შემთხვევაში ოჯახი არა თუ ეხმარება ძალადობის მსხვერპლს, არამედ პირიქით – დაჟინებით სთხოვს, რომ განხორციელებული ძალადობა მოითმინოს.

დაზარალებულთა მხრიდან ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა ხშირად ბრალდებულის მიმართ გამამართლებელი განაჩენის დადგენით სრულდება. მოსამართლეთა ნაწილი მიუთითებს, რომ თუ

⁵⁶ ასევე, გასათვალისწინებელია, რომ თითქმის ყოველთვის არსებობს მოწმეებზე ზეგავლენის საფრთხე, ვინაიდან დაზარალებული და ბრალდებული ერთი ოჯახის წევრები, ხოლო მნიშვნელოვანი მოწმეები - ბრალდებულის მეზობლები ან ახლო ნათესავები არიან.

⁵⁷ მოსამართლეების უმრავლესობა ასევე მიუთითებს, რომ ხშირია ადვოკატის ღონისძიების გადასინჯვის ეტაპზე დაზარალებულის ნოტარიულად დამოწმებული განცხადების წარმოდგენა, რომელშიც ეს უკანასკნელი მიუთითებს, რომ შეურიგდა ბრალდებულს და მასთან პრეტენზია არ გააჩნა.

საიას მიერ მთავარი პროკურატურიდან გამოთხოვნილი ინფორმაციაზე - თუ რამდენ შემთხვევაში მოხდა დაზარალებულის მიერ ჩვენების შეცვლა ან ჩვენებაზე უარის თქმა სისხლის სამართლის კოდექსის 126-ე პრიმა და მე-11 პრიმა მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულის საქმეებზე - ორგანიზაციას პროკურატურისგან პასუხად ეცნობა, რომ მოთხოვნილი ინფორმაციის სტატისტიკას გენერალური პროკურატურა არ აწარმოებს.

საქმეში დაზარალებულის გარდა სხვა პირდაპირი მონმე ან პირდაპირი მტკიცებულება არსებობს, მაინც ხდება გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანა, თუმცა, ასეთი მტკიცებულებები ოჯახში ძალადობის საქმეებზე ძალიან იშვიათია. საქმეებში ძირითადად არ არიან დაკითხულნი არასრულწლოვანი შვილები, ზოგ შემთხვევაში კი, როცა გამოძიებაში აქვთ ჩვენება მიცემული, არსებითი განხილვის ეტაპზე ჩვენების მიცემაზე უარს ამბობენ. თუმცა, ერთ-ერთი მოსამართლე მიუთითებს შემთხვევაზე, როდესაც სწორედ არასრულწლოვანი შვილის მიერ ჩვენების მიცემა გახდა გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანის საფუძველი. ამის საპირისპიროდ, ერთ-ერთი მოსამართლე გამორიცხავს დაზარალებულის ჩვენების გარეშე გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანის შესაძლებლობას.

მოსამართლეთა ნაწილი დაზარალებულის პოზიციის შეცვლის ერთ-ერთ განმაპირობებელ ფაქტორად ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა მხრიდან მონმის იმუნიტეტით სარგებლობით ხსნის და აცხადებს, რომ მსგავსი უფლებით სარგებლობა აზიანებს მართლმსაჯულების განხორციელებას. ერთ-ერთი მოსამართლე მიუთითებს, რომ დაზარალებულის პოზიცია არ უნდა აისახოს მართლმსაჯულების ხარისხზე. ბრალდებული და დაზარალებული სახლში შეიძლება შერიგებულები წავიდნენ, მაგრამ მეორე დღეს კვლავ მოხდეს ძალადობა. დაზარალებულის პოზიცია მინიმუმამდე უნდა იყოს გათვალისწინებული.

მოსამართლის შეფასებით, ძალიან მძიმე მდგომარეობაშია სასამართლო, როდესაც მთლიანად დაზარალებულის ჩვენებაზეა დამოკიდებული. ფაქტობრივად, გამოდის, რომ მართლმსაჯულების აღსრულება დაზარალებულის ფსიქოლოგიურ მდგომარეობასა და ნებაზეა დამოკიდებული და მოსამართლეს არაფრის გაკეთება არ შეუძლია. კიდევ ერთი მოსამართლე მიუთითებს, რომ დაზარალებულის მიერ პოზიციის შეცვლა შეიძლება მოძალადეზე მატერიალურად დამოკიდებულების და არა – რეალური შერიგების შედეგი იყოს.

ის, რომ დაზარალებულის პოზიციის ცვლილება იწვევს ბრალდებულის გამართლებას, სასამართლო განაჩენების შესწავლამაც აჩვენა. 2017 წლის პერიოდში შესწავლილი 102 განაჩენიდან დადგა 4 გამამართლებელი განაჩენი, საიდანაც 2 შემთხვევაში დაზარალებულმა უარი თქვა ბრალდებულის წინააღმდეგ ჩვენების მიცემაზე, რაც, საკმარისი მტკიცებულებების არარსებობის გამო, გახდა გამამართლებელი გადაწყვეტილების მიღების მიზეზი. ერთ შემთხვევაში, მიუხედავად იმისა, რომ დაზარალებულმა სასამართლოს მიანოდა ინფორმაცია მომხდარი ფაქტების შესახებ, მოსამართლის აზრით, მსხვერპლის ჩვენება წინააღმდეგობაში მოდიოდა სხვა მონმეების ჩვენებებთან. შედეგად, მოსამართლემ სავარაუდოდ სხვა მონმეთა ჩვენებები გაიზიარა და საქმეზე გამამართლებელი განაჩენი გამოიტანა. ერთ შემთხვევაში კი, პროკურორმა დააყენა შუამდგომლობა სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის თაობაზე ბრალდებულის ფსიქიკური ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრში მოთავსების მოტივით, რაც სასამართლომ დააკმაყოფილა.

რაც შეეხება 2018 წლის პერიოდში შესწავლილ განაჩენებს, 131-დან 7 შემთხვევაში გამამართლებელი გადაწყვეტილება იყო გამოტანილი. აქედან, დაზარალებულმა ჩვენების მიცემაზე უარი თქვა 6 საქმეში. აღსანიშნავია, რომ ერთ-ერთ საქმეში, გარდა დაზარალებულის ჩვენებისა, არსებობდა სხვა მონმეთა ჩვენებები და ექსპერტიზის დასკვნა, რომლითაც ძალადობის ფაქტი დასტურდებოდა. თუმცა, მოსამართლემ მიუთითა, რომ დაზარალებული არის ის ერთადერთი ადამიანი, რომელსაც შეუძლია დანაშაულის შედეგის, კერძოდ, ძლიერი ფიზიკური ტკივილის დადასტურება და რომლის ჩვენების არარსებობის პირობებში შეუძლებელია დანაშაულის ჩადენის დადგენა. რაც შეეხება ერთ შემთხვევას, გამამართლებელი განაჩენი დადგა არასაკმარისი მტკიცებულებების არსებობის მოტივით.

მოსამართლეთა ის ნაწილი, რომელიც დაზარალებულის მიერ მონმის იმუნიტეტით სარგებლობას პრობლემად მიიჩნევს, მიუთითებს რომ ამ საკითხის მოგვარება მართლმსაჯულების განხორციელებისთვის აუცილებელია. ისინი, პროკურორების მსგავსად, პრობლემის მოგვარების გზას ოჯახური დანაშაულისთვის მონმის იმუნიტეტის გაუქმებაში ხედავენ, რაც შესაბამის მუხლში დათქმის სახით შეიძლება გაკეთდეს.

მოსამართლეთა ნაწილი ასევე გამოსავალს ხედავს გამოძიების ეტაპზე მაგისტრი მოსამართლის წინაშე ოჯახში ძალადობის მსხვერპლის დაკითხვაში, რომლის მიერ ჩვენების შეცვლის შემთხვევაში შესაძლებელი იქნება მიცემული ჩვენების დეკონირებული სახით გამოქვეყნება. კიდევ ერთი მოსამართლე აღნიშნავს, რომ საჭიროა პროკურატურისა და საგამოძიებო ორგანოების თანამშრომლობის გაძლიერება დაზარალებულსა და მოწმებთან და მათი დაცვა ბრალდებულის გავლენებისგან. მოსამართლეების ნაწილი პროკურატურის მხრიდან საპატიმრო აღკვეთის ღონისძიების დროს ბრალდებულისა და დაზარალებულის კავშირის მინიმუმამდე დაყვანის აუცილებლობაზე ამახვილებს ყურადღებას და მიუთითებს, რომ ხშირად, როდესაც ბრალდებულს პატიმრობა აქვს შეფარდებული, მაინც აქვს სატელეფონო კონტაქტი დაზარალებულთან, რის შედეგადაც დაზარალებული იცვლის პოზიციას და უარს აცხადებს ჩვენების მიცემაზე. ყოფილა შემთხვევა, როდესაც არა მხოლოდ სატელეფონო კონტაქტი, არამედ შეხვედრაც კი ჰქონიათ ბრალდებულსა და დაზარალებულს. მსგავსი შემთხვევები ხელს უშლის საქმეზე მართლმსაჯულების განხორციელებას, რადგან ხდება დაზარალებულზე ზეგავლენა.

ერთ-ერთი მოსამართლე გამოსავლის სახით ასევე მიუთითებს, რომ შემთხვევის ადგილზე მისული პოლიციელის ჩვენება აუცილებლად უნდა იყოს ინფორმაციული და დეტალური, რათა სათანადო მტკიცებულებად იყოს გამოყენებული. ზოგიერთ საქმეში, ადგილზე მისული პოლიციელი, რომელმაც თავისი თვალთ ნახა ძალადობის შედეგი, მიჩნეულა პირდაპირი ხარისხის მოწმედ და ექსპერტიზის დასკვნასთან ერთად საფუძვლად დასდებია გამამტყუნებელ განაჩენს. მოსამართლის აზრით, კარგი იქნება საპატრულო პოლიციასთან ერთად სოციალური მუშაკის მისვლა შემთხვევის ადგილზე, რათა სავარაუდო მსხვერპლისა თუ შემსწრე პირების გამოკითხვას დაესწროს.

ამის საპირისპიროდ, ცალკეული მოსამართლეები მიუთითებენ, რომ დაზარალებულის მიერ მოწმის იმუნიტეტით სარგებლობა მნიშვნელოვანია და აღნიშნული უფლების გაუქმებით დაზარალებულისა და ბრალდებულის ოჯახური ცხოვრება დასრულდება, რადგან პასუხისმგებლობაში მიცემის შემდეგ აღარ შერიგდებიან. მოსამართლეთა აღნიშნული ნაწილის ხედვით, როცა დაზარალებული და მოძალადე შერიგდებიან, აქ სახელმწიფო და სასამართლო აღარ უნდა ჩაერიოს. როცა დაზარალებულს უნდა, რომ ისევ თავის ქმართან იყოს, არ უნდა მოხდეს მისი იძულება ჩვენების მიცემაზე. თუ დაზარალებული უარს ამბობს ჩვენების მიცემაზე, ესე იგი მათ შორის მოგვარდა ურთიერთობა და ამით დამთავრდა ყველაფერი. ერთ-ერთი მოსამართლე მიუთითებს, რომ მოწმის იმუნიტეტის გაუქმებას რადიკალურად ეწინააღმდეგება, ვინაიდან ეს ძალიან დიდი მონაპოვარი და საერთაშორისო პრინციპია, შესაბამისად, მისი გაუქმება, თანაც მხოლოდ კონკრეტული ტიპის საქმეებთან მიმართებით, არასწორი იქნება. საერთოდ, ასეთი მიდგომა, რომ სხვადასხვა დანაშაულზე სხვადასხვა რეგულაცია არსებობდეს, აღნიშნული მოსამართლისთვის კატეგორიულად მიუღებელია.

დაზარალებულის პოზიციის თაობაზე მნიშვნელოვან სტანდარტს ითვალისწინებს ევროპის საბჭოს სტამბოლის კონვენცია, რომლის მიხედვითაც, კონვენციით გათვალისწინებულ გარკვეულ დანაშაულთა გამოძიება და სასამართლო დევნა მთლიანად დაზარალებულის საჩივარსა და შეტყობინებაზე არ უნდა იყოს დამოკიდებული. ასევე, გამოძიება უნდა გაგრძელდეს იმ შემთხვევაშიც, როდესაც დაზარალებული უკან წაიღებს თავის განცხადებას ან საჩივარს.⁵⁸ მსგავს სტანდარტს ადგენს ასევე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, რომელიც აღნიშნავს, რომ რაც უფრო სერიოზულია დანაშაული ან დიდია მომავალი დანაშაულების ჩადენის საფრთხე, მით უფრო გონივრულია, რომ პროკურატურამ განაგრძოს საქმის წარმოება საჯარო ინტერესების დასაცავად იმ შემთხვევაშიც კი, თუკი მსხვერპლი უკან გაიხმობს წარდგენილ საჩივრებს.⁵⁹

საია ეთანხმება პროკურორთა და მოსამართლეთა იმ ნაწილს, რომელიც დაზარალებულის პოზიციას უპირობოდ და სრულად იზიარებს მამინ, როდესაც ამ უკანასკნელს აღარ სურს ბრალდებულის მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყება ან/და უარს ამბობს ჩვენების მიცემაზე, არამედ გადანყვეტილებას იღებს საქმეში არსებული სხვა მტკიცებულებების მიხედვით, როგორც გამოძიების, ისე სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყების ეტაპებზე. ასევე, საია იზიარებს მოსაზრებას, რომ

⁵⁸ ევროსაბჭოს კონვენცია ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლასა და პრევენციაზე, მ.55 პ.1.
⁵⁹ CASE OF OPUZ v. TURKEY, № 33401/02, 9 June 2009, §138-139.

დაზარალებულის პოზიციის მხედველობაში მიღებამდე შეფასდეს მისი ავთენტურობა, ხომ არ არის იგი გამონვეული სხვადასხვა ფაქტორით, მაგალითად იმით, რომ მსხვერპლი ვერ აცნობიერებს მის მიმართ არსებულ ძალადობას, ან მასზე ზეგავლენას ახდენს მოძალადე ან სანათესაო წრე.

მიუხედავად იმისა, რომ დღეს მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს კერძო დევნას და დანაშაულის ფაქტზე გამოძიების დაწყება და პირის მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნა არ არის მიბმული დაზარალებულის მიერ საჩივრის წარდგენაზე, მტკიცების კუთხით დაზარალებულის ჩვენება ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პირდაპირ მტკიცებულებას წარმოადგენს, რომლის არარსებობის პირობებში საკმაოდ მაღალია გამამართლებელი განაჩენის დადგენის ალბათობა.

საია იზიარებს პროკურორებისა და მოსამართლეების იმ ნაწილის პოზიციას, რომლებიც საჭიროდ მიიჩნევენ შესაბამისი ღონისძიებების გატარებას აღნიშნული პრობლემის მოსაგვარებლად, რათა საფრთხე არ შეექმნას მართლმსაჯულების განხორციელებას და დანაშაულთან ბრძოლას. მართალია, საია არ ეთანხმება მოწმის იმუნიტეტის სრულ გაუქმებას, თუმცა, მიაჩნია, რომ ოჯახში ძალადობის საქმეებზე დაზარალებულის დაკითხვას მაგისტრი მოსამართლის წინაშე და შემდგომში, დაზარალებულის მიერ იმუნიტეტით სარგებლობის შემთხვევაში, მის გამოქვეყნებას მნიშვნელოვანი როლის შესრულება შეუძლია ზემოაღნიშნული პრობლემის მოგვარებაში.

ასევე მნიშვნელოვანია, ფსიქოლოგიური ძალადობის საქმეებში არსებობდეს ფსიქოლოგიური შეფასების დასკვნა, რომელიც დაადასტურებს ფსიქიკურ ტანჯვას, როგორც სსკ-ის 126¹-ე მუხლით გათვალისწინებულ შედეგს. ისეთ საქმეებში, სადაც დაზარალებული იყენებს მოწმის იმუნიტეტს, სწორედ აღნიშნული ფსიქოლოგიური შეფასების დასკვნა იქნებოდა შედეგის დადგომის მტკიცებულება.

გარდა ზემოაღნიშნულისა, აუცილებელია, საპატიმრო აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების დროს პროკურატურამ მაქსიმალურად შეზღუდოს მსხვერპლსა და მოძალადეს შორის როგორც სატელეფონო, ისე პირადი კონტაქტი, რათა არ მოხდეს მსხვერპლის დაყოლიება ჩვენების მიცემაზე უარის თქმასთან დაკავშირებით. გარდა ამისა, მსხვერპლსა და მოძალადეს შორის კონტაქტის შეზღუდვის საშუალებას კანონმდებელი მოსამართლესაც აძლევს. კერძოდ, სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის მიხედვით, სასამართლოს შეუძლია, აღკვეთის ღონისძიებასთან ერთად, გამოიყენოს ნებისმიერი სხვა განსაზღვრული ღონისძიება, რომელიც აუცილებელია აღკვეთის ღონისძიების მიზნების მისაღწევად, მათ შორის – გარკვეულ ადგილზე შესვლისა და დაზარალებულთან მიახლოების აკრძალვა, თუ პირის მიმართ დევნა დაწყებულია ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის ბრალდებით.⁶⁰ როგორც მოსამართლეებთან ჩატარებული ინტერვიუები აჩვენებს, ისინი იშვიათად იყენებენ მსგავს დამატებით ღონისძიებებს მაშინ, როდესაც კანონი ცალსახად იძლევა ამის საშუალებას.

9. ძალადობის ფაქტებზე სასამართლოს მიერ მიღებული განაჩენები

9.1. გამოყენებული სასჯელები

ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის საქმეებზე საიას წარმოებაში არსებული 20 სისხლის სამართლის საქმიდან 14 საქმეზე დასრულდა სასამართლო განხილვა და დადგა შემაჯამებელი გადაწყვეტილება. კერძოდ, 13 შემთხვევაში სასამართლომ ბრალდებული ცნო დამნაშავედ, ხოლო 1 შემთხვევაში შეწყდა სისხლისსამართლებრივი დევნა ბრალდებულის შეურაცხადობის მოტივით. 13 საქმიდან, რომელზეც გამამტყუნებელი განაჩენი დადგა, 6 შემთხვევაში გამოყენებული იყო თავისუფლების აღკვეთა, 3 შემთხვევაში – საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა, 1 შემთხვევაში – თავისუფლების აღკვეთა, რომლის ნაწილი ჩაითვალა პირობითად, 3 შემთხვევაში – პირობითი მსჯავრი.

⁶⁰ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მხ. 199 3.2.

რაც შეეხება გამოთხოვნილი განაჩენების ანალიზს, 2017 წლის პერიოდში სასამართლომ გამოიტანა 102 განაჩენი 104 ბრალდებულის წინააღმდეგ. აქედან, 3 ბრალდებულის საქმეზე დადგა გამამართლებელი განაჩენი, 1 ბრალდებულის მიმართ კი, შეწყდა სისხლისსამართლებრივი დევნა. დანარჩენი 100 ბრალდებულის მიმართ სასამართლომ შემდეგი სახის სასჯელები გამოიყენა: 41 ბრალდებულის მიმართ – მხოლოდ პირობითი მსჯავრი, 19 შემთხვევაში – პირობით მსჯავრთან ერთად, საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა, ხოლო 13 შემთხვევაში – თავისუფლების აღკვეთა.⁶¹ მხოლოდ საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა გამოყენებული იყო 9 ბრალდებულის მიმართ, ხოლო რეალური თავისუფლების აღკვეთა (მთლიანი სასჯელის სასჯელალსრულების დანესებულებაში მოხდა), პირობითი მსჯავრის ან სხვა დამატებითი სასჯელის გარეშე, მხოლოდ 18 ბრალდებულს მიესაჯა.

2018 წელს სასამართლომ 131 განაჩენი გამოიტანა, საიდანაც 7 საქმეზე დადგა გამამართლებელი, ხოლო 124 ბრალდებულის მიმართ – გამამტყუნებელი განაჩენი. მსჯავრდებულების მიმართ სასამართლომ გამოიყენა შემდეგი სასჯელები: 64 ბრალდებულის მიმართ – მხოლოდ პირობითი მსჯავრი, 9 მსჯავრდებულის მიმართ – როგორც პირობითი მსჯავრი, ასევე, დამატებითი სასჯელის სახედ, საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა, 7 შემთხვევაში – თავისუფლების აღკვეთა, 17 შემთხვევაში – მხოლოდ საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა, ხოლო 27 შემთხვევაში – რეალური თავისუფლების აღკვეთა პირობითი მსჯავრის ან სხვა დამატებითი სასჯელის გარეშე.

მართალია, სასჯელის შეფარდებისა და მიღებული გადაწყვეტილების შინაარსობრივი მხარის შესწავლა ამ კვლევის ფარგლებს მიღმაა, ვინაიდან აღნიშნულის შეფასებას მტკიცებულებებისა და სხვა გარემოებების გაანალიზებაც სჭირდება, მაგრამ ის ფაქტი, რომ 222 გამამტყუნებელი განაჩენიდან 157 (71%) შემთხვევაში სასამართლომ არასაპატიმრო სასჯელი გამოიყენა, ბადებს კითხვის ნიშნებს, რამდენად ეფექტური იქნება მსგავსი მიდგომა ზოგადი და კერძო პრევენციის მისაღწევად.

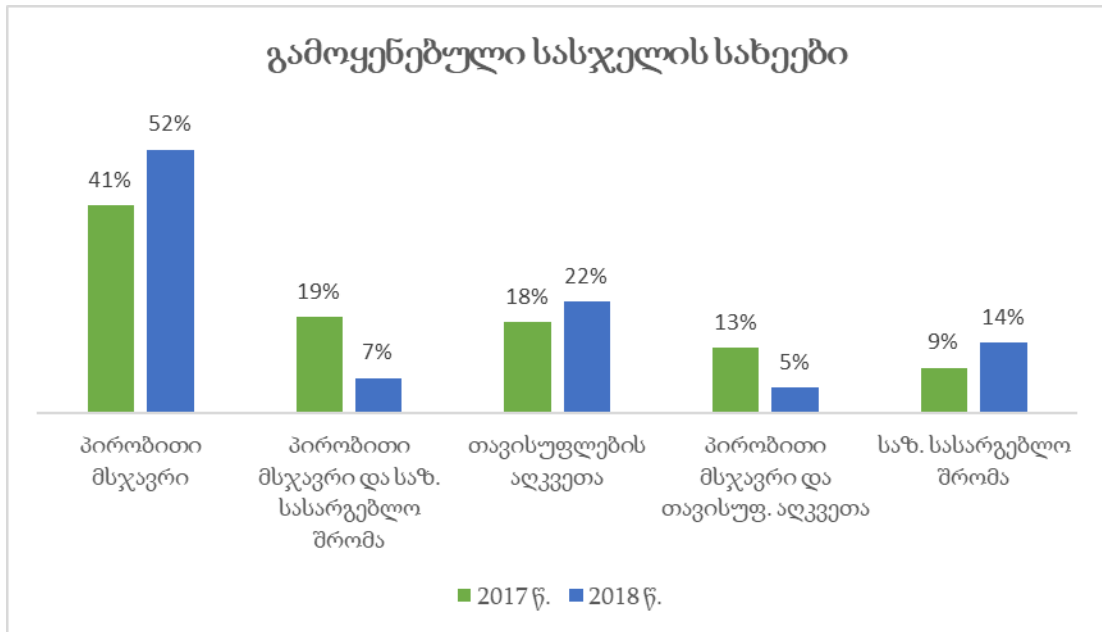
საინტერესოა, რომ ხშირ შემთხვევაში ძალადობა ხდებოდა არასრულწლოვნის თანდასწრებით. კერძოდ, 2017 წლის პერიოდში არასრულწლოვნის თანდასწრებით ფიზიკური, ფსიქოლოგიური ან სხვა სახის ძალადობა ჩადენილი იყო 31 შემთხვევაში (30%), ხოლო 2018 წლის პერიოდში არასრულწლოვანი პირის მიმართ ან თანდასწრებით ჩადენილი იყო 49 (37%) ოჯახური დანაშაული.

აღსანიშნავია, რომ ერთ-ერთ საქმეზე ბრალდებულს, რომელსაც სსკ-ის 126¹-ე მუხლის 3 ეპიზოდი ჰქონდა ბრალად წარდგენილი, სასამართლომ დამატებითი სასჯელის სახედ განუსაზღვრა ჯარიმა, რაც პირდაპირ წინააღმდეგობაში მოდის სსკ-ის 42-ე მუხლის მეხუთე ნაწილთან.

⁶¹აღნიშნული გულისხმობს ისეთ შემთხვევებს, როდესაც მსჯავრდებულს მის მიმართ გამოყენებული თავისუფლების აღკვეთა ნაწილობრივ პირობითი მსჯავრის სახით დაუდგინდა, ხოლო სასჯელის ნაწილის მოხდა თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში განესაზღვრა.

ქვემოთ მოცემული დიაგრამა ასახავს გამოთხოვნილი განაჩენებიდან ბრალდებულების მიმართ გამოყენებული სასჯელების პროცენტულ მაჩვენებელს.

დიაგრამა №6

როგორც სტატისტიკა აჩვენებს, ამ ერთი წლის განმავლობაში სასჯელების კუთხით სასამართლოს მიდგომებს დიდი ცვლილება არ განუცდია და კვლავ უმეტესად არასაპატიმრო სასჯელები გამოიყენება. აღსანიშნავია, რომ 2018 წლის სტატისტიკაში ვერ აისახა თბილისის საქალაქო სასამართლოში არსებული მონაცემები, ვინაიდან ამ პერიოდის განაჩენები ზემოაღნიშნული სასამართლოების მხრიდან საიას არ მიეწოდა, თუმცა, სასამართლო მონიტორინგის მონაცემების მიხედვით, თბილისში უმეტეს შემთხვევაში (60%) სასამართლომ გამოიყენა თავისუფლების აღკვეთა.⁶²

ინტერვიუებში გარკვეულ ხარვეზებზე საუბრობენ პროკურორები სასჯელების დანიშვნისას. მათი ნაწილი მიუთითებს, რომ მოსამართლეთა მხრიდან სასჯელის დანიშვნა რიგ შემთხვევაში არ ხდება ადეკვატურად და ზოგჯერ გამოყენებული სასჯელი საკმაოდ მსუბუქია. მსგავსი პრობლემა იკვეთება განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ბრალდებული სასამართლო განხილვისას წარმოადგენს დაზარალებულის ნოტარიულად დამონმებულ ცნობას, რომ მის მიმართ პრეტენზია აღარ გააჩნია. თუმცა, არ არის გათვალისწინებული, თუ რამ განაპირობა დაზარალებულის მხრიდან პრეტენზიის არქონა. შესაძლებელია, დაზარალებულს პრეტენზია არ გააჩნდეს მოძალადესადმი შიშის ან ახლობელ-ნათესავეების თხოვნის გამო და არა იმიტომ, რომ მართლაც არ გააჩნია პრეტენზია. თუ დაზარალებულს პრეტენზია არ აქვს, მაშინ ბრალდებულს უსჯიან პირობით მსჯავრს. ასევე, თუ ბრალდებული არ არის დაკავებული, მაშინაც პირობითი მსჯავრი გამოიყენება. ყოფილა შემთხვევა, როდესაც, დაზარალებულის პოზიციის მიუხედავად, სასამართლომ დაკავებულ ბრალდებულს პირობითი სასჯელი შეუფარდა.

⁶² თბილისისა მონაცემები ასახულია 2018 წლის ივნისის თვიდან 2018 წლის დეკემბრის ჩათვლით. თბილისში სასამართლო მონიტორინგის ფარგლებში საია დაესწრო 13 საქმეს, რომელზეც დადგა განაჩენი. აქედან 10 იყო გამამტყუნებელი, საიდანაც 6 შემთხვევაში სასჯელის სახედ გამოყენებულ იქნა ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა, ხოლო 4 შემთხვევაში - პირობითი მსჯავრი.

9.2. სასჯელის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებების გამოკვლევა

კვლევის შედეგად გამოიკვეთა, რომ მოსამართლეთა მხრიდან იშვიათად ან საერთოდ არ ხდება სისხლის სამართლის კოდექსის 53¹-ე მუხლის, როგორც სასჯელის დამამძიმებელი გარემოების, გამოყენება.⁶³

- „თუ პროკურორმა ბრალის დადგენილებაში, შესავალ და დასკვნით სიტყვებში ხაზი გაუსვა სსკ-ის 53¹-ე მუხლით გათვალისწინებული დამამძიმებელი გარემოებებით სასჯელის განსაზღვრის აუცილებლობას, შესაძლოა, მოსამართლემ განაჩენში მიუთითოს ეს მუხლი, მაგრამ საკუთარი ინიციატივით სასამართლო მას არ იყენებს.“
- „სსკ-ის 53¹-ე მუხლში განხორციელებული ცვლილებებიდან გამომდინარე, განაჩენში (თუმცა, არა ყველა შემთხვევაში) დამამძიმებელ გარემოებად მიეთითება აღნიშნული მუხლი, თუმცა, სასჯელის განსაზღვრაზე გავლენას არ ახდენს, რაც დაზარალებულებში ნეგატიურ განწყობას ქმნის.“

პროკურორი

პროკურორების აზრით, სასამართლომ სსკ-ის 53¹-ე მუხლით გათვალისწინებული დამამძიმებელი გარემოება ყოველთვის უნდა გამოიყენოს, როდესაც ადგილი აქვს დაცული ნიშნით დისკრიმინაციას და როდესაც მსგავსი მოტივი პროცესის დროს დადასტურებული იქნება. ასევე, აღნიშნული მუხლით გათვალისწინებული დამამძიმებელი გარემოება, კერძოდ, დანაშაულის ჩადენა ოჯახის წევრის მიმართ, გამოყენებული უნდა იყოს, სსკ-ის 126¹-ე მუხლის გარდა, ყველა სხვა დანაშაულთან მიმართებით, რომელიც ჩადენილია ოჯახში. რაც შეეხება სსკ-ის 126¹-ე მუხლს, პროკურორების უმრავლესობა მიუთითებს, რომ მასთან არ უნდა იყოს გამოყენებული სსკ-ის 53¹-ე მუხლის ის ნაწილი, რომელიც ითვალისწინებს სასჯელის დამძიმებას დანაშაულის ოჯახში ჩადენის გამო, რადგან სსკ-ის 126¹-ე მუხლი თავის თავში მოიცავს აღნიშნულ ნიშანს და მისი გამოყენება დამატებით სასჯელის დამამძიმებელ გარემოებად კანონის მიზანს არ ემსახურება. ასევე, პროკურორები აღნიშნავენ, რომ თუ სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლში ან მუხლის ნაწილში მითითებულია დამამძიმებელ გარემოებაზე, როგორც დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ ნიშანზე, ასეთ დროს სასჯელის დანიშვნისას მხედველობაში არ უნდა იყოს მიღებული 53¹-ე მუხლით გათვალისწინებული იგივე დამამძიმებელი ნიშანი.

მოსამართლეთა უმრავლესობა ინტერვიუში მიუთითებს, რომ სსკ-ის 53¹-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული დამამძიმებელი გარემოება – დანაშაულის ჩადენა ოჯახის ერთი წევრის მიერ მეორეს მიმართ – შეიძლება გამოყენებული იყოს მხოლოდ სსკ-ის მე-11¹ მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულებზე⁶⁴ და არა – სისხლის სამართლის სსკ-ის 126¹-ე მუხლთან დაკავშირებით, რადგან აღნიშნული მუხლი თავის თავში მოიცავს დანაშაულის ოჯახში ჩადენის ელემენტს და ამ ელემენტის დამატებით სასჯელის დამამძიმებელ გარემოებად გამოყენება ეწინააღმდეგება კანონმდებლობას.

⁶³ 53¹ მუხლის დამატება სისხლის სამართლის კოდექსში მოხდა 2017 წლის 4 მაისს. აღნიშნული ცვლილებით დანაშაულის ჩადენა რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, სექსუალური ორიენტაციის, გენდერის, გენდერული იდენტობის, ასაკის, რელიგიის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულების, შეზღუდული შესაძლებლობის, მოქალაქეობის, ეროვნული, ეთნიკური ან სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ქონებრივი ან წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის ან დისკრიმინაციის შემცველი სხვა ნიშნით შეუწყნარებლობის მოტივით; დანაშაულის ჩადენა ოჯახის ერთი წევრის მიერ ოჯახის სხვა წევრის მიმართ, უმწეო მდგომარეობაში მყოფის მიმართ, არასრულწლოვნის მიმართ ან მისი თანდასწრებით, განსაკუთრებული სისასტიკით, იარაღის გამოყენებით ან იარაღის გამოყენების მუქარით, სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით – არის პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოება ამ კოდექსით გათვალისწინებული ყველა შესაბამისი დანაშაულისთვის.

⁶⁴ აღნიშნული მუხლით, ოჯახური დანაშაული ნიშნავს ოჯახის ერთი წევრის მიერ ოჯახის სხვა წევრის მიმართ სისხლის სამართლის კოდექსის 108-ე, 109-ე, 115-ე, 117-ე, 118-ე, 120-ე, 126-ე, 137-ე–141-ე, 143-ე, 144-ე–144³, 149-ე–151-ე, 160-ე, 171-ე, 253-ე, 255-ე, 255¹, 381¹ და 381² მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენას. ოჯახური დანაშაულისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა განისაზღვრება ამ მუხლში აღნიშნული საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლით, ამ მუხლზე მითითებით.

მოსამართლეთა შედარებით მცირე ნაწილი ინტერვიუში ამბობს, რომ სსკ-ის 53¹-ე მუხლის მეორე ნაწილი სსკ-ის 126¹-ე მუხლით წარდგენილ ბრალდებასთან დაკავშირებითაც გამოუყენებია. კიდევ ერთი მოსამართლის თქმით, ზემოაღნიშნულ მუხლს მხედველობაში იღებს, თუმცა, განაჩენში ცალკე არ მიუთითებს. კიდევ ერთი მოსამართლე აღნიშნავს, რომ ხსენებული დამამძიმებელი გარემოების გამოყენება ხდება მაშინ, როდესაც რეალური სასჯელის დასაბუთებაა საჭირო.

საია იზიარებს პროკურორებისა და მოსამართლეების უმრავლესობის პოზიციას სსკ-ის 53¹-ე მუხლით გათვალისწინებული დამამძიმებელი გარემოების გამოყენებასთან დაკავშირებით. კერძოდ, აღნიშნული მუხლის 1-ლი ნაწილი გამოყენებული უნდა იყოს დისკრიმინაციული მოტივით ჩადენილ ნებისმიერ დანაშაულზე. რაც შეეხება მეორე ნაწილს, იმ დამამძიმებელი გარემოების გამოყენება, რომელიც გულისხმობს დანაშაულის ჩადენას ოჯახის წევრის მიმართ, მართებულია მხოლოდ სსკ-ის მე-11¹ მუხლით გათვალისწინებული ქმედების დამატებითი კვალიფიკაციის შემთხვევაში, ვინაიდან სსკ-ის 53-ე მუხლის მე-4 ნაწილის მიხედვით, თუ სსკ-ის კერძო ნაწილის მუხლი ან მუხლის ნაწილი დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნად ითვალისწინებს შემამსუბუქებელ ან დამამძიმებელ გარემოებას, იგივე გარემოება სასჯელის დანიშვნის დროს მხედველობაში არ მიიღება. ვინაიდან სსკ-ის 126¹-ე მუხლი თავის თავში ითვალისწინებს დანაშაულის ჩადენას ოჯახში, აღნიშნული ნიშნის დამატებით სასჯელის დამამძიმებელ გარემოებად გამოყენება შეეწინააღმდეგება სასჯელის დანიშვნის ზოგად წესებს.

განაჩენების ანალიზისას გამოიკვეთა, რომ ორივე საანგარიშო პერიოდში სასამართლო სასჯელის განსაზღვრის დროს ყურადღებას ამახვილებს და შემამსუბუქებელ გარემოებად მიიჩნევს ბრალდებულის მიერ ჩადენილი დანაშაულის აღიარებასა და მონანიებას, დაზარალებულისა და ბრალდებულის შერიგებას, დაზარალებულისა და სხვა ოჯახის წევრების ბრალდებულზე ეკონომიკურ დამოკიდებულებას, ჯანმრთელობის მდგომარეობასა და ბრალდებულის ასაკს. იმავედროულად, ცალკეულ შემთხვევებში მოსამართლეები სასჯელის განსაზღვრის დროს ყურადღებას აქცევენ დანაშაულის ბუნებასა და სპეციფიკას, კერძოდ, ოჯახში ძალადობის განხორციელებულ სტატიკისტიკას, დანაშაულის პრევენციასა და ბრალდებულის დამოკიდებულებას მის მიერ ჩადენილი ქმედების მიმართ. ამ მხრივ, სანიმუშოა ერთ-ერთი მოსამართლის გადაწყვეტილება, რომელიც მიუთითებს, რომ ბრალდებული ცდილობს, გაამართლოს მისი მეუღლის მიმართ ჩადენილი ძალადობა და არ ინანიებს თავის ქმედებას. მას, ჩვეულებრივ, დასაშვებად მიაჩნია, რომ მეუღლის მხრიდან მიუღებელი ქმედების განხორციელების გამო, ერთგვარი დასჯის მიზნით, მის წინააღმდეგ შესაძლებელია გამოიყენოს ძალადობის ისეთი ფორმა, რომელიც მას ტკივილსა და ტანჯვას მიაყენებს. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ძალადობა ვერ აიხსნება ვერანაირი წინაპირობით, თუ იგი არ იყო გამოყენებული, როგორც საპასუხო იძულების პროპორციული ზომა. მოსამართლის აზრით, ბრალდებულის ამგვარი დამოკიდებულება ქმნიდა ვარაუდის საფუძველს, რომ მოძალადის მიმართ არასაპატიმრო სასჯელის გამოყენების შემთხვევაში იგი გააგრძელებდა ანალოგიური დანაშაულის ჩადენას. ამ გარემოებებზე დაყრდნობით, მოსამართლემ სსკ-ის 126¹-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისთვის ბრალდებულს მიუსაჯა 8 თვით თავისუფლების აღკვეთა.

პრობლემურია ოჯახური დანაშაულის საქმეზე სისხლის სამართლის კოდექსში 2017 წლის ივნისში შესული ცვლილების გამოყენება. კერძოდ, სსკ-ის 53¹-ე მუხლი ითვალისწინებს სასჯელის მთელ რიგ დამამძიმებელ გარემოებებს, რომელთა გამოყენება, როგორც წესი, არ ხდება მოსამართლეთა მხრიდან. 2017 წლის პერიოდის შესწავლილ განაჩენებში, რიგ შემთხვევაში, ვერ ხდებოდა დანაშაულის ჩადენის თარიღის იდენტიფიცირება აღნიშნული მონაცემების დაშტრიხვის გამო, რაც ართულებდა აღნიშნული მუხლის გამოყენების პრაქტიკის სრულყოფილად გაანალიზების შესაძლებლობას.

რაც შეეხება 2018 წლის პერიოდს, საიას მიერ შესწავლილი განაჩენებიდან სასამართლომ მხოლოდ 4 შემთხვევაში გამოიყენა სსკ-ის 53¹-ე მუხლი. აღსანიშნავია, რომ 4 შემთხვევიდან 3-ში ამ მუხლის გამოყენება მოხდა არასწორად. კერძოდ, სსკ-ის 126¹-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულზე დამამძიმებელ გარემოებად ჩაითვალა სსკ-ის 53¹-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ერთ-ერთი ქმედება – დანაშაულის ჩადენა ოჯახში. აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოების გამოყენება სსკ-ის 126¹-ე მუხლზე არ არის სამართლებრივად სწორი, ვინაიდან სსკ-ის 53-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, თუ სსკ-ის მუხლი ან მუხლის ნაწილი დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნად ითვალისწინებს

შემამსუბუქებელ ან დამამძიმებელ გარემოებას, იგივე გარემოება სასჯელის დანიშვნის დროს მხედველობაში არ მიიღება. ამის საპირისპიროდ, აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოება არ იყო გამოყენებული ისეთ შემთხვევებში, როდესაც ეს სამართლებრივად გამართული იქნებოდა, კერძოდ – მე-11¹ მუხლით დაკვალიფიცირებულ დანაშაულებზე. შესწავლილი 233 განაჩენიდან 30 საქმეზე ქმედება სსკ-ის მე-11¹ მუხლით იყო დაკვალიფიცირებული, თუმცა, მხოლოდ ერთ მათგანზე იყო გამოყენებული სსკ-ის 53¹-ე მუხლის დამამძიმებელი გარემოება – დანაშაულის ჩადენა ოჯახის წევრის მიმართ.

დადებითად უნდა შეფასდეს ერთ-ერთი განაჩენი, რომელშიც მოსამართლემ სისხლის სამართლის კოდექსის 53¹-ე მუხლის მე-2 ნაწილი გამოიყენა ოჯახური დანაშაულის საქმეზე.⁶⁵ კერძოდ, მოსამართლემ მიუთითა, რომ, ვინაიდან ბრალდებულმა დანაშაული ჩაიდინა მისი ოჯახის წევრის მიმართ, უნდა მოხდეს პასუხისმგებლობის დამძიმება – საბოლოოდ, ბრალდებულს შეეფარდა თავისუფლების აღკვეთა 1 წლისა და 6 თვის ვადით. აგრეთვე, პოზიტიურ შეფასებას იმსახურებს მოსამართლეთა მხრიდან, ცალკეულ შემთხვევებში, ყურადღების გამახვილება ძალადობის წინარე ისტორიასა და სისტემატურობაზე, რაც მოძალადესთვის პასუხისმგებლობის დამძიმების კონტექსტში განიხილება.

9.3. საქმის არსებითი განხილვის გარეშე განაჩენის გამოტანა

2017 წლის პერიოდში 98 გამამტყუნებელი განაჩენიდან, რომელიც გამოტანილი იყო 100 ბრალდებულის მიმართ, 62 (63%) შემთხვევაში სასამართლომ საქმე არსებითად განიხილა, ხოლო 36 (37%) შემთხვევაში ბრალდებულთან გაფორმდა საპროცესო შეთანხმება. ამ მხრივ, საინტერესოა საჩხერის, თბილისის, ფოთისა და სამტრედიის სასამართლოები, სადაც მოწოდებული განაჩენების საფუძველზე ირკვეოდა, რომ არც ერთ საქმეზე საპროცესო შეთანხმება არ იყო გაფორმებული. რაც შეეხება გურჯაანის რაიონულ სასამართლოს, 23 განაჩენიდან მხოლოდ 3 შემთხვევაში იყო საქმე არსებითად განხილული, დანარჩენ 20 საქმეზე საპროცესო შეთანხმება დამტკიცდა.

2018 წლის პერიოდში 124 გამამტყუნებელი განაჩენიდან საპროცესო შეთანხმების საფუძველზე საქმის არსებითი განხილვის გარეშე დადგა 17 განაჩენი (14%). აღსანიშნავია, რომ ფოთში, საჩხერესა და ზესტაფონში არ დაფიქსირებულა საპროცესო შეთანხმების გაფორმების ფაქტი, ხოლო ყველაზე მეტი საპროცესო შეთანხმება დაიდო ზუგდიდში. კერძოდ, ზუგდიდის რაიონული სასამართლოს 15 (შესწავლილი) განაჩენიდან 7 შემთხვევაში გაფორმდა საპროცესო შეთანხმება (47%).

რაც შეეხება დანაშაულის ტიპს – სრულწლოვანი პირის მიერ სქესობრივი კავშირის დამყარება წინასწარი შეცნობით 16 წლის ასაკს მიუღწეველთან (სსკ-ის 140-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული), 2017 წლის პერიოდის 8 განაჩენიდან ყველა შემთხვევაში ბრალდებულთან გაფორმდა საპროცესო შეთანხმება, ხოლო 2018 წელს განხილული 4 საქმიდან ოთხივე შემთხვევაში გაფორმდა საპროცესო შეთანხმება. აღსანიშნავია, რომ არცერთ ასეთ საქმეზე სასამართლოს თავისუფლების აღკვეთა არ გამოუყენებია.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ შემცირებულია ოჯახურ დანაშაულებსა და ოჯახში ძალადობის საქმეებზე ბრალდებულებთან საპროცესო შეთანხმების გაფორმების მაჩვენებელი, რაც, თავის მხრივ, მსგავსი დანაშაულების მიმართ სახელმწიფო პოლიტიკის გამკაცრების მანიშნებელია.

კვლავ პრობლემატურია სახელმწიფო პოლიტიკა სსკ-ის მე-11¹ (140) მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულზე – სრულწლოვანი პირის მიერ სქესობრივი კავშირის დამყარება წინასწარი შეცნობით 16 წლის ასაკს მიუღწეველთან. კერძოდ, გაანალიზებული განაჩენებიდან ჩანს, რომ ყველა შემთხვევაში პროკურატურა აფორმებს საპროცესო შეთანხმებას დაცვის მხარესთან, ხოლო შემდგომ სასამართლო ამტკიცებს მას. ნაადრევი ქორწინება სახელმწიფოს მხრიდან დასახელებულია, როგორც ერთ-ერთი

⁶⁵ საქმე ეხებოდა სისხლის სამართლის კოდექსის მე-11¹, 120-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულს (ჯანმრთელობის განზრახ მსუბუქი დაზიანება).

გამონვევა, თუმცა, მეორე მხრივ, მკაცრი კანონმდებლობის პირობებში,⁶⁶ პროკურატურა აფორმებს საპროცესო შეთანხმებას ბრალდებულთან და არ ხდება მისთვის კანონით დადგენილი სასჯელის შეფარდება.

10. დისკრიმინაციული მოტივის გამოკვეთის საკითხი

ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი ქალზე ძალადობას ქალის დისკრიმინაციის ფორმად აღიარებს.⁶⁷ სტამბოლის კონვენციის თანახმად, „ქალებზე ძალადობა არის ქალებსა და მამაკაცებს შორის ისტორიულად ჩამოყალიბებული არათანასწორი ძალაუფლებრივი ურთიერთობების გამოვლინება, რამაც გამოიწვია კაცების მიერ ქალების დისკრიმინაცია, მათზე დომინირება და ქალების სრული თვითრეალიზაციისთვის ხელის შეშლა. გენდერული ძალადობა არის ქალებზე ძალადობის სტრუქტურული ფორმა და ერთ-ერთი მთავარი სოციალური მექანიზმი, რომელიც ქალებს აყენებს კაცებთან მიმართებით დაქვემდებარებულ მდგომარეობაში“.⁶⁸ ინტერ-ამერიკული სახელმძღვანელო ოქმის მიხედვით, გენდერული მოტივის დადგენისთვის ერთ-ერთ კრიტერიუმს წარმოადგენს ის, რომ ძალადობის გამომწვევი მიზეზი ქალის ქცევის ან ცხოვრების სტილის დადგენილ ტრადიციულ შეხედულებებთან წინააღმდეგობაში მოდის.⁶⁹ საიას მიერ გენდერული მოტივის დეფინიცია 2016 წელს ფემიციდის განაჩენების კვლევის ფარგლებში შემუშავდა. კერძოდ, გენდერულ მოტივს მაშინ აქვს ადგილი, როდესაც ძალადობის მოტივი ან კონტექსტი კავშირშია ქალის მიმართ გენდერულ ძალადობასთან, დისკრიმინაციასა ან ქალის დაქვემდებარებულ როლთან, რაც გამოიხატება ქალზე უფლებების ქონის სურვილით, ქალთან შედარებით უპირატესი მდგომარეობით, ქალის მიმართ მესაკუთრული დამოკიდებულებით, მისი ქცევის კონტროლით ან გენდერთან დაკავშირებული სხვა მიზეზით.⁷⁰

როგორც საიას საქმეების ანალიზიდან, ისე ადვოკატებსა და მოსამართლეებთან ჩატარებული ინტერვიუებიდან ჩანს, რომ არც ისე ხშირია ბრალდების მხარის მიერ მსგავსი მოტივის გამოკვეთის შემთხვევები. საიას სისხლის სამართლის სასამართლო პროცესების მონიტორინგის №10⁷¹ და №12⁷² ანგარიშების მიხედვით, ერთ-ერთ პრობლემას სწორედ ის წარმოადგენდა, რომ, მიუხედავად გენდერული დისკრიმინაციის მოტივის მიმანიშნებელი გარემოებებისა, ბრალდების მხარეს ქალთა მიმართ ძალადობის საქმეებთან დაკავშირებით შესაძლო დისკრიმინაციულ მოტივებზე ყურადღება იშვიათ შემთხვევაში ჰქონდა გამახვილებული. პროკურორებთან ინტერვიუები ცხადყოფს, რომ აღნიშნულ საკითხზე პროკურატურაში მიმდინარეობს შესაბამისი მუშაობა. საია იმედს იტოვებს, რომ სასამართლო მონიტორინგის შემდგომ ანგარიშებში შეცვლილი მონაცემები დაფიქსირდება.

მსხვერპლებთან ინტერვიუები ცალსახად მიუთითებს, რომ ძალადობის გამომწვევი მიზეზი ხშირად მოძალადის მხრიდან მსხვერპლის ქცევის კონტროლის სურვილი და მოძალადეების ნებასთან შეუსაბამო ქმედებისთვის მსხვერპლის დასჯაა. ძალადობის ისეთი საფუძვლები, როგორცაა პერანგის ცუდად დაუთოება, სახლის არასათანადოდ დალაგება და სხვა, ცალსახად მიუთითებს ოჯახში ქალის

⁶⁶ სსკ-ის 140-ე მუხლის პირველი ნაწილით განსაზღვრული დანაშაული სასჯელის სახედ ითვალისწინებს მხოლოდ 7-დან 9 წლამდე თავისუფლების აღკვეთას.

⁶⁷ გაეროს ქალთა დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი, ზოგადი რეკომენდაცია N19, 1992 წ. აზნაცი N1; იხ. ასევე ევროპის საბჭოს კონვენცია ქალთა მიმართ ძალადობის და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლისა და პრევენციის შესახებ, სტამბოლი, 11.05.2011, მუხლი 3(ა); Opuz v. Turkey, საჩივარი N33401/02, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, 09.06.2009, აზნაცი N200.

⁶⁸ სტამბოლის კონვენცია, პრეამბულა. ციტირებულია ნაშრომიდან საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, თ. დეკანოსიძე „ფემიციდის საქმეების განაჩენები 2014“, გვ. 5.

⁶⁹ Latin American Model Protocol for the Investigation of Gender-related Killings of Women (femicide/feminicide),

⁷⁰ საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, თ. დეკანოსიძე „ფემიციდის საქმეების განაჩენები 2014“, გვ. 10.

⁷¹ სისხლის სამართლის პროცესების მონიტორინგის თემატური ანგარიში N10; გვერდი 28-32; <http://217.147.239.51/files/news/2008/sasamartlos%20monitoringi%2010.pdf>

⁷² სისხლის სამართლის პროცესების მონიტორინგის ანგარიში N12; გვერდი 108-111 <http://217.147.239.51/files/news/2008/Court%20monitoring%20N-12%20GEO.pdf>

დაქვემდებარებულ და სტერეოტიპულ⁷³ როლზე, ასევე, ქალის მიმართ მესაკუთრულ დამოკიდებულებაზე, რაც, თავის მხრივ, დისკრიმინაციული მოტივის მიმანიშნებელი გარემოებაა.

პროკურორების ნაწილი ინტერვიუში მიუთითებს, რომ გენდერული ნიშნით დისკრიმინაციული მოტივის გამოკვლევა, როგორც გამოძიების, ისე სასამართლოს ეტაპზე, ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის საქმეებში ყოველთვის ხდება. თუ გამოძიების ფარგლებში დაზარალებული პირდაპირ ან ირიბად უთითებს გენდერული ნიშნით დისკრიმინაციაზე, ან ბრალდებულის ქცევით და წარსულით იკვეთება ასეთი ნიშნით ჩადენილი ძალადობა, იგი ასახვას ჰპოვებს ბრალდების შესახებ დადგენილებაშიც.⁷⁴ საბოლოოდ, თუ ოჯახური დანაშაული გენდერული ნიშნით არის ჩადენილი, დისკრიმინაციული მოტივის გამოვლენა და მასზე აპელირება უმრავლეს შემთხვევაში ხდება, თუმცა, ხშირად მსგავსი მოტივის დადასტურება სასამართლო პროცესზე ვერ ხერხდება, რადგან დაზარალებული ჩვენების მიცემაზე უარს ამბობს.

პროკურორების ნაწილის განცხადების საპირისპიროდ, მოსამართლეთა უმრავლესობა აღნიშნავს, რომ სასჯელის დამძიმების დროს არ გამოიყენება დანაშაულის ჩადენის დისკრიმინაციული მოტივი. მხოლოდ ერთი მოსამართლე მიუთითებს, რომ ერთხელ აქვს დისკრიმინაციული მოტივით სასჯელი დამძიმებული.⁷⁵

მსხვერპლების ადვოკატებთან ინტერვიუები კი აჩვენებს, რომ საქმეებში, რომლებსაც ისინი აწარმოებენ, არცერთ შემთხვევაში არ ყოფილა დისკრიმინაციულ/გენდერულ მოტივზე საუბარი და, შესაბამისად, არც სასჯელის დამამძიმებელ გარემოებად გამოყენებულა სასამართლოს მხრიდან.

დისკრიმინაციული მოტივის გამოკვეთა პრობლემური საკითხია, რაზეც კვლევის ფარგლებში შესწავლილი განაჩენებიც მეტყველებს. 2017 წლის პერიოდში შესწავლილი 102 გადაწყვეტილებიდან, მხოლოდ 2 (2%) შემთხვევაში იყო გამოკვეთილი გენდერული დისკრიმინაციის მოტივი. 2018 წელს შესწავლილი 131 გადაწყვეტილებიდან კი, ბრალდების მხარის მიერ დისკრიმინაციული მოტივი გამოიკვეთა 3 (2%) შემთხვევაში. კერძოდ, ბრალის დადგენილებაში იყო ამაზე გაკეთებული მინიშნება, თუმცა, სასამართლოს მხრიდან, სავარაუდოდ, არ გაზიარებულა, რადგან მოსამართლე სასჯელის დამამძიმებელ გარემოებად არ უთითებდა გენდერული ნიშნით დისკრიმინაციას და აღნიშნავდა, რომ ასეთი გარემოება არ არსებობდა.

მიუხედავად რიგ შემთხვევებში დისკრიმინაციული მოტივის მიმანიშნებელი გარემოებებისა (ძალადობის სისტემატურობა, მსხვერპლის მიმართ მესაკუთრული დამოკიდებულება, სტერეოტიპული შეხედულებები ქალთან დაკავშირებით და ა.შ.), სასამართლო გადაწყვეტილებები ამ კუთხით მსჯელობას არ მოიცავს. ზოგადად, გადაწყვეტილებებში ძალიან მწირი ინფორმაციაა წარმოდგენილი დანაშაულის ჩადენის მოტივის შესახებ. ძირითადად, მხოლოდ მითითებულია, რომ დანაშაული ჩადენილი იყო ეჭვიანობის, განაწყენების, ურთიერთშელაპარაკების, საყოფაცხოვრებო კონფლიქტის ნიადაგზე. ასევე, ხშირია ოჯახური დანაშაულის ჩადენა ალკოჰოლური/ნარკოტიკული თრობის ქვეშ. თუმცა, არ არის დეტალურად განხილული, რა ფაქტობრივი გარემოებები ადასტურებს ზემოხსენებული მოტივის არსებობას.

⁷³ რიგ შემთხვევებში ძალადობის მიზეზი იყო მოძალადისთვის შეკამათება ან წინააღმდეგობის გაწევა. ცალკეული მსხვერპლების გადმოცემით ძალადობის საფუძველი გამხდარა პერანგის ცუდად გაუთობება ან სახლის არასათანადოდ დალაგება. ერთ-ერთი მსხვერპლი იხსენებს, რომ მოძალადე ძალადობაში ყოველთვის მას ადანაშაულებდა და ისიც ყოველთვის საკუთარ თავში ეძებდა მიზეზებს.

⁷⁴ პროკურორების მეორე ნაწილი მიუთითებს, რომ გენდერული ნიშნით დისკრიმინაციული მოტივის გამოკვეთა შედარებით იშვიათად ხდება, რადგან დანაშაულის ხასიათის და სპეციფიკიდან გამომდინარე, რთულია შესაბამისი მტკიცებულებების მოპოვება. ერთ-ერთი პროკურორის შეფასებით, გენდერული ნიშნით დისკრიმინაციის გამოკვეთა ამ ეტაპზე საკმაოდ პრობლემურ საკითხს წარმოადგენს (განსაკუთრებით პოლიციელთა მხრიდან). ხშირია შემთხვევები, როდესაც საქმეში უკვე გამოკვეთილი ერთ-ერთი მოტივის არსებობის გამო აღარ განიხილება გენდერული ნიშნით ძალადობის საკითხი.

⁷⁵ აღნიშნულის მიზეზად მოსამართლეები, უპირველეს ყოვლისა, საქმეში ამგვარი მოტივის არარსებობას მიუთითებენ. მოსამართლეების განმარტებით, კონფლიქტი ხშირად ყოფილი საკითხებიდან წარმოიშობა, როგორცაა, მაგალითად, შურისძიება, ეჭვიანობა, მსხვერპლის რაიმე ქმედებაზე გაბრაზება (მაგალითად, გაბრაზდა მოძალადე იმაზე, რომ ცოლმა არასათანადოდ დააღაგა სახლი ან სამსახურში რჩებოდა გვიანობამდე და ბავშვები უმეთვალყუროდ იყვნენ), ალკოჰოლური თრობის ქვეშ მეუღლეზე ძალადობა და ა.შ.

11. საერთაშორისო ინსტანციებში ნაწარმოები საქმეები

ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის მიმართულებით საიამ სამი საქმე აწარმოა საერთაშორისო დონეზე. ორი საქმე გაგზავნილია ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში, ხოლო ერთი – გაეროს ქალთა დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტში. სამივე საქმეში იკვეთება ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის ფაქტებზე სახელმწიფოს მხრიდან არაეფექტიანი რეაგირების პრობლემა, კერძოდ, მსხვერპლის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის მიმართ არსებული რისკების სათანადოდ შეუფასებლობა, შემაკავებელი ორდერის გამოუცემლობა, ძალადობის შესახებ შეტყობინებაზე გამოძიების არდაწყება, ქმედების ფემიციდად შეუფასებლობა, სასამართლოს მხრიდან სასჯელის განსაზღვრისას დისკრიმინაციული ნიშნის მხედველობაში მიუღებლობა და სხვა.

გაეროს ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტში წარდგენილ საქმეში⁷⁶ მსხვერპლმა ქალმა არაერთხელ მიმართა პოლიციას, თუმცა, სახელმწიფოს მხრიდან ამას არ მოჰყვა ეფექტიანი რეაგირება, რაც საბოლოოდ ყოფილი მეუღლის მიერ მსხვერპლის სიცოცხლის მოსპობით დამთავრდა. მსხვერპლმა ქალმა სულ ოთხჯერ მიმართა სამართალდამცავებს ძალადობის ფაქტთან დაკავშირებით. აქედან ორზე არ არსებობს ოფიციალურად შედგენილი დოკუმენტები და მხოლოდ მონმეთა ჩვენებებით დასტურდება, ხოლო ორ მიმართვაზე ოფიციალურად შედგენილი დოკუმენტაცია არსებობს. ერთ-ერთ მიმართვაზე, მართალია, დაიწყო გამოძიება, თუმცა, მალევე შეწყდა ისე, რომ სათანადოდ არ გამოკვლეულა გარემოებები და არ ჩატარებულა ყოველმხრივი გამოძიება. მეორე შემთხვევაში ძალადობის ფაქტის შესახებ მსხვერპლმა შეატყობინა 112-ის ცხელი ხაზის მეშვეობით. ადგილზე მისულ პოლიციელს არ გამოუცია შემაკავებელი ორდერი, არამედ საქმეზე ჩატარდა წინა საგამოძიებო მოქმედება, რომლის ფარგლებშიც გამოჰკითხეს მხოლოდ მსხვერპლი და მოძალადე. ვინაიდან მსხვერპლმა უარყო ფიზიკური ძალადობის ფაქტი, წინა საგამოძიებო მოქმედებებიც შეწყდა ისე, რომ არ მომხდარა საქმეზე დამატებითი ინფორმაციისა და მტკიცებულებების მოძიება.

ზემოაღნიშნული ფაქტიდან 4 დღეში მსხვერპლი ქალი საკუთარ ბინაში ყოფილმა მეუღლემ ცივი იარაღის გამოყენებით მოკლა. მართალია, მოძალადე გამტყუნდა განზრახ მკვლელობაში და დაეკისრა სასჯელი, თუმცა, სასამართლომ სასჯელის დაკისრების დროს მხედველობაში არ მიიღო დისკრიმინაციული მოტივი, მიუხედავად იმისა, რომ მისი დადგენა თავად განაჩენში დაფიქსირებული მონაცემების საფუძველზეც შეიძლებოდა.⁷⁷

რაც შეეხება ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში გაგზავნილ ერთ საქმეს,⁷⁸ მოძალადე იყო სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენელი. მსხვერპლის არაერთი მიმართვის მიუხედავად, არ ხდებოდა შემაკავებელი ორდერის გამოცემა და გამოძიების დაწყება. დაირღვა მსხვერპლისა და მოძალადის განცალკევებით დაკითხვის წესი. მოძალადეს სამართალდამცავებმა მხოლოდ ხელნერილი ჩამოართვეს, რაც არანაირ სამართლებრივ დოკუმენტს არ წარმოადგენს და იურიდიული ძალა არ აქვს. მსხვერპლმა ინფორმაცია მიაწოდა ასევე გენერალურ ინსპექციას, სადაც ახსნა-განმარტების მიცემის დღესვე ყოფილი მეუღლის მიერ სამსახურებრივი იარაღით მიყენებული ჭრილობებით გარდაიცვალა.

ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში გაგზავნილ მეორე საქმეში საუბარია ოჯახში ძალადობის შედეგად ქალის თვითმკვლელობამდე მიყვანის ფაქტზე. ოჯახში ძალადობის მსხვერპლს გარდაცვალებამდე 16-ჯერ ჰქონდა მიმართული პოლიციისთვის და ითხოვდა მეუღლისგან/ყოფილი მეუღლისგან დაცვას, თუმცა, სახელმწიფო ორგანოებმა მას სათანადო დახმარება არ აღმოუჩინეს. საბოლოოდ, ქალი ჩამომხრჩვალ იპოვეს და მას სხეულზე ყოფილი მეუღლის მიერ მცირე ხნით ადრე

⁷⁶ <https://gyla.ge/ge/post/gaeros-qalta-diskriminaciis-aghmofkhvris-komitetshi-saqartvelodan-pirveli-femicidis-saqme-gaigzavna?fbclid=IwAR1E5QSzZsoNpXMa7oOo7cF8vmcnp5b7VzP4Oq3Vpzv6m4Vsyv7VfBJQkz8#sthash.PrVvZQAC.8A1Yclt5.dpbb>

⁷⁷ განაჩენში იკვეთებოდა, რომ მეუღლეებს შორის კონფლიქტის მიზეზი იყო მოძალადის მიერ მსხვერპლის ცხოვრების სტილის მიუღებლობა და მის ქმედებებზე კონტროლის განხორციელების სურვილი, რაც, თავისთავად, მსხვერპლის დაქვემდებარებულ მდგომარეობას და გენდერულად გადანაწილებულ როლებზე მიგვანიშნებს.

⁷⁸ https://gyla.ge/ge/post/saiam-yofili-meughlis-mier-mokluli-salome-jorbenadzis-saqmeze-evropul-sasamartlos-mimarta-96?fbclid=IwAR27SKQw3XsYIZdQdzoXpbZVzQnAv_vD43kiWeqcstYZcqi3tBv4ANYxnLU#sthash.egitM3TK.FUQ6geQx.dpbb

მიყენებული დაზიანებები აღენიშნებოდა. მოძალადეს მსჯავრი დაედო თვითმკვლელობამდე მიყვანის მუხლით.⁷⁹

ზემოაღნიშნული საქმეებიდან გაეროს ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტსა⁸⁰ და ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში წარდგენილი ერთი საქმე 2018 წელს დაკომუნიფიცირდა. სამივე საქმეში საია დავობს სახელმწიფოს მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-2 (სიცოცხლის უფლება), მე-3 (წამების აკრძალვა), მე-8 (პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება) და მე-14 (დისკრიმინაციის აკრძალვა) მუხლებით გათვალისწინებული უფლებების დარღვევაზე. აღნიშნული საქმეები საქართველოში ქალთა დისკრიმინაციის სისტემურ პრობლემას წარმოაჩენს. ფემიციდის შემთხვევებიდან, სადაც ქალები ოჯახში ძალადობის შედეგად მოკლეს, ამ უკანასკნელებს ძალადობის გამო მიმართული ჰქონდათ სამართალდამცავი ორგანოებისთვის, თუმცა, სახელმწიფოს მხრიდან სათანადო ზომების მიუღებლობამ ფატალური შედეგი გამოიწვია.

12. კვლევის შედეგად იდენტიფიცირებული სხვა პრობლემები

კვლევის ფარგლებში პრობლემად გამოიკვეთა **მსხვერპლების არაინფორმირებულობა**. კერძოდ, არ აქვთ სათანადო ინფორმაცია კანონით მათთვის მინიჭებული უფლებების შესახებ; არ იციან, ვის შეიძლება მიმართონ დასახმარებლად ძალადობის შემთხვევაში; ამასთან, მიუთითებენ, რომ სათანადო ინფორმაციის უქონლობა, გარკვეულწილად, შემაფერხებელი ფაქტორი იყო მოძალადისგან თავის დაღწევაში.

როგორც სამართალდამცავები, ისე ძალადობის მსხვერპლები საუბრობენ **თავშესაფარში მოთავსების პრობლემაზე**. ძალადობის მსხვერპლებს, როგორც წესი, არ სურთ თავიანთი საცხოვრებელი ტერიტორიიდან დიდი მანძილით დაშორებული თავშესაფრის მომსახურებით სარგებლობა, ხოლო მათსავე რაიონსა თუ ქალაქში ხშირად არ არის თავშესაფარი ან ახლომდებარე თავშესაფარი გადატვირთულია. თავშესაფართა გადატვირთულობა სერიოზულ პრობლემას უქმნის სამართალდამცავებს, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საცხოვრებელი ფართი მოძალადის საკუთრებაა, სახლიდან მისი განრიდება პრობლემურია, მსხვერპლს კი არსად აქვს წასასვლელი. კვლევის მიზნებისთვის, განცხადებით მივმართეთ ადამიანთა ვაჭრობის (ტრეფიკინგის), მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დაცვისა და დახმარების სახელმწიფო ფონდს და გამოვითხოვეთ ინფორმაცია ფონდის დაქვემდებარებაში არსებული თავშესაფრების რაოდენობისა და ადგილმდებარეობის შესახებ; რამდენი ადგილი აქვს თავშესაფარს ქალთა და ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა მოსათავსებლად და რომელ თავშესაფარშია განთავსების ყველაზე მაღალი მოთხოვნა. ფონდის მიერ მონოდებული ინფორმაციის თანახმად, საქართველოში სულ ხუთი თავშესაფარია. აღნიშნული თავშესაფრებიდან ყველაზე მეტი – 23 ადგილი არის თბილისში, 18 ადგილია ქუთაისის თავშესაფარში, 22 – გორში, ხოლო ყველაზე ნაკლები, 10-10 ადგილი – ბათუმსა და სიღნაღში. ფონდის მიერ მონოდებული ინფორმაცია ცხადყოფს, რომ მსხვერპლთა თავშესაფარს ყველაზე მეტმა პირმა მიმართა 2018 წელს სიღნაღში (მიმართა 87-მა მსხვერპლმა). მიმართვიანობით მეორე ადგილზე იყო თბილისის თავშესაფარი, რომელსაც 83 ადამიანი მიმართა.⁸¹ რიგ შემთხვევაში თავშესაფარს განსათავსებლად იმაზე მეტი მსხვერპლი მიმართავს, ვიდრე ფონდს მიღების რესურსი გააჩნია.⁸²

კვლევის ფარგლებში ჩატარებული ინტერვიუებისას ცალკეული ადვოკატები პრობლემად ასახელებენ ასევე **სარეაბილიტაციო ცენტრების ან/და ძალადობრივი დამოკიდებულებისა და ქცევის**

⁷⁹<https://gyla.ge/ge/post/galis-tvitmkvlelobamde-miyvanis-saqme-evropul-sasamartloshigaigzavna?fbclid=IwAR2NMWheEWkBkmLvPPpXsXrZrmpZI-UbkjclGVkGa-K2p2QMCDFxF-BBw#sthash.DdelonxG.pUystiUw.dpbs>

⁸⁰ https://gyla.ge/ge/post/gaeros-qalta-diskriminaciis-komiteti-femicidis-saqmes-ganikhilavs?fbclid=IwAR27WfU6wwfn_cl_Uej8rflfRBMtl7eWSSwm-KtLmG288NRaoJ8G1MDXcE8#sthash.HgReqXLH.MTTfE82E.dpbs

⁸¹ ფონდს სტატისტიკური მონაცემები დათვლილი აქვს 2018 წლის 27 ნოემბრის მდგომარეობით.

⁸² მაგალითად, სიღნაღში, სადაც მხოლოდ 10 ადგილია, 2018 წლის ივნისში მიმართა 17-მა მსხვერპლმა, აგვისტოში 15-მა მსხვერპლმა, ხოლო ოქტომბერში - 13-მა.

შეცვლაზე ორიენტირებული სასწავლო კურსის არარსებობას იმ მოძალადეებისთვის, რომელთაც ოჯახური დანაშაულისთვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა არ დაჰკისრებიათ. 2016 წელს პრობაციის ეროვნული სააგენტოს მიერ შემუშავდა ძალადობრივი ქცევის მართვის სარეაბილიტაციო პროგრამა,⁸³ რომელიც სხვადასხვა სახის გენდერული ძალადობის ქმედების შემცირებასა და აღმოფხვრას, სექსისტურ-დისკრიმინაციული ქცევების მოდიფიკაციასა და ძალადობრივი ქცევის რეციდივის პრევენციას ისახავს მიზნად. აღნიშნული პროგრამა ეხება მხოლოდ პირობით მსჯავრდებულებს. ძალადობრივი დამოკიდებულებებისა და ქცევის კორექციისკენ მიმართული ღონისძიებების მიზანია ძალადობის განმეორების თავიდან აცილება და მსხვერპლის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა, მოძალადის მიერ ძალადობრივ ქცევასა და მის შედეგებზე პასუხისმგებლობის აღიარება, აგრეთვე, მის დამოკიდებულებებსა და ქცევაში მიღწეული დადებითი ცვლილებების შენარჩუნება. სახელმწიფო, რომელიც მსგავს სერვისს არ აწოდებს მოძალადეს, შესაძლო განმეორებითი ძალადობის ფაქტის წინაშე აყენებს მსხვერპლს, ხოლო სავარაუდო სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის წინაშე – თავად მოძალადეს.

პროკურორების მხრიდან პრობლემად სახელდება ისიც, რომ გამოკითხვის დროს **გამომძიებელი და მსხვერპლი სშირად არ არიან განცალკევებულნი სხვა თანამშრომლებისგან, რის გამოც მსხვერპლს უჭირს საუბარი და ფაქტების სრულყოფილად გადმოცემა.** ასევე, შინაგან საქმეთა სამინისტროს თანამშრომელთა მხრიდან ჯერ კიდევ არ არის აღმოფხვრილი მსხვერპლის მეორადი ვიქტიმიზაციისა და მოძალადის ქმედებების მსხვერპლისთვის გადაბრალების პრობლემა. გამონწევას წარმოადგენს ისიც, რომ გამომძიებლებს უჭირთ მსხვერპლის პირველივე ჩვენების სრულად, ამომწურავად დაფიქსირება და მას რამდენჯერმე უწევს განყოფილებაში მისვლა დეტალების დასაზუსტებლად.

ინტერვიუების შედეგად გამოიკვეთა, რომ პროკურორები მნიშვნელოვან პრობლემად მიიჩნევენ საზოგადოებაში ძალადობის შემსწრე პირების მხრიდან მომხდარი ფაქტის რეაგირების გარეშე დატოვებასა და სამართალდამცავ ორგანოებთან თანამშრომლობის დაბალ მაჩვენებელს. მათი აზრით, აუცილებელია სამართალდამცავ ორგანოებთან მოქალაქეების კავშირის გაძლიერება და, ცნობიერების ამაღლებისა და საზოგადოებისთვის ინფორმაციის მიწოდების მიზნით, არასამთავრობო ორგანიზაციების როლის გააქტიურება. პროკურორები ფიქრობენ, რომ საჭიროა, შსს-ს თანამშრომლებს ჩაუტარდეთ შესაბამისი ტრენინგები, ასევე უნდა დაიგეგმოს სხვადასხვა სახის კამპანიები (მოქალაქეებთან შეხვედრები და სხვა) საზოგადოებრივი ცნობიერების ასამაღლებლად და მათი ნდობის მოსაპოვებლად. პროკურორები ყურადღებას ამახვილებენ აგრეთვე უბნის ინსპექტორების ინსტიტუტის გააქტიურების აუცილებლობაზე საზოგადოების ინფორმირებისა და დანაშაულის პრევენციის კუთხით და მოქალაქეებთან მეტი კომუნიკაციის საჭიროებაზე. საია ეთანხმება პროკურორების მოსაზრებას, რომ მნიშვნელოვანია საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება ძალადობის საკითხებსა და სამართალდამცავ უწყებებთან თანამშრომლობის აუცილებლობასთან დაკავშირებით.

ასევე მნიშვნელოვანია, მთავრობამ შეასრულოს მასზე დაკისრებული ვალდებულება და უზრუნველყოს „ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-20 მუხლით მასზე დაკისრებული მოვალეობის ჯეროვანი შესრულება და მოძალადის მიერ ძალადობრივი დამოკიდებულებისა და ქცევის შეცვლაზე ორიენტირებული სწავლების კურსის შემუშავება-განხორციელება. ძალადობის მსხვერპლთა თავშესაფარში განთავსების პრობლემის აღმოსაფხვრელად, მნიშვნელოვანია, სახელმწიფომ უზრუნველყოს ყველაზე მოთხოვნად თავშესაფრებში მსხვერპლთა მოთავსების ადგილების გაზრდა.

განაჩენების ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა, რომ ორივე საანგარიშო პერიოდში იყო შემთხვევები, როცა საქმე არსებითი განხილვის შედეგად დასრულდა, თუმცა, მოსამართლეები განაჩენებში ძირითადად იშველიებდნენ საქმის არსებითი განხილვის გარეშე გადაწყვეტილების მიღების სტანდარტებსა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესაბამის გადანყვეტილებებს (მაგალითად, ნაცვლიშვილი და ტოგონიძე საქართველოს წინააღმდეგ), რაც ზედმეტ და არასაჭირო

⁸³ <http://probation.moc.gov.ge/geo/main/index/1398>.

ინფორმაციას წარმოადგენდა. მოსამართლეები ასეთ მიდგომას იყენებდნენ ისეთ შემთხვევებში, როდესაც დაცვის მხარე სადავოდ არ ხდიდა მტკიცებულებებს. კერძოდ, ბრალდებულის მიერ მტკიცებულებების უდავოდ ცნობას უფლებაზე უარის თქმის კონტექსტში განიხილავდნენ და ამას საქმის არსებითი განხილვის გარეშე განაჩენის გამოტანის სტანდარტებით ასაბუთებდნენ.

სასამართლო გადაწყვეტილებები ძალიან მწირ ინფორმაციას შეიცავს ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტებისა და ინსტრუმენტების გამოყენების შესახებ. 2017 წლის პერიოდის განაჩენებში მოსამართლეთა მხრიდან უმეტესად არ ხდებოდა რომელიმე საერთაშორისო დოკუმენტზე მითითება, თუმცა, ცალკეულ განაჩენებში მოყვანილია დებულებები ევროპის საბჭოს სტამბოლის კონვენციიდან. აგრეთვე, მცირე შემთხვევებში ხდება მითითება საერთაშორისო კონვენციებზე ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრისა და ბავშვის უფლებების შესახებ. 2018 წლის პერიოდის განაჩენებში არსებითად იგივე სიტუაციაა – როგორც წესი, არ ხდება საერთაშორისო ინსტრუმენტებსა თუ სპეციალურ კანონმდებლობაზე მითითება. მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში, კერძოდ, 10 საქმეში გაკეთდა მითითება ევროპის საბჭოს (სტამბოლის) კონვენციაზე, გაეროს ბავშვთა უფლებათა კონვენციასა თუ სხვა საერთაშორისო ინსტრუმენტებზე.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ განაჩენების უმრავლესობაში არ მიეთითება საერთაშორისო ინსტრუმენტებსა თუ პრაქტიკაზე. **ხშირად სასამართლო უთითებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ისეთი გადაწყვეტილებებზე, რომლებიც შინაარსობრივად არ მიესადაგება კონკრეტულ საქმეს.**

დასკვნა და რეკომენდაციები

ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულის და ქალთა მიმართ ძალადობის პრევენციის და მასზე სათანადო რეაგირების მიზნით, სახელმწიფო წლების განმავლობაში დგამს გარკვეულ ნაბიჯებს, როგორცაა: 2006 წელს – ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დახმარების შესახებ კანონის შემუშავება; 2012 წელს – ოჯახური დანაშაულისა და ოჯახში ჩადენილი დანაშაულის კრიმინალიზაცია; 2014 წელს – ევროპის საბჭოს სტამბოლის კონვენციის ხელმოწერა, 2017 წლის აპრილში კი – მისი რატიფიცირება, შესაბამისად, სხვადასხვა ნორმატიულ აქტში ცვლილებების განხორციელება და აქტების ქალთა ან/და ოჯახში ძალადობის საკითხებთან ადაპტირება; 2018 წელს – შინაგან საქმეთა სამინისტროს დაქვემდებარებაში ადამიანის უფლებათა დეპარტამენტის შექმნა. მიუხედავად ამისა, დღესდღეობით ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის პრობლემა კვლავ მწვავედ დგას და აღნიშნული დანაშაულების პრევენციისა თუ ჩადენილ დარღვევებზე რეაგირების კუთხით ქვეყანა ჯერ კიდევ სერიოზული გამოწვევების წინაშეა.

საიას წინამდებარე კვლევა ცხადყოფს, რომ ოჯახში ძალადობა, ოჯახური დანაშაული და ქალთა მიმართ ძალადობა კვლავ მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს საზოგადოებისა და სახელმწიფო უწყებებისთვის. ოჯახში ძალადობას ხშირად ახასიათებს განმეორებითობა. ხშირად მსხვერპლები სამართალდამცავ უწყებებს დაგვიანებით მიმართავენ, ზოგჯერ კი, ჩვენებას ცვლიან ან/და საერთოდ უარს ამბობენ ჩვენების მიცემაზე. არის ფაქტები, როდესაც სამართალდამცავთა მხრიდან ადგილი აქვს დაგვიანებულ ან/და არასათანადო რეაგირებას. გარკვეულ შემთხვევებში არაეფექტიანია ასევე სასამართლოს მუშაობა ოჯახში ძალადობის საქმეებთან მიმართებით. კერძოდ, როდესაც სასამართლო ბრალდებულს ჩადენილი ქმედებისთვის არასათანადო აღკვეთის ღონისძიებას, შემდეგ კი, არასათანადო სასჯელს აკისრებს, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლი თავს დაცულად ვერ გრძნობს. სახელმწიფო მოძალადეებს ვერ სთავაზობს ძალადობრივი ქცევის გამოსწორების ან/და მართვის სერვისებს და ა.შ.

მნიშვნელოვანია, რომ ზემოაღნიშნული გამოწვევების საპასუხოდ, სახელმწიფოს მხრიდან გადაიდგას მნიშვნელოვანი კომპლექსური ნაბიჯები, როგორც საგანმანათლებლო, ისე პრევენციული და კონკრეტულ ფაქტებზე ეფექტიანი რეაგირების კუთხით.

რეკომენდაციები

შინაგან საქმეთა სამინისტროს:

- „ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, ნორმატიული აქტით მონესრიგდეს შემაკავებელი და დამცავი ორდერის შესრულების მექანიზმი და განისაზღვროს პასუხისმგებელი პირი/პირები;
- გაგრძელდეს შინაგან საქმეთა სამინისტროს შესაბამისი თანამშრომლების გადამზადება, რათა მათ შეძლონ მსხვერპლისა და მოძალადის, ასევე, ფსიქოლოგიური ძალადობისა და გენდერული მოტივის იდენტიფიცირება და უზრუნველყონ ქმედებათა სათანადო გამოძიება;
- კანონით გათვალისწინებული დამცავი მექანიზმები, მსხვერპლების მსგავსად, ასევე გამოყენებული იყოს ძალადობის შემსწრე არასრულწლოვანთა (როგორც ძალადობის ირიბ მსხვერპლთა) მიმართაც;
- გაძლიერდეს შემაკავებელი და დამცავი ორდერებით მოძალადისთვის დაკისრებული ვალდებულებების მონიტორინგის მექანიზმები.

საქართველოს პროკურატურას:

- ქალთა მიმართ ძალადობის საქმეებზე პროკურატურამ ყველა შესაძლო საშუალებით გამოიკვლიოს, ხომ არ მოხდა დანაშაულის ჩადენა გენდერთან დაკავშირებული ან სხვა შეუწყნარებლობის მოტივით და, დისკრიმინაციის შემთხვევაში, სასამართლო განხილვის დროს უზრუნველყოს მასზე სათანადო აპელირება;
- ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის საქმეებთან დაკავშირებით გააძლიეროს ფსიქოლოგიური ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლა. ასევე, უზრუნველყოს ფსიქიკური ტანჯვის, როგორც ფსიქოლოგიური ძალადობის შედეგის, სასამართლოში სათანადოდ დადასტურება;
- გააძლიეროს ძალადობის მსხვერპლ მონმეებსა და დაზარალებულებთან თანამშრომლობა, რათა თავიდან იყოს აცილებული ჩვენების მიცემაზე უარის თქმისა და ჩვენების შეცვლის შემთხვევები;
- უზრუნველყოს მოთხოვნილი აღკვეთის ღონისძიების სათანადო დასაბუთება, საქმეზე ფაქტობრივი გარემოებების მითითებით;
- საპატიმრო აღკვეთის ღონისძიებების პარალელურად, უზრუნველყოს მსხვერპლსა და მოძალადეს შორის კომუნიკაციის მაქსიმალურად შეზღუდვა, რათა მსხვერპლზე, როგორც ბრალდების მხარის მნიშვნელოვან მონმეზე, გამოირიცხოს ბრალდებულის მხრიდან ზემოქმედება;
- გაამკაცროს სისხლის სამართლის პოლიტიკა ნაადრევ ქორწინებასთან დაკავშირებით, რაც უზრუნველყოფს მსგავსი დანაშაულის პრევენციას.

საერთო სასამართლოებს:

- დამცავი ორდერის შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილება იყოს მეტად დასაბუთებული და მოიცავდეს მნიშვნელოვან ინფორმაციას ძალადობის შესახებ. ასევე, სათანადოდ დასაბუთდეს მოსამართლის მხრიდან დამცავი ორდერის კონკრეტული ვადით გამოცემა;
- ყველა შესაძლო შემთხვევაში სასამართლოების მხრიდან უზრუნველყოფილი იყოს სრულყოფილი და დასაბუთებული მსჯელობა სასჯელის შემამსუბუქებელ და დამამძიმებელ გარემოებებზე და შესაბამისი სასჯელის გამოყენება;
- სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის შესაბამისად, აღკვეთის არასაპატიმრო ღონისძიებასთან ერთად დაინერგოს ბრალდებულის მიმართ დამატებითი ვალდებულების გამოყენების პრაქტიკა, რაც გაზრდის მსხვერპლის დაცულობის ხარისხს;

- ოჯახში ძალადობის, ოჯახური დანაშაულებისა და ქალთა მიმართ ძალადობის საქმეებზე მართლმსაჯულება განხორციელდეს გენდერული ხედვით.

იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს:

- სასამართლო სისტემაში უზრუნველყოს გენდერული ნიშნით ჩადენილ დანაშაულებზე ცნობიერების გაზრდა, შესაბამისი სასწავლო პროგრამების დანერგვის და მოსამართლეთა გადამზადების გზით.

საქართველოს მთავრობას:

- უზრუნველყოს „ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-20 მუხლით მასზე დაკისრებული მოვალეობის ჯეროვანი შესრულება, ასევე, მოძალადეებისთვის ძალადობრივი დამოკიდებულებისა და ქცევის შეცვლაზე ორიენტირებული სწავლების კურსის შემუშავება და ორგანიზება;
- განახორციელოს ძალადობის მსხვერპლთა თავშესაფრებთან დაკავშირებული საჭიროებების შეფასება და ყველაზე მოთხოვნად თავშესაფრებში უზრუნველყოს დამატებითი ადგილები ბენეფიციარებისთვის;
- ნაადრევ ქორწინებასთან დაკავშირებით უზრუნველყოს შესაბამისი საინფორმაციო კამპანიების ჩატარება ამ კუთხით საზოგადოების ცნობიერების ამაღლების მიზნით.

საქართველოს პარლამენტს:

- ცვლილება შეიტანოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში, რათა ოჯახური ძალადობის მსხვერპლი/დაზარალებული დაიკითხოს მაგისტრი მოსამართლის წინაშე და, საქმის არსებითი განხილვის ეტაპზე ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის შემთხვევაში, მისი მხრიდან მოხდეს აღნიშნული ჩვენების დეპონირებული სახით გამოქვეყნება და მტკიცებულებად მიღება;
- საკანონმდებლო დონეზე უზრუნველყოს სექსუალური შევიწროების დეფინიცია და შესაბამისი პასუხისმგებლობის დაკისრება.